

DE ONDERWIJSVISITATIE **Psychologie**

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen
Psychologie aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be Brussel - september 2012

vluhr

DE ONDERWIJSVISITATIE

Psychologie

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen Psychologie
aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be Brussel - september 2012

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
PSYCHOLOGIE**

Ravensteingalerij 27, bus 3 & 6
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
info@vluhr.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLUHR-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
www.vluhr.be > kwaliteitszorg > rapporten

Wettelijk depot: D/2012/12.784/8

VOORWOORD VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Psychologie. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de academische opleidingen in de Psychologie in Vlaanderen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de opleidingen in de psychologie en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren elk van de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Ondervoorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VISITATIERAPPORT PSYCHOLOGIE

Terugkijkend op de visitatie psychologie zie ik in de eerste plaats het beeld van een collegiaal, kritisch en constructief leerproces. Dat leerproces heeft zich afgespeeld bij de commissie, die de zware maar dankbare taak had te leren hoe het universitaire psychologie-onderwijs in Vlaanderen georganiseerd is en functioneert, om vanuit het geleerde samen met de betrokken onderwijsaanbieders te komen tot een evenwichtige evaluatie en daaruit resulterende suggesties voor verdere ontwikkeling. Dat leerproces heeft zich naar mijn hoop en verwachting eveneens afgespeeld bij de diverse opleidingsinstituten waarmee de commissie intensieve gesprekken heeft gevoerd. Dat proces mocht zich verheugen op een door alle partijen gedeelde doelstelling, namelijk het academische psychologie-onderwijs in Vlaanderen adequaat en vergelijkenderwijs in kaart brengen, in het licht van een door allen gedeelde wens dat onderwijs nog verder te verbeteren. Daarbij waren, zoals dat hoort bij een kritisch leer- en zoekproces, de meningsverschillen en punten van discussie niet van de lucht. Deze zijn noodzakelijk gebleken om te komen tot een oordeel en tot aanbevelingen waarvan ik als voorzitter van harte hoop dat de opleidingen deze zullen beschouwen als verdere articulaties van hun eigen kritische evaluaties.

Als ontwikkelingspsycholoog van origine heb ik de eer en het genoegen gehad een uitstekend samenwerkende commissie te mogen voorzitten die bij de vervulling van haar taak in de eerste plaats is uitgegaan van een ontwikkelingsbenadering (en met een knipoog naar ons collega-commissielid vanuit de klinische psychologie, niet vanuit een klinische benadering, die kort door de bocht geformuleerd uitgaat van de stelling dat de cliënt een probleem heeft, dat via een beproefde klinische interventie dient te worden gecureerd... Ik realiseer me dat deze opmerking tussen haakjes vast weer tot discussie binnen de commissie zal leiden, en als dit een e-mail bericht was geweest, had hier waarschijnlijk een smiley icoontje gestaan). Een ontwikkelingsvisie betekent dat men uitgaat van de toestand zoals die zich in het verleden heeft ontwikkeld en die heeft geleid tot een heden dat zowel haar eigen beperkingen als haar eigen ontwikkelingspotenties met zich meebrengt; ontwikkelingspotenties die men kan aanspreken in het licht van een toekomst die geen deterministische uitkomst hoeft te zijn van het verleden.

Als commissie hebben we geprobeerd te werken vanuit het concept van de 'critical friend', een oorspronkelijk uit de onderwijs sfeer afkomstige benadering van collegiale evaluatie. Dit concept gaat uit van principiële

gelijkheid – beoordeelaars zijn net zoals de beoordeelden onderzoekers en onderwijsgeevenden die werken in principieel vergelijkbare contexten – gekoppeld aan een heldere afspraak ten aanzien van de rolverdeling in beoordeelden en beoordeelden, een afspraak die gebaseerd is op wederzijds vertrouwen, op de bereidheid naar elkaar te luisteren, de bereidheid pijnpunten niet uit de weg te gaan en het principe dat er gespeeld wordt op de bal en niet op de man.

Als oud student van één der Vlaamse universiteiten, maar sinds 1976 werkzaam in Nederland, heb ik het als een grote eer en uitdaging beschouwd om als voorzitter van deze commissie een bijdrage te kunnen leveren aan de verdere ontwikkeling van het psychologie-onderwijs in Vlaanderen Een bijdrage die, zo dien ik mij in alle bescheidenheid te realiseren, weinig meer is dan het geven van enige hand- en spandiensten aan de opleidingen zelf om het proces van zelfreflectie en zelfregulatie dat zich binnen de opleidingen afspeelt te helpen articuleren en in een communiceerbare vorm te gieten.

Ik heb daarbij het grote geluk gehad mogen werken met een commissie bestaande uit even professionele als prettige collega's die vanuit hun diverse expertisegebieden een onmisbare bijdrage hebben geleverd aan het boven water brengen van de sterkere zowel als de zwakkere aspecten van de diverse opleidingen, met het uitdrukkelijke doel deze aspecten om te smeden in een advies dat de onderwijsmissies van de onderscheiden opleidingen respecteert, met het oog op een verdere en haalbare ontwikkeling van deze missies.

Een zeer belangrijke rol was daarbij weggelegd voor de onvolprezen secretaris van de commissie, Patrick Van den Bosch, die in de vorm van informatievoorziening en structurering van de commissieactiviteiten, in samenhang met een kritische blik op de totstandkoming van de eindevaluatie, een buitengewoon belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de kwaliteit van het commissiewerk.

Rest mij slechts de hoop uit te spreken dat de opleidingen mijn visie onderschrijven dat zij samen met de commissie een proces van leren en luisteren hebben doorgemaakt dat kan leiden tot een verdere versterking van de kwaliteit van het academische onderwijs in de psychologie en van het internationale prestige waarop dit onderwijs nu reeds kan bogen.

Paul van Geert

Voorzitter visitatiecommissie Psychologie
Groningen, Nederland

Voorwoord van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	5

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I De onderwijsvisitatie Psychologie	11
Hoofdstuk II Het referentiekader	17
Hoofdstuk III Algemene beschouwingen	31
Hoofdstuk IV De opleidingen in vergelijkend perspectief	37
Hoofdstuk V Tabel met scores, onderwerpen en facetten	53

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN PSYCHOLOGIE

Vrije Universiteit Brussel	59
Katholieke Universiteit Leuven	89
Universiteit Gent	117

BIJLAGEN

Bijlage 1 Personalia van de leden van de visitatiecommissie	151
Bijlage 2 De bezoekschema's	156

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Psychologie

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de Visitatiecommissie Psychologie verslag uit van haar bevindingen over de academische bachelor- en masteropleidingen in de Psychologie die zij in het najaar 2011, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de VLUHR inzake externe kwaliteitszorg, waarmee de Vlaamse universiteiten gevolg geven aan de decretale verplichtingen ter zake.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de commissie de volgende instellingen bezocht:

- van 4 t.e.m. 6 oktober 2011: Vrije Universiteit Brussel
  - Bachelor in de Psychologie
  - Master in de Psychologie
- Van 22 t.e.m. 24 november 2011: Katholieke Universiteit Leuven
  - Bachelor in de Psychologie
  - Master in de Psychologie
- van 21 t.e.m. 23 december 2011: Universiteit Gent
  - Bachelor in de Psychologie
  - Master in de Psychologie

De volgorde van de bezoeken is uitsluitend bepaald door overwegingen van pragmatisch-organisatorische aard. De commissie is zich ervan bewust dat deze volgorde, zij het impliciet, een invloed kan hebben gehad op de visitatie. Zij heeft er evenwel uiterst zorgvuldig over gewaakt dat in alle opzichten vergelijkbare beoordelingen en adviezen tot stand kwamen.

3 DE COMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de commissie Psychologie werd op 27 juni 2011 bekrachtigd door de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs. De commissie werd vervolgens door de VLUHR ingesteld bij besluit van 28 juni 2011.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter van de visitatiecommissie
  - **Prof. dr. Paul Van Geert**, hoogleraar ontwikkelingspsychologie, Rijksuniversiteit Groningen
- Vakdeskundig lid (Klinische Psychologie)
  - **Prof. dr. P.M.G. Emmelkamp**, hoogleraar Klinische Psychologie, Universiteit van Amsterdam
- Vakdeskundig lid (Arbeids- en organisatiepsychologie)
  - **Prof. dr. Beate Van der Heijden**, hoogleraar Strategisch Human Resource Management, Radboud Universiteit Nijmegen, Open Universiteit Nederland, Universiteit Twente
- Onderwijsdeskundig lid
  - **Prof. dr. Elke Struyf**, hoofddocent, Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen, onderzoeksgroep ‘Research in education and professional development’, Universiteit Antwerpen
- Student-leden
  - **Naomi Beke**, masterstudent in de Psychologie, KU Leuven
  - **Anton Van Kerckhove**, masterstudent in de Psychologie, UGent

Gezien de verbondenheid van mevrouw Beke aan de Katholieke Universiteit Leuven heeft zij niet deelgenomen aan het bezoek aan en de beoordeling van de Katholieke Universiteit Leuven. Gezien de verbondenheid van de heer Van Kerckhove aan de Universiteit Gent heeft hij niet deelgenomen aan het bezoek aan en de beoordeling van de Universiteit Gent.

Dhr. Patrick Van den Bosch, stafmedewerker van de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), trad op als projectbegeleider en secretaris voor deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

De opdracht aan de commissie die in het instellingsbesluit is omschreven, luidt als volgt:

- a** een gemotiveerd en onderbouwd oordeel te geven over de zes onderwerpen en bijhorende facetten uit het accreditatiekader en – in voorkomend geval – over de bijzondere kwaliteitskenmerken;
- b** een integraal oordeel te geven over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie;
- c** aanbevelingen te formuleren om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering;

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instellingen gevraagd een uitgebreid zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLIR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt het accreditatiekader. Naast feitelijke beschrijvingen per onderwerp en per facet van het accreditatiekader werd aan de opleidingen ook gevraagd hun toekomstperspectieven kenbaar te maken en een kritische sterkte-zwakteanalyse op het niveau van het onderwerp op te nemen in het zelfevaluatierapport. Daarnaast werden een aantal verplichte bijlagen opgenomen, onder andere een beschrijving van het programma, cursusbeschrijvingen, examenvragen en studenten- en personeelstabellen.

De commissie ontving de zelfevaluatierapporten een aantal maanden voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg deze documenten vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden.

De commissieleden werden bovendien verzocht om voor elke opleiding een tweetal masterproeven te selecteren uit een lijst van recente masterproeven. De geselecteerde masterproeven werden eveneens een aantal weken voor het eigenlijke bezoek door de Cel Kwaliteitszorg aan

de commissieleden bezorgd. Elk commissielid heeft bijgevolg per opleiding minstens twee masterproeven grondig gelezen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 6 september 2011. Op dat ogenblik hadden de commissieleden het visitatieprotocol en de zelf-evaluatierapporten reeds in hun bezit. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Verder heeft de commissie op deze vergadering haar referentiekader geformuleerd (zie hoofdstuk II). Daarnaast werd het programma van de bezoeken opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gehouden van de zelfevaluatieportalen.

3.3.2 Bezoek aan de instellingen

De tweede bron van informatie werd gevormd door de gesprekken die de commissie tijdens haar bezoeken aan de opleidingen heeft gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij academische programma's in de Psychologie. Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een veelheid van documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die typisch ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: het leer materiaal (cursussen, handboeken, syllabi), verslagen van de studenten, verslagen van de belangrijke beleidsvormende of beleidsopvolgende organen (faculteitsraad, onderwijscommissies, departementsraden), documenten die betrekking hebben op de interne kwaliteitszorg (enquêteformulieren, niet-persoonsgebonden evaluatie van het onderwijs), documenten aangaande de procedures van curriculumherzieningen, voorbeelden van informatieverstrekking aan aspirant-studenten, etc. Bovendien werden nog enkele masterproeven bijkomend ter inzage gelegd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Het bezoekschema voorzag – naast gesprekken met het bestuur van de faculteit, de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de assistenten, de docenten en de facultaire en opleidingsgebonden beleidsmedewerkers – steeds in een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten), een gesprek met de afgestudeerden van de oplei-

dingen en het beroepenveld en een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatierapport. Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleidingen meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in voorliggend rapport vastgelegd. Bovendien geeft zij, overeenkomstig de bepalingen voor de visitaties in het kader van de accreditatie, een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader volgens een binaire beoordelingsschaal positief/negatief en een integraal oordeel over de betrokken opleidingen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst van de rapporten definitief werd vastgelegd.

4 EEN KORTE TERUGBLIK OP DE VISITATIE

De visitatiecommissie heeft conform haar opdracht het academisch onderwijs in de academische opleidingen Psychologie nader bestudeerd en heeft de unieke gelegenheid gehad om onder vakgenoten te reflecteren en te debatteren over de aard, de kwaliteit en de toekomst van het academisch onderwijs in dit domein.

De visitatiecommissie heeft de haar toegewezen opdracht met veel belangstelling en toewijding uitgevoerd en waardeert in het bijzonder de openhartige gesprekken die zij bij de opleidingen heeft kunnen voeren met alle geledingen van de opleiding, waardoor zij zich een goed beeld heeft kunnen vormen over de opleidingen. Tijdens de bezoeken heeft de commissie steeds getracht om, op een kritische en constructieve wijze, voorstellen te formuleren voor de verdere verbetering van de individuele opleiding.

Voor de visitatie Psychologie is het VLIR-VLHORA-visitatieprotocol (Brussel, februari 2008) gebruikt dat is afgestemd op de accreditatievereisten. Het visitatierapport zal ook worden gebruikt voor de accreditatieaanvraag van de betreffende opleidingen.

Met het voorliggend rapport hoopt de commissie een bijdrage te leveren tot de verdere positieve ontwikkeling van het academisch onderwijs in de door haar bezochte opleidingen. De commissie wenst met het rapport in de eerste plaats een discussie op gang te brengen binnen de betrokken faculteiten en universiteiten met de bedoeling na te gaan op welke punten verbetering nodig is binnen de opleidingen en in welke mate dit binnen de gegeven randvoorwaarden te verwezenlijken is. Verder hoopt de commissie dat het voorliggend rapport in zijn geheel ook aan de buitenwereld nuttige informatie verschaft en een goed inzicht geeft in de eigenheid en de kwaliteit van de gevisiteerde opleidingen.

5 OPZET EN INDELING VAN HET RAPPORT

Het voorliggend rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel van het rapport beschrijft de commissie in hoofdstuk II het referentiekader van waaruit zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In hoofdstuk III worden de algemene bevindingen van de commissie opgelijst. In hoofdstuk IV worden de opleidingen Psychologie in vergelijkend perspectief geplaatst en in hoofdstuk V worden de toegekende scores in tabelvorm samengevat. De commissie benadrukt dat de tabellen niet los van de rapporten geïnterpreteerd kunnen worden.

In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de verschillende opleidingen die zij heeft gevisiteerd. De aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van de afzonderlijke opleidingen worden in deze deelrapporten achteraan opgenomen. De deelrapporten zijn geordend in chronologische volgorde van de bezoeken.

HOOFDSTUK II

Het referentiekader van de visitatiecommissie Psychologie

1 INLEIDING

Voor het beoordelen van het onderwijs gaat de visitatiecommissie uit van een referentiekader gebaseerd op geformuleerde doelstellingen, omschreven eindtermen en vastgestelde kwaliteitseisen waaraan naar haar oordeel de gevisitieerde opleidingen dienen te voldoen. De commissie kan immers niet volstaan met het geven van oordelen, maar moet ook aangeven waarop deze oordelen zijn gebaseerd.

Het referentiekader beschrijft aan welke disciplinespecifieke minimumeisen de bachelor- en masteropleidingen dienen te voldoen, wat de vereiste kwalificaties voor een afgestudeerde in het vakgebied zijn en hoe moet worden gezorgd voor een adequate aansluiting op de arbeidsmarkt. Tevens biedt het referentiekader algemeen onderwijskundige maatstaven waaraan academische opleidingen moeten voldoen. Daarnaast worden algemene eisen gesteld op vlak van de onderwijsorganisatie, het personeelsbeleid, het onderwijzend personeel en de interne kwaliteitszorg.

Bij het opstellen van het referentiekader heeft de commissie een aantal bronnen geraadpleegd. Onder meer heeft zij kennis genomen van het referentiekader zoals gehanteerd in 2004 bij de onderwijsvisitatie Psychologie, de doelstellingen en eindtermen die de opleidingen in de zelfevaluatie-rapporten voor hun eigen onderwijs hebben geformuleerd, het Vlaamse

structuurdecreet¹ en het toetsingskader van het Nederlands-Vlaams Accreditatie Orgaan (NVAO).² Daarnaast heeft de commissie zich gebaseerd op het referentiekader van de kamer Psychologie van de VSNU en de APA guidelines for the undergraduate psychology major.³

Het referentiekader werd vóór het bezoek, maar na het inleveren van de zelfevaluatie, voorgelegd aan de opleidingen. Tijdens het bezoek van de visitatiecommissie werd de mogelijkheid geboden om het referentiekader met de opleiding te bediscussieren.

Met alle respect voor de doelstellingen die elke opleiding zichzelf stelt, mag worden verwacht dat deze alleszins een aantal gemeenschappelijke kernelementen weerspiegelen op het vlak van kennis en inzicht en de toepassing daarvan, oordeelsvorming, communicatie, leervaardigheden. Deze kernelementen vindt men terug in de Dublin-descriptoren en komen hieronder aan bod.

Daarnaast mag van de opleidingen worden verwacht dat zij de student een beeld van de psychologie bieden dat beantwoordt aan een internationale consensus over wat op dit moment binnen de psychologie van belang is en wat de huidige stand van zaken is binnen dit vak, zowel op het punt van theorie als toepassing. Daarbij gaat het niet om het aanbieden van een voor alle universiteiten uniform pakket, aangezien er op het punt van wat op dit moment belangrijk is in het vak zonder enige twijfel meningsverschillen zullen bestaan.

2 DOELSTELLINGEN EN EINDTERMEN

2.1 Algemene minimale doelstellingen (Dublin Descriptoren)

Voor de omschrijving van de algemene (minimale) doelstellingen van een academische bacheloropleiding en een academische masteropleiding baseert de commissie zich op vijf Dublin-Descriptoren, met name (1) kennis en inzicht, (2) toepassen van kennis en inzicht, (3) oordeelsvorming, (4) communicatie en (5) leervaardigheden:

-
- 1 Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (4 april 2003).
  - 2 Het accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs in Vlaanderen, NVAO, 14 februari 2005.
  - 3 American Psychological Association. (2007). APA guidelines for the undergraduate psychology major. Washington, DC: Author. Retrieved from www.apa.org/ed/resources.html

	Kwalificatie bacheloropleiding	Kwalificatie masteropleiding
A. Kennis en inzicht	Heeft aantoonbare kennis en inzicht van/ in een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet (secundair) onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van specifieke leermiddelen, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op het verworven niveau van de bachelor en die deze overtreffen of verdiepen, evenals een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.
B. Toepassen van kennis en inzicht	Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op verantwoorde wijze in de beroepsuitoefening toe te passen, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen in een breed georiënteerd vakgebied.	Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een brede multidisciplinaire context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.
C. Oordeels- vorming	Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van cultureel, sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.	Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met culturele, sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.

D. Communicatie	Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten en niet-specialisten.	Is in staat om conclusies, evenals de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten en niet-specialisten.
E. Leervaardigheden	Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.	Bezit de leervaardigheden om zich verder zelfstandig te ontplooiën en een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.

2.2 Domeinspecifieke eisen

Uitgangspunt vormt de psychologie als een zelfstandige opleiding met eigen doelstellingen, enerzijds ontleend aan het specifiek eigen disciplinaire karakter van de psychologie als wetenschap en anderzijds aan het veld van toepassingen waarop de opleiding voorbereidt. Mede bepalend voor de identiteit van de psychologie opleiding is de internationale herkenbaarheid en erkenning.

In algemene zin richt de psychologie zich op de wetenschappelijke bestudering van (in principe menselijk) gedrag en mentale processen (sensorische, cognitieve, motivationele, emotionele...) en de verklaring van gedrag en mentale processen op basis van onderliggende neurobiologische processen, ontwikkelings- en leerprocessen, sociale en culturele invloeden et cetera.

De data die nodig zijn voor analyse en verklaring van gedrag en mentale processen worden verzameld op basis van observatie in hetzij natuurlijke, hetzij gestandaardiseerde condities (bijvoorbeeld experimenten), maar ook op basis van vragen aan de respondenten (bijvoorbeeld in de vorm van vragenlijsten), gesprekken en neurofysiologische registraties. Aangezien de psychologie zich hoofdzakelijk richt op het onderzoek van gedrag en mentale processen bij mensen, en aangezien mensen ook in de onderzoeksprocessen geen passieve maar evaluerende respondenten zijn, vergt het wetenschappelijk onderzoek in de psychologie niet alleen vaardigheden die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek en objectieve data

verzameling in het algemeen, maar ook vaardigheden die te maken hebben met objectieve data verzameling bij de mens als bijzonder subject van onderzoek.

De basis voor elke psychologie opleiding dient te bestaan uit een degelijke kennisname van de wetenschappelijke psychologie en de grondslagen van haar toepassing. Enerzijds is het doel om wetenschappelijke, generaliseerbare verklaringsmodellen en theorieën van gedrag en mentale processen te construeren, anderzijds is het doel om het gedrag en mentale processen van individuen en groepen te diagnostiseren, te begeleiden, te sturen of bij te sturen en in algemene zin te veranderen, bijvoorbeeld in de vorm van klinisch of pedagogisch handelen. Hoewel beide doelen nauw met elkaar zijn verweven, vergen ze, naast gemeenschappelijke, ook specifieke kennis, vaardigheden en opleiding.

De psychologie is een bio-psycho-sociale wetenschap. Observatie en analyse van intrapsychische en interpsychische processen kunnen niet onafhankelijk geschieden van enerzijds kennis over de biologische en neurobiologische fundering van het gedrag en anderzijds over de systemen in contexten waarbinnen deze plaatsvinden. Dit geldt voor alle subdisciplines van de psychologie.

De aard van de psychologie brengt mee dat in deze discipline uiteenlopende analysemodellen worden gehanteerd voor de beschrijving en verklaring van bijvoorbeeld groepsprocessen en processen van neurofysiologische, intrapsychische, interindividuele, institutionele of culturele aard. Een belangrijke taak van de psychologie is dan ook het leggen van verbanden tussen de verschillende verklaringsmodellen.

De commissie stelt hierbij enkele algemene opleidingsdoelstellingen, specifiek voor de psychologie en geeft waar nodig per algemeen doel een verdere specificatie:

1 Fundamentele kennis van de psychologie als discipline.

- De student kent na het volgen van de opleiding (in het vervolg 'de student') de belangrijkste begrippen, theoretische perspectieven, empirische bevindingen en historische trends binnen de psychologie. Deze kennis is gebaseerd op kennisname van de belangrijkste deelgebieden van de psychologie, de zogenaamde basisvakken,
- de psychologische functieleer met inbegrip van de cognitieve en de biologische psychologie en de neurowetenschappen;
  - de ontwikkelingspsychologie, met inbegrip van de psychologie van leren, opvoeden en onderwijs en psychogerontologie;

- de psychopathologie;
- de klinische en gezondheidspsychologie;
- de persoonlijkheidspsychologie met inbegrip van de differentiële psychologie;
- de sociale psychologie en de arbeids- en organisatiepsychologie;
- de geschiedenis en de specifieke en algemeen wetenschapsfilosofische grondslagen van de psychologie.

2 Kennis en beheersing van methoden in de psychologie.

de student kent de fundamentele methoden binnen de psychologie, zowel in de context van wetenschappelijk onderzoek als toepassing, begrijpt de grondslagen ervan en heeft een basale beheersing van de toepassingen ervan.

- Deze kennis wordt verkregen op basis van
  - de methodologische steunvakken: de psychologische methodenleer, data-analyse en statistiek;
  - de vakken met betrekking tot de psychologische vaardigheden: gespreksvoering, psychologische diagnostiek en assessment.
- de student kent en heeft een praktische beheersing van technologische middelen, digitale informatieverzameling en opslag en overige technologie die voor de moderne uitoefening van het vak van belang is.

3 Kritisch wetenschappelijke kennis en vaardigheden binnen de psychologie.

De student kent, begrijpt en gebruikt de stappen van de empirische cyclus bij het benaderen van fundamentele en toegepaste psychologische problematiek, is in staat feiten en gegevens kritisch en flexibel te interpreteren, baseert zijn of haar handelen op de best mogelijke wetenschappelijke evidentie en weet deze evidentie kritisch te evalueren. Deze kennis wordt verkregen op basis van

- de reeds genoemde vakken;
- ervaring met toepassing van kennis in diverse contexten, in het bijzonder in de vorm van een gesuperviseerde en gestructureerde onderzoeks- of praktijkstage.

4 Toepassing van de psychologie.

De student kent de belangrijkste toepassingsgebieden van de psychologie en de principes en vaardigheden die daarbij een rol spelen.

- De belangrijkste toepassingsgebieden zijn:
  - opvoeding en onderwijs;

- de klinische praktijk;
- arbeidsorganisaties, van bedrijven tot maatschappelijke organisaties.
- Met betrekking tot de voorbereiding van de opleiding psychologie op de beroepsuitoefening verdient specifieke aandacht dat met name praktiserende psychologen, in soortgelijke zin als medici, beslissingen nemen die het (geestelijk) welzijn van individuele personen in belangrijke mate kunnen bepalen. Daarbij opereren psychologen niet uitsluitend in een een-op-een relatie. De context van het systeem waarvan een individuele persoon deel uitmaakt dient veelal in deze beslissing betrokken te worden. Een dergelijke systeembenadering kan betrekking hebben op paar-relaties, gezin, school, teams in een arbeidssituatie, sportbeoefening en andere instituties.
- De student beschikt over de communicatie-, organisatie- en handelingsvaardigheden in een specifieke toepassingscontext te handelen.

5 De opleiding streeft er naar volgende attitudes op het vlak waarden, ethiek en deontologie bij te brengen.

- De student kent en handelt volgens
  - de wetenschappelijke waarde-normen;
  - de ethische en deontologische standaarden van het vak.
- De student kent, respecteert en weet om te gaan met sociaal-culturele diversiteit, individuele verschillen tussen mensen (cliënten en proefpersonen) in termen van fysieke en geestelijke vermogens, en verschillen tussen mensen (cliënten en proefpersonen) in termen van normen en waarden.
- De student kan de opgedane kennis, vaardigheden en waarden gebruiken bij de eigen persoonlijke ontwikkeling en carrièreplanning en is bereid ook na de studie de kennis en vaardigheden op professionele wijze bij te houden en verder te ontwikkelen.

Uiteraard dienen deze domeinspecifieke eisen afhankelijk van het studieniveau geoperationaliseerd te worden. Dat houdt in dat er een verschil zal bestaan tussen de wijze waarop deze eisen worden ingevuld op bachelor- en op masterniveau. Op bachelor niveau wordt verwacht dat deze doelen worden gerealiseerd op het niveau van introducerende en algemene kennis en vaardigheden. Op master niveau worden de doelen geoperationaliseerd in de context van een inhoudelijke specialisatie (de afstudeerrichting of het afstudeerprofiel) en een bij dit profiel passende zelfstandigheid van handelen door de afgestudeerden.

2.3 Onderwijskundige uitgangspunten

Naast de domeinspecifieke eisen is het ook belangrijk dat de commissie tijdens de visitatie aandacht besteedt aan een aantal meer procesmatige aspecten van de onderwijskwaliteit. Die aspecten betreffen meer bepaald:

2.3.1 Doelstellingen en eindkwalificaties

- De doelstellingen en eindtermen van de opleiding zijn mede gebaseerd op de wettelijke regelingen, de ontwikkelingen in het wetenschaps- en vakgebied, de arbeidsmarkt voor de afgestudeerden, de kennis omtrent leren en onderwijzen en relevante maatschappelijke ontwikkelingen.
- De keuzes die daarbij door de opleiding zijn gemaakt zijn helder en expliciet vastgelegd.
- De doelstellingen en eindtermen zijn helder en concreet. De eindtermen zijn beschreven aan de hand van bij de student waarneembare en toetsbare leerresultaten
- In de doelstellingen en eindtermen komt de wetenschappelijke/professionele oriëntatie van de opleiding concreet tot uitdrukking.
- De doelstellingen en eindtermen zijn richtinggevend voor het onderwijsaanbod.
- De doelstellingen en eindtermen zijn zowel geformuleerd op het niveau van de opleiding als op het niveau van de opleidingsonderdelen.
- Elk opleidingsonderdeel – ook stage – draagt op een eigen wijze bij aan de doelstellingen van de opleiding als geheel.

2.3.2 Programma

Aansluiting programma op academische en professionele eisen

De opleiding stelt zich garant voor de wetenschappelijke, maatschappelijke en beroepsvoorbereidende relevantie van het onderwijs, de doelmatigheid en doeltreffendheid van het opleidingsprogramma.

Dat betekent dat de opleiding:

- voldoet aan standaarden bepaald door de ontwikkelingen in het vak- en wetenschapsgebied en rekening houdend met verwachtingen die de maatschappij en de arbeidsmarkt in het bijzonder stelt.
- op de hoogte is van de beschikbare wetenschappelijke kennis over leren en didactiek nodig voor het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van het onderwijs.
- zo veel als mogelijk rekening houdt met relevante maatschappelijke ontwikkelingen.

Wetenschaps- en vakgebied

- De opleiding is op de hoogte van de (meest recente) theorievorming en van de ontwikkelingen in het vakgebied. Deze zijn terug te vinden in de inhoud en de opbouw van het onderwijsprogramma.
- Arbeidsmarkt.
  - De opleiding bouwt contacten op met het werkveld.
  - De kennis van en ervaring met het werkveld wordt daar waar mogelijk en zinvol vertaald naar het onderwijsaanbod, bv. via stages.
  - De opleiding voert een actief alumni-beleid.
- Wetenschappelijke visie en technologische kennis omtrent leren en onderwijzen.
  - Die visie is mede uitgangspunt voor de inrichting van het programma.
  - De opleiding is op de hoogte van het belang/de betekenis van de informatietechnologie op het vak- en wetenschapsgebied en houdt hiermee rekening in het onderwijsprogramma.
  - De opleiding heeft een duidelijke en geëxpliciteerde visie op de internationalisering van de opleiding.

Studeerbaarheid

- Studeerbaarheid
  - De programmaorganisatie van de opleiding dient de studeerbaarheid te bevorderen.
  - Het programma dient door de gemiddelde student te kunnen worden afgerond in de ervoor gestelde tijd.
- Studierendement/Studietijd
  - De opleiding bewaakt systematisch de studietijd.
  - De opleiding houdt cijfermatige gegevens bij aangaande studievoortgang en studieloopbaan.
- Instroom/Toelatingsvoorwaarden
  - De opleiding geeft duidelijk aan welk beginniveau van de studenten wordt vereist.
  - De opleiding is op de hoogte van de aanwezigheid studiebevorderende/studiebelemmerende factoren.
    - Studiebelemmerende factoren worden in kaart gebracht. Een remediëring wordt uitgewerkt waar dit nodig en mogelijk is.
    - Studiebevorderende maatregelen worden genomen, opgevolgd en bijgestuurd waar dit nodig blijkt.

Het onderwijsleerproces

- De opleiding heeft een expliciete en wetenschappelijk gefundeerde visie op leren en onderwijzen.
- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar door de opleiding noodzakelijk geachte werkvormen en didactiek.
- Het leerproces van de student staat centraal en is vertrekpunt voor de invulling en vormgeving van het onderwijsprogramma.
- Het leerproces wordt ondersteund door een adequate didactische uitrusting en door goed aansluitende onderwijs- en leermiddelen die in voldoende mate voor de studenten beschikbaar zijn.
- Er wordt gebruik gemaakt van aangepaste didactische werkvormen en een efficiënte begeleiding ervan met relevante technologieën (bv. elektronisch leerplatform).
- De invulling van de werkvormen is stimulerend en activerend.

Beoordeling en toetsing

- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar de vorm en inhoud van de evaluatie.
- Er wordt gestreefd naar een zo gunstig mogelijke planning van de evaluatieactiviteiten tijdens de examenperiodes.
- De exameneisen en -vormen zijn vooraf aan de studenten duidelijk bekend gemaakt.
- De beoordeling vindt plaats op basis van vooraf vastgelegde beoordelingscriteria.
- De opleiding voorziet in feedback over de toetsresultaten aan de studenten.

Kwaliteitseisen mbt. de masterproef en de stage

- De masterproef
  - is een individuele⁴ proeve van bekwaamheid en vormt het sluitstuk van de opleiding.
  - De opleiding is zo ingericht dat de student zich op een adequate manier kan voorbereiden op het volbrengen van de masterproef.
  - Met de masterproef tonen de studenten aan dat ze een onderzoeksprobleem op een creatieve en wetenschappelijk verantwoorde manier kunnen analyseren, aanpakken en uitvoeren, en de resultaten ervan helder kunnen rapporteren, schriftelijk en eventueel mondeling.

---

⁴ Dit sluit niet uit dat de masterproef in groep kan worden voorbereid. Een individuele beoordeling moet evenwel mogelijk zijn.

- De opleiding voorziet in een adequate begeleiding van de masterproef.
  - De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.
  - De beoordelingscriteria zijn helder en expliciet vastgelegd en bekendgemaakt.
- De stage
    - biedt de studenten de mogelijkheid om op een gesuperviseerde wijze ervaring op te doen met een specifieke praktijkveld en om hieruit te leren op basis van een wetenschappelijk verantwoorde, schriftelijk vastgelegde reflectie op deze ervaring.
    - de stageplek dient een representatieve indruk te geven van de werkzaamheden van de psycholoog in een specifiek praktijk- of onderzoeksveld.
    - de werkzaamheden op de stageplek dienen te voldoen aan landelijk en internationaal aanvaarde kwaliteitseisen.
    - de stageperiode dient voldoende lang te zijn om de student in staat te stellen voldoende ervaringen op te doen.
    - de stageactiviteiten dienen voldoende diversiteit hebben.
    - de stage dient actief te worden gesuperviseerd door een volgens de betreffende beroepstandaarden herkend expert op het werkgebied.
    - de stage dient in een of andere vorm schriftelijk te worden bereflecteerd door de student in deze reflectie dient op basis van heldere en expliciete criteria te worden beoordeeld.

Internationalisering

- De opleiding heeft structurele contacten met andere (buitenlandse) instellingen voor hoger onderwijs.
- De opleiding moedigt internationalisering en mobiliteit aan zowel binnen als buiten Europa.
- Er worden initiatieven genomen om de internationale dimensie ook voor hen die niet naar het buitenland vertrekken in het onderwijs in te bouwen.
- De kwaliteit van het in het buitenland gevolgd onderwijs wordt kritisch opgevolgd.
- De curriculumstructuur en organisatorische randvoorwaarden van de opleiding houden in de mate van het mogelijke rekening met de mobiliteit van studenten.

2.3.3 Inzet van Personeel

Kwaliteitseisen onderwijzende staf

- De kwaliteitseisen van de onderwijzende staf hebben vooral betrekking op:
  - de wetenschappelijke deskundigheid;
  - de onderwijsdeskundigheid;
  - de vertrouwdheid en, indien relevant, de ervaring met het werkveld.
- Er wordt gestreefd naar een koppeling van onderzoek en onderwijs van de staf bij de toekenning van de onderwijsopdracht.
- De internationale gerichtheid van de opleiding veronderstelt van de staf de uitbouw van internationale contacten met een terugkoppeling naar het onderwijs en/of onderzoek door middel van participatie aan internationale netwerken en samenwerkingsverbanden.
- Het ZAP van de academische opleidingen beschikt over een wetenschappelijk curriculum en neemt actief deel aan het wetenschappelijk onderzoek.

Personeelsbeleid (vanuit een onderwijsperspectief)

- De procedure aangaande aanwervingen en benoemingen en beoordelingen van personeel is helder omschreven en voor iedereen raadpleegbaar.
- Selectie en bevordering van personeel gebeurt mede op basis van de onderwijskwaliteit van de betrokkene.
- De opleiding heeft een geëxpliciteerd professionaliseringsbeleid.
- Het personeel is aanspreekbaar en bereikbaar.
- Er wordt gezorgd voor voldoende evenwicht tussen de omvang van het personeelsbestand en de specifieke kwaliteit die wordt vereist van het personeel in functie van de opleiding/afstudeerrichtingen.
- Er wordt een actieve politiek gevoerd inzake gelijkheidsbeleid.

2.3.4 Voorzieningen/onderwijsorganisatie

Materiële voorzieningen/faciliteiten

- De staf kan beschikken over voldoende materiële voorzieningen (kwantiteit en kwaliteit) en over adequate accommodatie ter ondersteuning van het onderwijsproces.
- De studenten kunnen beschikken over voldoende middelen (kwantiteit en kwaliteit) en adequate accommodatie ter ondersteuning van het onderwijs- en leerproces.

Studie-informatie en -begeleiding

- Er wordt adequate informatie beschikbaar gesteld voor (potentiële) studenten.
- Het onderwijs- en examenreglement, inclusief de klachtenprocedure in het geval van betwisting, zijn vooraf bekend gemaakt.
- De opleiding voert een beleid gericht op het detecteren van veranderingen in de instroom.
- In het onderwijs zijn mogelijkheden ingebouwd om de deficiënties in voorkennis en vaardigheden weg te werken en/of hiervoor door te verwijzen naar andere instanties.
- De opleiding voorziet in een systeem van studie- en studentenbegeleiding en neemt gericht maatregelen om de resultaten en de studievoortgang van de studenten te bevorderen.

2.3.5 Interne kwaliteitszorg

- De opleiding beschikt over een duidelijk omschreven kwaliteitszorgsysteem met betrekking tot onderwijs.
- Het kwaliteitsbeleid en -systeem is zowel preventie/borging- als controle/verbeteringsgericht.
- Er is duidelijk vastgelegd wie welke bevoegdheid heeft in het kader van het kwaliteitszorgsysteem.
- Er is een duidelijke structuur aanwezig ter ondersteuning van het kwaliteitszorgproces.
- De opleiding werkt zo veel mogelijk met streefdoelen voor het beoordelen van de mate waarin de gewenste kwaliteit wordt gerealiseerd.
- De opleiding betreft medewerkers, studenten, alumni en vertegenwoordigers van het werkveld in haar kwaliteitszorgsysteem.

2.3.6 Resultaten

- De opleiding kan aantonen dat zij haar doelstellingen realiseert en dat zij oog heeft voor haar onderwijsrendement. De volgende elementen zijn in deze context relevant:
  - Het eindniveau van de afgestudeerden (onder meer het niveau van de bachelor/masterproef en/of de stage, de tewerkstelling, de waardering van de afgestudeerden over de opleiding, en indien relevant de waardering van het werkveld over de afgestudeerden).
  - De streefdoelen of streefcijfers inzake onderwijsrendement (onder meer de analyse van instroom-doorstroom-uitstroom).

HOOFDSTUK III

Algemene beschouwingen

Het verheugt de commissie te kunnen vaststellen dat ongeacht de universiteit van hun keuze, studenten zich in Vlaanderen gegarandeerd weten van een degelijke academische opleiding in de psychologie die ruimschoots de toets van de internationale kritiek kan doorstaan. De drie bezochte opleidingen: de Vrije Universiteit Brussel (VUB), de Universiteit Gent (UGent) en de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), verzorgen een degelijk onderwijsprogramma in de psychologie, met een stevige wetenschappelijke basis en een degelijke voorbereiding op de beroepspraktijk. Daarnaast heeft elke opleiding ook voldoende eigen kenmerken en identiteit, zodat studenten kunnen kiezen voor een opleiding die bij hun profiel past.

In dit hoofdstuk met algemene beschouwingen gaat de commissie in op een aantal aspecten die van gemeenschappelijk belang zijn. De daaraan gekoppelde problemen kunnen waarschijnlijk het beste in gezamenlijk, interuniversitair overleg worden opgelost. De commissie geeft dan ook als eerste advies mee dat de opleidingen zich in de nabije toekomst gezamenlijk over deze problemen moeten buigen en gezamenlijk aan oplossingen moeten werken.

1 INSTROOMPROBLEMATIEK

De Vlaamse overheid heeft er voor gekozen om zo weinig mogelijk beletselen voor studenten in te voeren bij het kiezen voor een universitaire opleiding, wat impliceert dat studenten vanuit een brede waaier van vooropleidingen kunnen instromen. Dit principe is toe te juichen vanuit de

terechte wens om zoveel mogelijk studenten de kans te geven een hogere opleiding te volgen. Er zijn echter ook nadelen aan verbonden. De drie opleidingen noemen met name het probleem van onvoldoende vooropleiding van een aantal studenten ten aanzien van de eisen die een wetenschappelijke studie vergt. Dit leidt volgens de opleidingen tot achterblijvende rendementen in de bachelorfase, welk probleem door de commissie onderkend wordt. De drie opleidingen bieden oplossingen in de vorm van bijscholing of oriënterende testen, maar dit blijkt niet voldoende om het probleem een halt toe te roepen. Een vaak genoemd voorstel is het instellen van een verplichte maar niet bindende oriëntatieproef. Op basis van de resultaten van deze proef kan elke student voor zichzelf vaststellen in welke mate hij of zij voldoet aan de voorwaarden die de gekozen opleiding stelt, en een beter overwogen keuze maken. In het huidige bestel lijken abiturienten ook niet altijd even goed op de hoogte van de eisen in termen van kennis en vaardigheden die een academische opleiding stelt. Als abiturienten kunnen toetsen in welke mate zij individueel aan de vereisten voldoen, kan worden vermeden dat studenten er pas in een laat stadium achter komen dat zij de studie, gegeven hun vooropleiding, moeilijk kunnen halen. Met behulp van een verplichte maar niet bindende oriëntatieproef kunnen dus zowel gemeenschapsgelden worden bespaard als persoonlijke teleurstellingen worden vermeden. De commissie realiseert zich, dat dit niet tot de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke opleidingen psychologie in Vlaanderen behoort, maar moedigt de opleidingen aan in een gezamenlijke actie dit probleem onder de aandacht van de verantwoordelijke instanties te brengen en hun te wijzen op de voordelen voor zowel studenten als de universiteiten van een oriëntatieproef.

2 RELATIE MET DE PRAKTIJK

De opleidingen in de psychologie zijn academische opleidingen waarbij het overgrote deel van de studenten kiest voor een job in de praktijk. Kenmerkend voor een academische opleiding is dat er een degelijke wetenschappelijke basis wordt gelegd voor het werken in de praktijk, met het doel de kwaliteit van het werk te garanderen en de praktijk gaandeweg ook te 'verwetenschappelijken'. Onder dat laatste verstaat de commissie dat mede dankzij de inbreng van de wetenschappelijke opleiding van de praktijkbeoefenaren, wetenschappelijke principes en wetenschappelijke kennis een steeds grotere rol in de praktijkoefening gaat spelen. Dat laatste houdt in dat onder invloed van de academische opleiding de praktijk gebruik gaat maken van handelwijzen waarvan de effectiviteit in

wetenschappelijk onderzoek is aangetoond, dat de praktijk haar eigen resultaten op een wetenschappelijk verantwoorde wijze gaat toetsen et cetera. De innige relatie die de academische opleiding in de psychologie heeft met praktijk komt tot uiting in een aantal aspecten. De commissie adviseert de opleidingen gezamenlijk de onderstaande aspecten onder de loep te nemen, en gezamenlijk verbeteringen aan te brengen waar mogelijk.

Een eerste punt betreft het feit dat studenten pas vrij laat in de opleiding in contact komen met de praktijk, waardoor studenten zich niet altijd klaar voelen bij aanvang van de stage, en de stageplekken het gevoel hebben dat de studenten onvoldoende zijn voorbereid. Nu is het een gegeven van een academische studie, dat studenten eerst een degelijke wetenschappelijke voorbereiding moeten hebben voor zij op een vruchtbare manier uit de praktijk kunnen leren, of daarin functioneren. Daarnaast verhindert het grote aantal studenten tijdens de eerste jaren van de studie dat studenten massaal in een vroeg stadium met de praktijk kennismaken, puur omwille van de praktische problemen die dit met zich mee zou brengen. Aan de andere kant is ervaring met de praktijk ook een belangrijk leermiddel, en een uitstekende manier om aangeleerde wetenschappelijke principes te concretiseren, en voor de student ook te consolideren, in die zin dat de abstracte materie pas gaat leven in contact met de werkelijkheid. De commissie adviseert opleidingen dan ook om gezamenlijk en in samenspraak met de praktijk te zoeken naar haalbare oplossingen om studenten zo vroeg als mogelijk in de opleiding in contact te brengen met de praktijk. Tijdens haar bezoeken zag de commissie interessante oplossingen om hieraan tegemoet te komen bijvoorbeeld in de vorm van korte introductiestages. Deze goede voorbeelden kunnen dienen als model voor andere opleidingen.

Een tweede punt betreft het betrekken van het werkveld in de opleiding. Een studie die studenten overwegend opleidt voor werk in de praktijk, dient zich qua structuur en inhoud uiteraard op die praktijk te oriënteren en te enten. Een dergelijk proces vereist een systematisch en actief netwerk van contacten met de praktijk, waaruit de opleidingen de informatie kunnen halen die zij voor de opzet van de opleiding nodig hebben. De commissie pleit bij alle opleidingen dus voor een actief en systematisch contact met het werkveld. De opleiding is echter geen afgeleide van de heersende praktijk, integendeel. Academische opleidingen combineren onderwijs met grensverleggend wetenschappelijk onderzoek, en hebben op die manier dus ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid

om, zoals eerder aangegeven, een sturende bijdrage te leveren aan een wetenschappelijk verantwoorde praktijk. In die zin dienen ze dus ook de praktijk gaandeweg te veranderen en te vernieuwen. Dit proces van continue wetenschappelijke vernieuwing van de praktijk kan alleen succesvol plaatsvinden als tussen de wetenschappelijke opleiding en onderzoek enerzijds en de praktijk anderzijds een systematisch netwerk van contacten bestaat.

Een derde punt betreft de inhoud van het onderwijs in psychologische interventies. Bij het bestuderen van de studieprogramma's en in gesprekken met docenten en studenten stelde de commissie vast dat het accent in de opleiding niet altijd lag op effectief bewezen interventies. Dit geldt met name voor de klinische psychologie, maar is ook ten dele van toepassing op de arbeids- en organisatiepsychologie. Argumenten die in de gesprekken naar voren kwamen zijn dat in Vlaanderen nog in belangrijke mate niet effectief bewezen interventies in de geestelijke gezondheidszorg worden toegepast en dat de beroepspraktijk vraagt om psychologen die goed onderlegd zijn in dergelijke interventies. De commissie vindt echter dat de universiteit een eigen verantwoordelijkheid heeft en studenten dient op te leiden in interventies waarvoor goede evidentie uit onderzoek bestaat en die in internationale klinische richtlijnen zijn opgenomen. De opleiding kan zo als inspiratiebron voor de praktijk fungeren in plaats van de bestaande praktijk te consolideren.

3 MOBILITEIT TUSSEN DE OPLEIDINGEN

Eén van de basisdoelstellingen van de Bolognaverklaring was het bevorderen van de mobiliteit van studenten. Toegepast op de Vlaamse situatie met betrekking tot de psychologie zou dat inhouden dat de structuur van de opleiding zodanig is dat deze de mobiliteit van studenten tussen de drie psychologieopleidingen faciliteert. De commissie heeft echter vastgesteld dat de toelating tot de masteropleiding van studenten afkomstig van een andere universiteit soms gepaard gaat met verplichtingen tot het volgen van inhaalcurssussen die moeten compenseren voor de door de opleiding geëiste en klaarblijkelijk niet aanwezig geachte voorkennis. Een dergelijke gang van zaken is niet faciliterend voor wat betreft de mobiliteit van studenten die een bachelor in een bepaalde universiteit hebben gevolgd, en ervoor kiezen hun master in een andere universiteit te gaan volgen. Het verplicht stellen van een compensatiepakket betekent dat de masteropleidingen in de psychologie in Vlaanderen specifieke eisen stellen waar-

aan door het volgen van een willekeurige, goede bacheloropleiding binnen de psychologie klaarblijkelijk niet voldaan kan worden, tenzij het de bacheloropleiding in de psychologie van de eigen universiteit betreft. Volgens de commissie is deze gang van zaken niet in de lijn met de Bologna-akkoorden. De commissie adviseert de opleidingen om gezamenlijk te gaan zoeken naar een oplossing, welke aan de ene kant de mobiliteit van studenten inderdaad bevordert, en aan de andere kant recht blijft doen aan de eigenheid en identiteit van elke opleiding.

4 SAMENWERKING TUSSEN DE OPLEIDINGEN

Vlaanderen is een van de meest dichtbevolkte regio's van Europa en kent binnen een relatief kleine geografische spreiding een groot aantal instituten voor hogere en academische opleiding. Het zou dan ook voor de hand liggen om deze unieke geografische omstandigheden uit te buiten en te gaan zoeken naar actieve samenwerking, in dit geval op het punt van de psychologieopleidingen. Op deze manier kunnen de opleidingen profiteren van elkaars sterke punten en wordt het mobiliteitsaspect dat in het voorgaande punt is genoemd verder gefaciliteerd. Een punt dat samenwerking tussen universitaire instellingen zou kunnen bemoeilijken is het taalaspect. Zo geldt voor Brussel en Leuven dat potentiële samenwerkingspartners Franstalige universiteiten zijn. Voor wetenschappelijke instellingen, die zich in principe altijd kunnen vinden in de wetenschappelijke lingua franca van het Engels, zou dat eerder een uitdaging dan een wetenschappelijk beletsel moeten zijn. De commissie adviseert de opleidingen om in gezamenlijk overleg te streven naar grotere samenwerking, in de eerste plaats binnen het eigen taalgebied en waar mogelijk en functioneel ook over de taalgrenzen heen. Een dergelijke samenwerking zal niet alleen vruchten afwerpen op het punt van onderwijs en onderzoek, maar ook op het punt van de verwetenschappelijking van de praktijk binnen Vlaanderen als geheel. Intensievere samenwerking tussen de opleidingen zou ook een oplossing kunnen bieden aan een door de commissie vastgesteld probleem, namelijk dat de opleidingen in een aantal gevallen specifieke hiaten vertonen. Door elkaars programma's beter te vergelijken en op mekaar af te stemmen en daar waar nodig samen te werken op het gebied van het geboden onderwijs kunnen dergelijke hiaten worden opgevuld.

5 LERARENOPLEIDING

De visitatiecommissie stelt vast dat in de masteropleiding in de psychologie 30 studiepunten uit de Specifieke Lerarenopleidingen kunnen indalen. Deze 'optie onderwijs' is mogelijk gemaakt na het nieuwe decreet op de lerarenopleiding in Vlaanderen (sinds 2007–2008). Tegen deze achtergrond nodigt de visitatiecommissie de opleidingen uit zich te bezinnen over de mogelijkheid tot gedeeltelijke 'indaling' van de lerarenopleiding, en over de mogelijkheid om eerder over te gaan tot een Educatieve Master Psychologie of een Master in onderwijs, afstudeerrichting psychologie (van 120 studiepunten), die gevolgd kan worden na het behalen van een bachelor in de psychologie, met een coherent uitgebouwd programma afgestemd op eigen doelstellingen, die onderwijsbevoegdheid geeft na het behalen van het masterdiploma.

HOOFDSTUK IV

De opleidingen in vergelijkend perspectief

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de academische opleidingen bachelor en master in de Psychologie in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan die elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht en aan de opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per facet geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele deelrapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de deelrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de deelrapporten.

Per facet geeft de commissie aan of de opleiding hierop onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De beoordeling 'onvoldoende' wijst er op dat het facet beneden de gestelde verwachting ligt en dat beleidsaandacht op dit punt nodig is. De beoordeling 'voldoende' houdt in dat het facet beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor dit facet. De beoordeling 'goed' houdt in dat het niveau van het facet uitstijgt boven de

basiskwaliteit. De beoordeling 'excellent' houdt in dat voor het facet een niveau wordt gerealiseerd waardoor de beoordeelde opleiding zowel in Vlaanderen, in België als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren.

De academische opleidingen in de Psychologie worden in Vlaanderen aan drie universiteiten aangeboden: De Vrije Universiteit Brussel (VUB), de Universiteit Gent (UGent) en de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) bieden een bacheloropleiding en een masteropleiding in de Psychologie aan.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het niveau en de oriëntatie van alle opleidingen als goed.

Alle bacheloropleidingen streven volgens de commissie een goed niveau na, beantwoorden daarbij aan de decretale eisen, het door de visitatiecommissie opgestelde referentiekader en richten zich onmiskenbaar op het beheersen van algemene en algemeen wetenschappelijke competenties eigen aan een academische opleiding. De commissie heeft daarnaast mogen vaststellen dat de doelstellingen van de masteropleidingen erop gericht zijn om algemene en algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau te beheersen. De commissie is ervan overtuigd dat de doelstellingen bij alle masteropleidingen gericht zijn op beheersing van de competenties die nodig zijn voor het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek op het niveau van een beginnend onderzoeker. De internationale dimensie van de doelstellingen van alle opleidingen is onmiskenbaar aanwezig.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt de domeinspecifieke eisen voor alle opleidingen als goed.

De commissie heeft vastgesteld dat aan alle opleidingen de domeinspecifieke doelstellingen tegemoetkomen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten, de internationale wetenschapsbeoefening en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het referentiekader. De doelstellingen geven in het bachelorprogramma blijk van aandacht voor het leggen van een enerzijds algemene en anderzijds op psychologie toegespitste basiskennis. In de masteropleiding wordt meer aandacht gegeven aan het ontwikkelen van vaardigheden en attitudes. De meeste opleidingen hebben het beroepenveld betrokken bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen of hebben deze doelstellingen minstens getoetst bij dit beroepenveld.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt de relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma in de opleidingen aan de UGent en de masteropleiding aan de VUB als voldoende en in de opleidingen aan de KU Leuven en de bacheloropleiding aan de VUB als goed.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat voor alle bachelor- en masteropleidingen de relatie tussen doelstellingen en programma's feitelijk terug te vinden is en de respectieve programma's aldus adequate concretisering zijn van de vooropgestelde eindkwalificaties. Met betrekking tot de opleidingen aan de UGent meent de commissie wel dat de opleiding nog een verdere optimalisatie moet doorvoeren in de afstemming van haar programma in functie van de gestelde doelstellingen.

In de bacheloropleiding aan de UGent en in zekere mate ook in de bacheloropleiding aan de VUB stelde de commissie vast dat in de eerste bachelorjaren een sterke klemtoon ligt op klinische psychologie, daar waar de commissie meent dat de studenten ook meer met de andere domeinen in de psychologie in aanraking moeten komen. In het derde bachelorjaar dienen studenten aan de UGent en de KU Leuven respectievelijk een afstudeerrichting of optie te kiezen. De commissie meent dat het beter zou zijn om de studenten de mogelijkheid te geven om bijvoorbeeld twee domeinen in de psychologie uit een breder aanbod te kiezen. Studenten kunnen op die manier intensiever proeven van verschillende domeinen in de psychologie, dit opdat ze bewuster hun (verdiepende) afstudeerkeuze in de masteropleiding kunnen bepalen. In de bacheloropleiding aan de VUB wordt dit systeem toegepast.

De masteropleidingen worden in alle betrokken universiteiten grotendeels tot volledig afstudeerrichtingsspecifiek ingericht. Deze programma's zijn volgens de commissie allen degelijk opgebouwd. De masteropleiding aan de UGent dient in haar programma wel meer aandacht te schenken aan het realiseren van haar doelstellingen waaronder deze met betrekking tot 'de kritische attitude van de student'. De masteropleiding aan de VUB – voornamelijk de klinische afstudeerrichting – is sterk gestoeld op een historisch opgebouwde traditie en zou gebaat zijn bij een vernieuwende beleidsvisie.

De commissie kon vaststellen dat alle opleidingen in hun programma aandacht hebben voor internationalisering. Toch valt in alle opleidingen nog een verbeterslag te maken wat betreft uitwisselingen en het gebruik van internationale handboeken.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt de eisen van professionele en academische gerichtheid van de opleidingen aan de UGent en de masteropleiding aan de VUB als voldoende en de opleidingen aan de KU Leuven en de bacheloropleiding aan de VUB als goed.

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat in alle bachelorprogramma's de nodige aandacht wordt geschonken aan kennisontwikkeling en het bijbrengen van onderzoeksattitudes. De docenten betrekken hun onderzoeksresultaten in het onderwijs. Mede door de kleinschaligheid van de bacheloropleiding aan de VUB kon de commissie vaststellen dat studenten onder meer door het schrijven van onderzoeksgebaseerde papers actief met onderzoek in contact komen en onder meer door studie-uitstappen kennis maken met het werkveld. In de bacheloropleiding aan de KU Leuven en de UGent geven studenten aan vroeger in het curriculum met praktijk in aanraking te willen komen. Aan de KU Leuven wordt dit gedeeltelijk ondervangen door naast een gedegen theoretische basis ook een sterke methodologische expertise in het bachelorprogramma te brengen. Toch dienen de bacheloropleiding aan de KU Leuven en in grotere mate ook de bacheloropleiding aan de UGent daarom in hun programma sterker in te zetten op het 'evidence-based-principe'.

In de masteropleidingen is er overal aandacht voor kennisontwikkeling en inzicht, voor het bijbrengen van onderzoeksattitudes en onderzoeksvaardigheden op een gevorderd niveau. Er is in alle masteropleidingen een duidelijke transfer van het onderzoek uit de onderzoeksgroepen en van het onderzoek op internationaal vlak naar het onderwijs. Toch dienen alle masteropleidingen sterker in te zetten op evidence-based onderwijs. Zowel in de masteropleiding aan de VUB als aan de UGent is tevens een sterkere oriëntatie op de brede internationale ontwikkelingen in het vakdomein wenselijk.

In alle masteropleidingen wordt een degelijke stage aangeboden. Vooral in de masteropleiding aan de KU Leuven wordt sterk ingezet op een goede begeleiding en opvolging van de stagestudenten, alsook op de persoonlijke opvolging en begeleiding van de externe stagebegeleiders. De andere masteropleidingen dienen zich op dit vlak nog verder te versterken.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt de samenhang van de opleidingen aan de UGent en de masteropleiding aan de VUB als voldoende en de opleidingen aan de KU Leuven en de bacheloropleiding aan de VUB als goed.

Het programma van alle bacheloropleidingen wordt gekenmerkt door een graduele overgang van een breed-wetenschappelijke vorming aan basisvakken in de eerste bachelor naar een meer domeinspecifieke psychologieopleiding in de latere jaren. De opbouw van de nagestreefde competenties in alle bacheloropleidingen gebeurt op een logische en sequentiële wijze. Ondanks de strikt gehanteerde volgtijdelijkheid in de bacheloropleiding aan de UGent is in het programma ongewenste overlap aanwezig.

De commissie stelde een solide samenhang vast tussen de gevisiteerde bachelorprogramma's en de aansluitende eigen masterprogramma's. De commissie meent dat in het masterprogramma aan de KU Leuven, net als in het bachelorprogramma, de competenties op een logische en sequentiële manier opgebouwd worden waardoor ook hier dysfunctionele overlappings vermeden worden. In de masteropleiding aan de VUB en de UGent dient volgens de commissie meer werk gemaakt te worden van afstemming tussen gerelateerde opleidingsonderdelen met als doel onproductieve vormen van overlap tussen inhouden te vermijden. Er dient op regelmatige wijze overleg gepleegd te worden tussen de docenten over aansluiting van de verschillende opleidingsonderdelen op elkaar. Daarnaast meent de commissie dat het programma aan de UGent de studenten meer mogelijkheid moet bieden om enkele verdiepende of verbredende keuzeopleidingsonderdelen te volgen.

Facet 2.4 Studieomvang

De bachelorprogramma's voldoen met 180 studiepunten en de masterprogramma's met 120 studiepunten, aan de decretaal vastgelegde eisen.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt de studietijd voor de opleidingen aan de VUB en de UGent als voldoende en voor de opleidingen aan de KU Leuven als goed.

De visitatiecommissie kon vaststellen dat alle opleidingen inspanningen leveren om de studietijd te bewaken en dat deze inspanningen voldoende zijn om er voor te zorgen dat de studeerbaarheid van programma's gewaarborgd wordt. De visitatiecommissie kon tevens vaststellen dat alle opleidingen aansluiting vinden bij de werkelijke studietijd van 60 studiepunten per jaar. De opleidingen hebben wel nog punten ter verbetering op het vlak van het uitbouwen van een evenwichtige spreiding van de studiedruk van de verschillende opleidingsonderdelen over de verschillende semesters en raadt de opleidingen aan blijvend te remediëren. De commissie apprecieert dat vooral de opleidingen aan de KU Leuven met de resultaten van deze studietijdmetingen sterk resultaatgericht aan de slag gaan. Een grote troef waarop de opleidingen aan de KU Leuven in het kader van studietijd kunnen steunen is de sterk uitgebouwde studentenvertegenwoordiging die mogelijke problemen adequaat opneemt met de docenten via de voorziene participatieorganen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vorm en inhoud

De commissie beoordeelt de afstemming tussen vorm en inhoud in de opleidingen aan de UGent en de KU Leuven als voldoende en aan de VUB als goed.

De visitatiecommissie meent dat zowel de bachelor- als de masteropleidingen beschikken over degelijke programma's waarvan de werkvormen aansluiten bij de doelstellingen. Aan de VUB wordt vooral in het eerste bachelorjaar gebruik gemaakt van hoorcolleges, maar deze nemen in het verdere verloop van de opleiding sterk af ten voordele van meer activerende werkvormen. Door de grote studentenaantallen aan de UGent en de KU Leuven, is het vooral in de bacheloropleiding niet evident om in kleinere groepen te doceren. Massacolleges komen er dan ook nog veelvuldig voor. De commissie meent dat de opleidingen zo veel als mogelijk moeten streven naar werkvormen die aan niet te grote groepen tegelijkertijd worden aangeboden. Studenten geven immers aan dat het niet vanzelfsprekend is om in grote groepen steeds aandachtig te blijven, de inspanningen van de docenten ten spijt. Ondanks de grote aantallen studenten slagen de opleidingen aan de UGent en de KU Leuven er ook in om voldoende variatie aan werkvormen te bewerkstelligen, hoewel het inbouwen van meer activerende werkvormen tot aanbeveling strekt.

In alle opleidingen gaven de studenten in hun gesprek met de commissie aan dat het elektronisch leerplatform door hen wordt gebruikt. De studenten maken van dit platform vooral gebruik om cursussen, slides en achtergrondinformatie te downloaden en de door de docenten geplaatste aankondigingen te lezen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet beoordeling en toetsing aan alle opleidingen als voldoende.

De commissie heeft in alle opleidingen een selectie van de examenvragen bestudeerd en stelt vast dat de examenvragen van academisch niveau zijn en gericht zijn op het toetsen van inzicht, kennis en vaardigheden. De verschillende instellingen maken verder gebruik van een verscheidenheid aan evaluatievormen die zijn afgestemd op het toetsen of de leerdoelen zijn gerealiseerd. In de eerste twee jaar van de bacheloropleidingen wordt voor de meeste opleidingsonderdelen gebruik gemaakt van toetsing door meerkeuzevragen. De commissie meent dat het bijna uitsluitend examineren via meerkeuze-examens dient te worden aangepast om reeds van bij aanvang van de opleiding zowel mondelinge als schriftelijke vaardigheden van de studenten te kunnen toetsen. De commissie meent daarnaast dat meerkeuze-examinering zoals gehanteerd in de masteropleiding van de UGent niet de meest ideale examenvorm is voor een masteropleiding. De commissie meent dat alle masteropleidingen op termijn dienen te voorzien in de mogelijkheid studenten hun masterproef mondeling te laten verdedigen. Hierdoor kunnen mondelinge communicatieve vaardigheden verworven en goed getoetst worden.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt de masterproef in de masteropleiding aan de UGent als voldoende en aan de VUB en de KU Leuven als goed.

De masterproef voldoet met 24 studiepunten aan alle opleidingen aan de decretaal opgelegde eisen. De commissieleden hebben voorafgaand aan hun bezoek aan de opleidingen een steekproef van masterproeven bestudeerd, aangevuld met masterproeven die tijdens het bezoek ter inzage lagen. Op basis hiervan en de gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie kunnen vaststellen dat de masterproeven overal duidelijk blijken te geven van een kritisch-reflecterende en onderzoeksgesteldheid van de studenten. De commissie heeft in de opleiding aan de UGent wel be-

denkingen bij de mogelijkheid om als masterproef een literatuurstudie te maken. Deze vorm vindt ze minder geschikt als proeve van de kennis en competenties die bij het academisch onderwijs vereist zijn. Met betrekking tot de masterproef aan de KU Leuven meent de commissie dat studenten – uit een reeks aangeboden onderwerpen – steeds een onderwerp moeten krijgen in een het door hun gekozen studiedomein.

Met uitzondering van de afstudeerrichting Arbeids- en Organisationspsychologie aan de VUB, wordt de masterproef in alle opleidingen gespreid over de twee masterjaren. De commissie meent dat deze spreiding een goede keuze is van de opleidingen. Dit geeft studenten immers meer tijd om te reflecteren over hun masterproef en het geeft hen tevens meer tijd vaardigheden en competenties in dit kader te ontwikkelen.

De begeleiding van de masterproef loopt vrij vlot aan de VUB en in de meeste gevallen ook aan de KU Leuven. In de masteropleiding aan de UGent is de kwaliteit van de begeleiding van de masterproef sterk vakgroep- en promotorafhankelijk.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt de toelatingsvoorwaarden in alle bachelor- en masteropleidingen als voldoende met uitzondering van de bacheloropleiding aan de KU Leuven die als goed wordt beoordeeld.

Als toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleidingen gelden de decreetale criteria die in Vlaanderen gelden voor bijna alle opleidingen. Voor alle bacheloropleidingen in de psychologie geldt de facto dat een goede wiskundig-wetenschappelijke voorkennis vereist is. Aan alle instellingen worden initiatieven genomen om eventuele voorkennistekorten bij te werken door het aanbieden van niet-verplichte cursussen tijdens de zomer of bij aanvang van het academiejaar. De commissie apprecieert dat de opleidingsverantwoordelijken van de bacheloropleiding aan de KU Leuven onder meer bij SID-ins veel inspanningen leveren om abituriënten een realistisch beeld te geven omtrent de verwachte voorkennis bij aanvang van de opleiding.

Wat de masteropleidingen betreft sluiten deze allen aan op de rechtstreekse instroom vanuit de eigen bacheloropleiding, de overgang loopt hier in alle gevallen zonder noemenswaardige problemen. De studenten die instromen uit een bachelor in de psychologie aan een andere instelling,

dienen in sommige gevallen een aangepast traject te volgen. De commissie meent dat dit in het kader van de Bologna-gedachte geen wenselijke situatie is. Instroom in de masteropleiding vanuit een andere instelling moet zonder aangepast traject mogelijk gemaakt worden.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet kwaliteit van het personeel aan alle opleidingen als goed.

Te oordelen aan de door de commissie ingekeken cursussen, het lesmateriaal en de publicatielijsten van de docenten en de gesprekken met studenten, is de vakinhoudelijke deskundigheid van de betrokken docenten aan alle opleidingen positief opgevallen. De bij de opleidingen betrokken docenten zijn allen competent in hun vakgebied en geven blijk van veel motivatie en geestdrift om deze kennis kwalitatief over te brengen naar de studenten. Ook de technische, administratieve en organisatorische deskundigheid is globaal bekeken positief te noemen. De commissie stelde vast dat de docenten van de opleidingen beschikken over verschillende mogelijkheden van onderwijsprofessionalisering. Toch worden deze mogelijkheden nog niet ten volle benut. De commissie beveelt aan dat alle docenten en assistenten van alle betrokken opleidingen hetzij aan de aangeboden onderwijskundige vorming deelnemen, hetzij hun onderwijskundige competenties op een andere, aantoonbare wijze ontwikkelen en in stand houden.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet eisen professionele en academische gerichtheid aan de opleidingen aan de VUB als voldoende en aan de opleidingen aan de UGent en de KU Leuven als goed.

De commissie heeft onder meer op basis van de publicaties die ze heeft ingekeken opgemerkt dat alle bij de opleidingen betrokken lesgevers actief zijn in het wetenschappelijk onderzoek en dat de daaruit voortvloeiende publicaties zich in een brede waaier van voor de opleidingen relevante onderzoeksdomeinen situeren. De docenten van alle opleidingen betrekken hun onderzoek binnen hun onderwijsopdracht. Dit wordt door de studenten van de opleidingen als een grote meerwaarde ervaren. De bij de op-

leidingen betrokken docenten beschikken over internationale contacten, veelal in onderzoeksverband. De internationale samenwerkingsverbanden van de opleidingen aan de VUB dienen verder te worden gestimuleerd en versterkt.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet kwantiteit van het personeel aan de opleidingen aan de VUB als voldoende en aan de opleidingen aan de UGent en de KU Leuven als goed.

De opleidingen aan de UGent en de KU Leuven kunnen terugvallen op een degelijke personeelsomkadering, hoewel de docentenstaf aan de UGent flexibeler dient te worden ingezet. Aan de VUB is de omringing door technische staf bijzonder krap. Daarnaast stelde de commissie vast dat er in de bachelor- en masteropleiding aan de VUB weinig doorgroeimogelijkheden voor de docenten zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De materiële voorzieningen waarover de opleidingen aan de KU Leuven beschikken worden door de visitatiecommissie als voldoende beoordeeld, de materiële voorzieningen aan de VUB en de UGent worden als goed beoordeeld.

De commissie heeft aan elke instelling een bezoek gebracht aan de infrastructuur die voor studenten en docenten voorhanden is. De onderwijsruimten en labo's zijn in omvang aan alle opleidingen op zijn minst voldoende te noemen tot zelfs uitstekend aan de UGent waarbij de commissie de aandacht die wordt besteed aan toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers kan appreciëren. Door de stijgende studentenaantallen, kampen de opleidingen aan de KU Leuven met nood aan bijkomende auditoria.

De visitatiecommissie bracht ook een bezoek aan de bibliotheken van de gevisiteerde opleidingen. Deze zijn aan alle opleidingen adequaat, maar het zijn vooral de elektronische bibliotheekmogelijkheden die door de studenten gebruikt worden. Ook deze zijn, net als de computervoorzieningen voor alle opleidingen van degelijke kwaliteit.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' aan alle opleidingen als voldoende met uitzondering van de bacheloropleiding aan de KU Leuven die als goed wordt beoordeeld.

Aan alle instellingen worden op het centraal niveau initiatieven genomen in het kader van studievoorlichting en -begeleiding. Tijdens de SID-ins worden abiturienten geïnformeerd over de verschillende studiemogelijkheden. De commissie spoort de opleidingsverantwoordelijken aan de VUB en de UGent wel aan om bijkomende initiatieven te nemen om abiturienten een realistisch beeld te geven van de vereiste wiskundig-wetenschappelijke component in de opleiding.

De commissie stelde vast dat in de bacheloropleiding aan de KU Leuven de studiebegeleiding proactief en probleemvoorkomend verloopt. Voor de meeste opleidingsonderdelen uit de eerste bachelorfase biedt de facultaire Dienst voor Onderwijsondersteuning en Studiebegeleiding (DOS) er vakinhoudelijke begeleiding aan. De vakinhoudelijke begeleiding wordt via overleg met de didactische teams vormgegeven, waardoor aansluiting bij de colleges en practica wordt gegarandeerd. De vakinhoudelijke begeleiding krijgt vorm via collectieve oefensessies waarin via interactie de basiskennis wordt gestructureerd. Ook aan de VUB en de UGent worden studiebegeleidingsmogelijkheden aangeboden. Deze zijn talrijk maar vaak facultatief. Zo apprecieert de commissie dat in de bacheloropleiding aan de UGent met betrekking tot het opleidingsonderdeel statistiek gerichte sessies worden georganiseerd die de studenten helpen aan een gerichte studiemethode voor dit opleidingsonderdeel.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie van de resultaten

De commissie beoordeelt de evaluatie van de resultaten aan de opleidingen aan de VUB en de UGent als voldoende en aan de opleidingen aan de KU Leuven als goed.

De visitatiecommissie stelde op basis van de in het zelfevaluatierapport aangeleverde informatie en de aanvullende gesprekken vast dat alle opleidingen periodiek worden geëvalueerd aan de hand van toetsbare streefdoelen. De commissie meent dat er een duidelijke procedure bestaat voor

de evaluatie van de opleidingen en hun docenten. Het viel de commissie wel op dat aan de VUB de initiatieven tot evaluatie enkel op het opleidings-overstijgende instellingsniveau worden genomen. Aan de UGent worden ook door de opleiding initiatieven genomen, maar de participatiegraad bij deze initiatieven is vrij beperkt.

Aan de KU Leuven worden de universiteitsbreed genomen kwaliteitszorg-initiatieven aangevuld met eigen initiatieven. De opleidingen voeren er een proactief kwaliteitszorgbeleid met onder meer hearings en studietijdmetingen. De commissie kon tot grote tevredenheid vaststellen dat de bachelor- en masteropleiding aan de KU Leuven zich dankzij de inzet van deze verschillende kwaliteitszorgmechanismen goed bewust is van haar werkpunten.

Facet 5.2 Maatregelen ter verbetering

De commissie beoordeelt het facet maatregelen tot verbetering aan de opleidingen aan de VUB en de UGent als voldoende en aan de opleidingen aan de KU Leuven als excellent.

Alle opleidingen nemen verbetermaatregelen, maar een meer structurele opvolging van beleidsadviezen aan de VUB strekt tot aanbeveling. Door de kleinschaligheid van de opleidingen aan de VUB worden problemen nu immers vaak informeel opgelost. Aan de UGent worden problemen degelijk aangepakt, maar is een meer kritische zelfreflectie en een meer proactieve omgang met kwaliteitszorg aangewezen. In de opleidingen aan de KU Leuven gebeurt de aanpak van problemen op een grondige manier: zo nodig worden onderzoeken in het kader van de optimalisatie van de onderwijskwaliteit in de onderzoeksgroep uitgevoerd of worden er werkgroepen opgericht. De opleidingen aan de KU Leuven zijn zich heel sterk bewust van de sterke en zwakke punten. De opleidingsverantwoordelijken gaan beleidsmatig in op het aanpakken van de zwakke punten. Ze slagen er tevens ook in om proactief beleid te voeren en kort op de bal te spelen wanneer ze problemen opmerken of deze aan hen worden gesignaleerd.

Facet 5.3 Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld aan de VUB en de UGent als onvoldoende en aan de opleidingen aan de KU Leuven als excellent.

Voor wat betreft de VUB meent de commissie dat de structurele voorzieningen met betrekking tot kwaliteitszorg in orde zijn. Er ontbreekt echter een duidelijke beleidsstructuur. De hervorming van de faculteit naar een netwerkstructuur waarbij bevoegdheden versnipperd worden over vele verschillende organen, zorgt voor een onduidelijkheid omtrent de verantwoordelijkheden: er is een duidelijk gebrek aan een door alle betrokkenen gedragen overlegstructuur. Daarnaast worden ook alumni en beroepenveld niet structureel bij de opleiding betrokken.

Aan de UGent bestaat de voor de opleidingen verantwoordelijke opleidingscommissie onder meer uit de verantwoordelijken van de zeven vakgroepen. Over de vakgroepen heen hebben de individuele docenten op het niveau van de opleiding geen formeel overleg met elkaar in het kader van het onderwijs waardoor de betrokkenheid bij het bachelor- en masterprogramma als geheel te beperkt is. Studenten zijn formeel betrokken bij de opleidingscommissie, maar de participatie van de studenten bij de opleiding is beperkt. De commissie hoopt dat de recent opgerichte alumniwerking in de toekomst verder zal uitgebouwd worden en dat zowel alumni als beroepenveld ook meer formeel bij de kwaliteitszorg van de opleiding zullen betrokken worden.

De commissie kon aan de KU Leuven vaststellen dat er optimaal gebruik wordt gemaakt van de participatie van medewerkers, studenten en beroepenveld bij interne kwaliteitszorg. Het gevoel van betrokkenheid zorgt ervoor dat ze zich ook sterk willen engageren in het belang van de opleiding. De commissie heeft daarnaast een bijzondere appreciatie voor de studentenvertegenwoordigers van de psychologische kring. Zij slagen er in om zelf een actief beleid te voeren waarbij de studenten van de opleiding een actief geïnformeerde en bevraagde achterban vormen. Het werkveld en de alumni zijn eveneens sterk betrokken bij de opleiding. Ze hebben een actieve stem in de richtingscommissies. De opleidingsverantwoordelijken gaan aan de slag met hun aanbevelingen.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerd niveau van alle opleidingen als goed.

Het bestuderen van de cursussen, de examens, de resultaten van de verschillende projectwerken (waaronder de masterproeven) en de gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie er van overtuigd dat het niveau dat elk van de opleidingen in haar doelstellingen nastreeft ook daadwerkelijk wordt gehaald. Masterstudenten in de Psychologie toonden zich in alle opleidingen tevreden over de genoten bacheloropleiding en gaven aan dat de overgang naar de master in de Psychologie logisch en zonder het vaststellen van noemenswaardige hiaten in competenties verliep. Alle opleidingen schenken aandacht aan internationalisering. Alle opleidingen dienen nog meer aandacht te besteden aan het aanleren en uitbouwen van professionele vaardigheden. Het werkveld geeft aan dat sommige studenten aan het begin van de masterstage nog erg weinig voeling hebben met reële professionele settings. Over alle opleidingen heen, leeft bij sommige studenten ook nog twijfel inzake hun kwaliteiten als psycholoog. Ook op het vlak van internationale studentenuitwisseling kunnen de opleidingen nog een tandje bijsteken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet onderwijsrendement aan alle bacheloropleidingen als voldoende en aan alle masteropleidingen als goed.

De commissie kon vaststellen dat het onderwijsrendement in alle bacheloropleidingen aan de maat is. Onder meer door de diverse instroom is het onderwijsrendement in de eerste bachelor van alle opleidingen vrij laag. Het onderwijsrendement gaat vanaf tweede bachelor in stijgende lijn. Voor verscheidene studenten gebeurt de selectie pas tijdens het tweede bachelorjaar. Dit laat studenten nodeloos tijd verliezen in een opleiding die uiteindelijk niet voor hen geschikt blijkt te zijn. De commissie pleit daarom voor het invoeren van een niet-bindende oriëntatieproef. De commissie stelt vast dat, eens studenten in de masteropleiding zitten, alle opleidingen een goed onderwijsrendement kennen.

HOOFDSTUK V

Tabel met scores, onderwerpen en facetten

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de zes onderwerpen en de onderliggende facetten uit het accreditatiekader weergegeven.

Per facet wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. Op basis van de beoordelingen per facet geeft de commissie vervolgens een samenvattend oordeel op het niveau van de onderwerpen. Bij deze beoordeling maakt de commissie gebruik van de indeling onvoldoende/voldoende.

In het voorafgaande beschrijvend deel van het rapport over de opleiding is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie op basis van de bijbehorende beoordelingscriteria tot een beoordeling per facet en vervolgens, op basis van een weging van de facetten, tot een beoordeling per onderwerp is gekomen. De oordelen zijn zo goed mogelijk onderbouwd met feiten en analyses. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de oordelen die in de tekst worden gemaakt.

Verklaring van de scores op de facetten (quaternaire schaal):

E	Excellent	'best practice', kan (internationaal) als voorbeeld dienen voor andere opleidingen.
G	Goed	de kwaliteit stijgt uit boven de basiskwaliteit.
V	Voldoende	voldoet aan de basiseisen.
O	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen
NVT	Niet van toepassing	

Verklaring van de scores op de onderwerpen (binair schaal):

- + Voldoende**
voldoet ten minste aan de minimumeisen voor basiskwaliteit; er is geen verdere schaalverdeling om verdere graden van excellentie aan te duiden.

- Onvoldoende**
voldoet niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit.

Het facet 2.4 'studieomvang' wordt gescoord met 'OK', indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen m.b.t. de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten (ECTS-credits).

	VUB Bachelor	VUB Master	KU Leuven Bachelor	KU Leuven Master	UGent Bachelor	UGent Master
Onderwerp 1 Doelstellingen	+	+	+	+	+	+
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G	G	G	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G	G	G	G	G	G
Onderwerp 2 Programma	+	+	+	+	+	+
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	G	V	G	G	V	V
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	G	V	G	G	V	V
Facet 2.3 Samenhang van het programma	G	V	G	G	V	V
Facet 2.4 Studieomvang	OK	OK	OK	OK	OK	OK
Facet 2.5 Studietijd	V	V	G	G	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G	G	V	V	V	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V	V	V	V	V	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT	G	NVT	G	NVT	V
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	G	V	V	V
Onderwerp 3 Personeel	+	+	+	+	+	+
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G	G	G	G	G
Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	V	V	G	G	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	G	G	G	G
Onderwerp 4 Voorzieningen	+	+	+	+	+	+
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G	G	V	V	G	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V	V	G	V	V	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	+	+	+	+	+	+
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	V	G	G	V	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	V	E	E	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni, beroepenveld	O	O	E	E	O	O
Onderwerp 6 Resultaten	+	+	+	+	+	+
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G	G	G	G	G	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	G	V	G	V	G

O= onvoldoende, V= voldoende, G= goed, E= excellent

DEEL 2

Opleidingsrapporten

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Bachelor en master in de psychologie

INLEIDING

Dit deelrapport behandelt de opleiding bachelor en master in de psychologie aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB). De visitatiecommissie bezocht de opleiding van 4 tot en met 6 oktober 2011. Conform haar opdracht geeft de visitatiecommissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de visitatiecommissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, ondersteunend personeel, studenten, alumni en externe stagebegeleiders en met facultaire en opleidingsdocumentatie, een bezoek aan de faciliteiten zoals de leslokalen, de computer infrastructuur en de bibliotheek en met studiemateriaal, examenvragen en masterproeven.

Per facet geeft de commissie aan of de opleiding onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De beoordeling 'onvoldoende' wijst er op dat het facet beneden de gestelde verwachting ligt en dat beleidsaandacht op dit punt nodig is. De beoordeling 'voldoende' houdt in dat het facet beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor dit facet. De beoordeling 'goed' houdt in dat het niveau van het facet uitstijgt boven de basiskwaliteit. De beoordeling 'excellent' houdt in dat voor het facet een niveau wordt gerealiseerd waardoor de beoordeelde opleiding zowel in Vlaanderen, in België als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren. De commissie heeft daarbij inzichtelijk gemaakt hoe zij, rekening houdend met de bijbehorende criteria, tot een beoordeling per facet is gekomen, zodat duidelijk is waarop de beoordeling is gegrond. De oordelen zijn zo goed mogelijk onderbouwd met feiten en analyses en zijn mede gebaseerd op een vergelijking met internationaal gehanteerde normen in het betreffende domein. Op basis van de beoordelingen per facet geeft de commissie vervolgens een samenvattend oordeel op het niveau van de onderwerpen. Een positieve (+) onderwerpscore houdt in dat voldaan is aan de minimumeisen voor basiskwaliteit. Een negatieve (-) onderwerpscore houdt in dat niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit voldaan is. Ten slotte geeft de visitatiecommissie aan het eind van het rapport een eindoordeel over de basiskwaliteit van de opleidingen. De oordelen van de commissie hebben betrekking op de opleidingen met al hun profielen en afstudeerrichtingen, tenzij anders vermeld.

De aanbevelingen om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, zijn opgenomen bij de respectieve facetten. Aan het eind van het rapport is ten behoeve van de opleidingen een overzicht opgenomen van verbeter-suggesties.

De bacheloropleiding in de psychologie bestaat uit een verplicht basisprogramma aangevuld met keuzevakken waarvan 30 SP bestaan uit de opleidingsonderdelen van twee van vijf per psychologisch domein aangeboden keuzeprofielen in de derde bachelor. In de masteropleiding kunnen studenten kiezen voor de afstudeerrichting Klinische psychologie met onderliggende profielen Levensloopsychologie, Orthopsychologie en Biologische psychologie of voor de afstudeerrichting Arbeids- en Organisatiepsychologie. Gemeenschappelijk hebben beide afstudeerrichtingen dat een groot aantal studiepunten voorzien is voor de stages (30 SP) en de masterproef (24 SP).

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Algemene beschrijving

De bachelor- en masteropleiding hebben, naast generieke vaardigheden en attitudes, volgende doelstellingen geformuleerd:

Kennisdoelen (B = Bachelorniveau, M = Masterniveau)

- (B) Begrijpen en kunnen verantwoorden hoe psychologisch onderzoek de wetenschappelijke principes weerspiegelt.
- (M) Kunnen evalueren hoe de wetenschappelijke studie van de psychologie kan bijdragen aan het begrijpen van menselijk gedrag en mentale processen.
- (B) Kunnen identificeren van antecedenten en gevolgen van gedrag en mentale processen.
- (M) De complexe verwevenheid van gedrag en mentale processen begrijpen en toelichten.
- (B) Kennis hebben van de belangrijkste verwante en steundisciplines en kunnen vergelijken en contrasteren van de assumpties, methoden en aard van problemen in de psychologie met die van verwante disciplines (bijv. sociologie, biologie, pedagogiek).
- (M) Kunnen integreren van kennis verkregen uit de psychologie met die van andere disciplines en vice versa.
- (B) Kunnen beschrijven en vergelijken van de belangrijkste historische en hedendaagse stromingen in de psychologie.
- (M) Het relatieve belang kunnen beoordelen van de belangrijkste historische stromingen van de psychologie, het belang van een historisch perspectief kunnen verdedigen, op de hoogte zijn van de belangrijkste nieuwe inzichten in de deelgebieden van de psychologie en deze kunnen evalueren in het licht van alternatieve inzichten of theorieën.
- (B) Kunnen vergelijken en contrasteren van de assumpties, methoden en inhoudelijke stellingen van de belangrijkste hedendaagse perspectieven in de psychologie (gedragmatig, biologisch, cognitief, evolutionair, humanistisch, psychodynamisch, en sociaal-cultureel).
- (M) Evalueren van de bruikbaarheid en effectiviteit van de belangrijkste hedendaagse perspectieven in de psychologie.
- (B) Toepassen en bediscussiëren van de centrale thema's uit de psychologie voor de verklaring van specifiek gedrag (interactie erfelijkheidomgeving, variabiliteit en continuïteit van gedrag en mentale processen, vrije wil vs. determinisme, subjectivisme vs. objectivisme, interactie van lichaam en geest).

- (M) Evalueren van de geschiktheid van wetenschappelijke verklaringen van gedrag en mentale processen vanuit het standpunt van de verschillende centrale thema's uit de psychologie.
- (B) Identifieren, verklaren, toepassen en analyseren van concepten, theorieën en onderzoeksbevindingen in de belangrijkste inhoudelijke domeinen van de psychologie (leren en cognitie, individuele en socio-culturele verschillen, biologische basis van gedrag en mentale processen, ontwikkeling doorheen de levensloop en in verschillende settings).
- (M) Evalueren en synthetiseren van concepten, theorieën en onderzoeksbevindingen in de belangrijkste inhoudelijke domeinen van de psychologie.

Onderzoeksvaardigheden

- (B) Kunnen beschrijven en analyseren hoe bestaand psychologisch onderzoek gebaseerd is op wetenschappelijke methoden.
- (M) Het kunnen ontwerpen en uitvoeren van wetenschappelijk psychologisch onderzoek gebaseerd op wetenschappelijke methoden.
- (B) Kunnen onderscheiden en categoriseren van onderzoek dat beschrijvende/correlationele of causale onderzoeksvragen impliceert.
- (M) Kunnen evalueren in welke mate in bestaand onderzoek de gehanteerde methoden correlationele of causale conclusies wettigen.
- (B) Kunnen analyseren in welke mate storende variabelen in een onderzoeksdesign onder controle zijn gehouden.
- (M) Zelf gepaste maatregelen kunnen treffen in een onderzoeksopzet waardoor storende variabelen zo goed mogelijk onder controle worden gehouden.
- (B) Kunnen definiëren en formuleren van hypothesen en operationele definities passende bij een onderzoeksvraag.
- (M) Kunnen evalueren in welke mate specifieke operationele definities de interpretatie van de hypothesen legitimeren of belemmeren.
- (B) In bestaand onderzoek kunnen analyseren in welke mate de onderzoeksopzet tegemoet komt aan de eisen van interne en externe validiteit.
- (M) Bij het opzetten van onderzoek verantwoorde keuzes kunnen maken om de interne validiteit van het onderzoek te garanderen, en evalueren in welke mate kwesties van externe validiteit aan de orde zijn.
- (B) Kunnen toepassen van de APA-richtlijnen bij het schrijven van een rapport waarin bestaand onderzoek wordt samengevat.
- (M) Kunnen toepassen van de APA-richtlijnen bij het schrijven van een onderzoeksverslag over zelf uitgevoerd onderzoek.

- (B) Kunnen evalueren of de ethische code (APA) betreffende het uitvoeren van en rapporteren over wetenschappelijk onderzoek gerespecteerd is in bestaand onderzoek.
- (M) Reflecteren op en toepassen van ethische principes in het opzetten, uitvoeren en rapporteren van onderzoek.
- (B) Eenvoudige statistische methoden (beschrijvend en correlatieel) kunnen toepassen in een onderzoekscontext en kennis hebben van multivariate technieken.
- (M) Statistische methoden gebaseerd op multivariate technieken voor zowel continue als categorische variabelen (op regressie gebaseerde technieken: variantie-analyse, factoranalyse en clusteranalyse) kunnen toepassen in een onderzoekscontext.

Richtingspecifieke kennisdoelen voor de afstudeerrichting klinische psychologie

- Een typisch ontwikkelingsverloop op verschillende domeinen (cognitief, sociaal, moreel, ...) kunnen beschrijven en mijlpalen in de ontwikkeling kunnen benoemen.
- Psychopathologische problemen kunnen omschrijven aan de hand van gedragskenmerken en kunnen plaatsen in een categoriale en/of dimensionale benadering.
- Theoretische uitgangspunten en psychometrische kenmerken van psychodiagnostische instrumenten kunnen beoordelen.
- Kennis hebben van enkele diagnostische instrumenten betreffende intelligentie, persoonlijkheid en psychosociaal functioneren.
- Overzicht en inzicht hebben in de verschillende psychotherapeutische benaderingen en psychologische preventie- en interventiemethoden.

Richtingspecifieke vaardigheidsdoelen voor de afstudeerrichting klinische psychologie

- Op een wetenschappelijk onderbouwde wijze uitvoering geven aan het psychodiagnostisch proces (van intake tot rapportage – zowel mondeling als schriftelijk, inclusief behandelplan en evaluatie ervan).
- Kunnen voeren van een therapeutisch of counselingsgesprek en kunnen toepassen van psychologische interventiemethoden.
- GGZ-problemen kunnen analyseren, rekening houdend met de impact van diverse betrokkenen, en met het samenspel van individu/gezin/peers/omgeving.
- Kritisch inzicht hebben in actuele wetenschappelijke onderzoeksthema's en praktijken, alsook hun mogelijke toepassing in het praktische werkveld.

Richtingspecifieke attitudedoelen voor de afstudeerrichting klinische psychologie

- Een therapeutische relatie met een cliënt kunnen opbouwen en continueren, met een evenwicht in emotionele nabijheid en afstand.
- Openheid en flexibiliteit vertonen in een teamverband (waar verschillende therapeutische kaders en disciplines vertegenwoordigd zijn).

Richtingspecifieke kennisdoelen voor de afstudeerrichting arbeids- en organisatiepsychologie

- Wetenschappelijk onderbouwde elementen kunnen formuleren die de prestaties en het welzijn van alle medewerkers in een organisatie optimaliseren.
- Inzicht hebben in een veelheid van elementen die bevorderlijk zijn voor een succesvolle organisatie.
- Actuele arbeids- en organisatiepsychologische thema's kunnen duiden in hun wetenschappelijke context.
- Individuele functies en werksituaties kunnen analyseren op een wetenschappelijk onderbouwde manier gericht op jobtevredenheid en organisatiebetrokkenheid.
- Na analyse, het samenspel van werknemer en organisatie kunnen koppelen aan voorstellen voor effectieve en beleidsgerichte personeelsmaatregelen (HRM) en aan mogelijke organisatieveranderingen.

Richtingspecifieke vaardigheidsdoelen voor de afstudeerrichting arbeids- en organisatiepsychologie

- Arbeids- en organisatiepsychologische problemen kunnen analyseren, rekening houdend met de impact van diverse stakeholders, en met het samenspel van individu/groep/organisatie/omgeving.
- Kritisch inzicht hebben in actuele wetenschappelijke onderzoeksthema's en -praktijken en deze laatste kunnen toepassen, ook in het praktische werkveld.

Richtingspecifieke attitudedoelen voor de afstudeerrichting arbeids- en organisatiepsychologie

- Zich bewust zijn van het soms moeilijke evenwicht tussen werkgever en werknemer, waar de arbeids- en organisatie psycholoog omzichtig moet mee omgaan.
- Een evenwichtige betrokkenheid tonen bij het welzijn van de werknemers rekening houdend met situationele variabelen en wetenschappelijke onderbouw.
- Op teamwerking en samenwerking met andere disciplines gericht zijn.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het niveau en de oriëntatie van zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding als goed.

Op basis van de in het zelfevaluatierapport aangeleverde documenten en de gesprekken met de afgevaardigden van de faculteit en van de opleidingen, heeft de commissie vastgesteld dat de algemene en algemene wetenschappelijke doelstellingen die de bachelor- en masteropleiding in de psychologie nastreven, nauwgezet in overeenstemming zijn met artikel 58 van het Structuurdecreet. De commissie meent dat de doelstellingen getuigen van het streven naar het bijbrengen van wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis voor de bacheloropleiding en kennis van gevorderd niveau voor de masteropleiding, van kernelementen van de respectieve disciplines en van een begrip van (de structuur van) het vakgebied. De commissie stelde voor de masteropleiding daarenboven vast dat de doelstellingen van de opleiding er op gericht zijn de studenten de competenties te doen beheersen die nodig zijn voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek op het niveau van een beginnend onderzoeker.

De commissie meent dat er degelijk en goed werd nagedacht over de doelstellingen en dat ze daarna ook goed werden uitgewerkt. De doelstellingen van de bachelor- en masteropleiding zijn per opleidingsonderdeel duidelijk weergegeven in de opleidingsonderdeelfiches. Studenten worden echter vrij weinig actief bewust gemaakt van de doelstellingen. De commissie beveelt aan dat de docenten op dit vlak een actiever en meer coherent beleid te voeren.

De internationale dimensie van de doelstellingen komt volgens de commissie duidelijk tot uiting. De doelstellingen werden internationaal getoetst. Toch meent de commissie dat de opleiding in haar doelstellingen haar geografische troeven – nabij de Franstalige zusteruniversiteit en centraal in de Europese hoofdstad – op het vlak van internationalisering ten volle moet durven uitspelen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de domeinspecifieke eisen van zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding als goed.

De commissie heeft op basis van de aangeleverde documenten in het zelfevaluatie-rapport en de door haar gevoerde gesprekken vastgesteld dat de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen zowel voor de bachelor- als de masteropleiding in ruime mate tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het referentiekader. De doelstellingen geven in het bachelorprogramma blijk van een ruime aandacht voor het leggen van een grondige enerzijds algemene en anderzijds op psychologie toegespitste basiskennis. In de masteropleiding wordt een sterke klemtoon gelegd op het ontwikkelen van vaardigheden en attitudes waarbij het evidence-based-principe wordt gehuldigd. De bachelor- en masteropleiding hebben zich bij het opstellen van de doelstellingen duidelijk geïnspireerd op de behoeften van het beroepenveld. De commissie stelde tevreden vast dat de APA-richtlijnen¹ duidelijk in de opleidingsdoelstellingen worden aangewend.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Doelstellingen van de opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Algemene beschrijving

De bacheloropleiding in de psychologie bestaat uit een verplicht basisprogramma (145 SP) bestaande uit zowel inleidende (eerder breed vormende) als verdiepende en gespecialiseerde opleidingsonderdelen. Deze opleidingsonderdelen worden aangevuld met 35 SP keuzevakken waarvan 30 SP bestaan uit de opleidingsonderdelen van twee van de vijf keuzeprofielen in de 3de bachelor. Deze vijf profielen zijn: 1. Volwassenen- en ontwikke-

---

1 APA - American Psychological Association

lingspsychologie, 2. Cognitieve en biologische psychologie, 3. Arbeids- en organisatiepsychologie, 4. Orthopsychologie en 5. Onderwijskunde.

In de masteropleiding zijn er twee afstudeerrichtingen met name Klinische Psychologie en Arbeids- en Organisationspsychologie. De afstudeerrichting Klinische psychologie bestaat uit een voor alle studenten verplicht gedeelte (99 SP) en drie profielen (21 SP) waaruit de studenten er één kiezen. Voor de afstudeerrichting Arbeids- en Organisationspsychologie is er een verplicht gedeelte van 108 SP aangevuld met 12 SP keuzeopleidingsonderdelen. Gemeenschappelijk hebben beide afstudeerrichtingen dat een groot aantal studiepunten voorzien is voor de stages (30 SP) en de masterproef (24 SP).

De inhoud van de verplichte opleidingsonderdelen in de afstudeerrichting Klinische psychologie zijn gericht op psychopathologie, psychofarmacologie, psychodiagnostiek en de belangrijkste psychotherapeutische stromingen. De drie profielen Levenslooppсихologie, Orthopsychologie en Biologische psychologie (waarvan er één moet gekozen worden) laten volgens het zelfevaluatierapport een zekere specialisatie toe.

De masteropleiding met afstudeerrichting Arbeids- en Organisationspsychologie biedt de student een opleiding waarmee die volgens het zelfevaluatie-rapport in een breed gebied aan de slag kan. Ze legt volgens het zelfevaluatie-rapport het accent op de wetenschappelijke en praktische verdieping van de toepassing van psychologie in een arbeidsomgeving en werkt aan praktische en wetenschappelijke vaardigheden. Een beperkte additionele specialisatie gericht op methodologie, consumentengedrag of personeelsbeleid (human resources management) is mogelijk via keuzevakken.

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van de bacheloropleiding als goed en van de masteropleiding als voldoende.

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat zowel het programma van de bacheloropleiding in de psychologie als de masteropleiding in de psychologie een degelijke concretisering is van de eindkwalificaties van de opleidingen, zowel wat betreft hun niveau, hun oriëntatie als hun domeinspecifieke eisen. De commissie meent dat de algemene doelstellingen van de opleidingen ook in de praktijk terug te vinden zijn in de verschillende opleidingsonderdelen.

De bacheloropleiding kent verschillende inleidende en ondersteunende opleidingsonderdelen zoals 'algemene menselijke biologie en fysiologie' en 'Logica en wetenschapsfilosofie'. De commissie vindt het een meerwaarde dat deze worden aangeboden, maar meent dat ze meer toegespitst moeten worden op psychologie. De commissie stelde verder vast dat in de twee eerste bachelorjaren het domein van de arbeids- en organisatiepsychologie minder wordt belicht dan de klinische psychologie. De commissie wil de opleiding aansporen dit onevenwicht te herbekijken aangezien ze van mening is dat studenten met de verschillende domeinen binnen de psychologie in aanraking moeten komen. In het derde bachelorjaar dienen de studenten uit vijf keuzeprofielen twee keuzes te maken. De studenten kunnen op deze manier van twee verschillende deelgebieden binnen het domein van de psychologie proeven. Dit is volgens de commissie een grote meerwaarde. Het helpt de studenten immers in het maken van een meer bewuste keuze voor één van de afstudeerrichtingen in de masteropleiding.

Voor wat betreft de afstudeerrichtingen in de masteropleiding is de commissie positief over de klemtoon die binnen A&O wordt gelegd op Managementpsychologie. Door het leggen van deze klemtoon slaagt de opleiding er in zich een duidelijk profiel aan te meten tegenover andere opleidingen.

Voor de afstudeerrichting klinische psychologie heeft de commissie sterk de indruk dat de keuze voor de verschillende profielen tot op grote hoogte gestoeld is op de historisch opgebouwde traditie van de opleiding en niet is ingegeven door een sterke inhoudelijke beleidsvisie. Het naast elkaar bestaan van het profiel levenslooppsychologie en het profiel orthopsychologie lijkt de commissie immers vooral een historisch gegroeide situatie en daarom moeilijker inhoudelijk te verdedigen. De commissie meent dat het kiezen voor een levensloop-gerichte benadering van de klinische psychologie een duidelijk beleidspunt voor de opleiding zou kunnen zijn, waarmee de afstudeerrichting zich profileert tegenover andere afstudeerrichtingen elders in het land. Dit vereist echter een duidelijker inhoudelijke programmering gericht op het uitwerken van een duidelijk (klinisch) levensloopprofiel. Echter, levenslooppsychologie zou verder moeten gaan dan louter een focus op kinderen dan wel volwassenen en zou veel meer de longitudinale aspecten centraal moeten stellen. Voorts constateert de commissie dat de klinische kinderpsychologie verdeeld is over verschillende profielen en dat de integratie beperkt is en dat er weinig nadruk is op evidence-based behandelingen bij ontwikkelingsstoornissen. De biolo-

gische component binnen de afstudeerrichting klinische psychologie sluit volgens de commissie aan bij recente ontwikkelingen in de psychologie om de relatie van psychologisch functioneren en disfunctioneren te koppelen aan neurobiologische aspecten.

De commissie wenst te benadrukken dat het programma op zich een degelijke operationalisatie is van de doelstellingen, doch dat de door haar voorgestelde aanbevelingen tot een sterkere academische, competentiegerichte evidence-based-aanpak in het volledige masterprogramma kunnen leiden.

De internationale dimensie van zowel de bachelor- als de masteropleiding is niet heel sterk uitgebouwd. Studentenmobiliteit is vrij beperkt evenals de mobiliteit van docenten. De commissie heeft ook moeten vaststellen dat de studenten slechts in beperkte mate aan uitwisselingsprogramma's deelnemen. De studenten meldden de commissie dat ze vanuit de opleiding weinig gestimuleerd worden om deel te nemen aan een buitenlandse uitwisseling. De commissie meent dat de opleiding een meer stimulerend beleid moet voeren om studenten een buitenlandse ervaring te laten opdoen. Sporadisch wordt wel een buitenlandse gastpreker uitgenodigd.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de academische en professionele gerichtheid van het bachelorprogramma als goed en van het masterprogramma als voldoende.

De commissie toont zich tevreden met de academische en professionele gerichtheid van de programma's. De commissie merkt een duidelijke integratie van onderwijs en onderzoek: de docenten betrekken reeds in de bacheloropleiding de eigen onderzoeksresultaten actief in het onderwijs, onder meer bij het schrijven van papers door de studenten. Mede door de kleinschaligheid van de opleiding is er een goed contact met het onderzoek dat aan de VUB wordt gevoerd mogelijk. Daarnaast vindt de commissie het een pluspunt dat de studenten reeds in de bacheloropleiding actief in contact worden gebracht met het beroepenveld, onder meer door studieuitstappen.

Globaal genomen meent de commissie dat onderzoeksvaardigheden op een voldoende wijze in het programma van de masteropleiding worden aangebracht. De commissie meent anderzijds dat de transfer van theorie naar praktijk met betrekking tot het zelfstandig kunnen functioneren van de afgestudeerde master in de psychologie relatief laat in het masterprogramma wordt ingebouwd. Ook de studenten geven aan dat ze reeds vroeger in contact wensen te komen met het praktijkveld. De commissie meent dat de opleiding dit pijnpunt kan oplossen door nog sterker in te zetten op het 'evidence-based-principe' zodat bij psychologische interventies de studenten vanuit een parate kennis van internationale richtlijnen consequent handelen vanuit de reflex: welke interventie werkt bij welk probleem, geredeneerd vanuit empirische effectiviteitsstudies.

De aansluiting van het masterprogramma bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied volstaat zeker. De opleiding beroept zich in de opbouw van haar programma sterk op de academische expertisedomeinen die de onderzoekers binnen de opleiding historisch hebben opgebouwd. De commissie meent dat de opleiding daarnaast de aansluiting bij de brede internationale ontwikkelingen in het vakdomein steevast moet blijven opvolgen en waar nodig implementeren in het programma. De commissie stelde ook vast dat de masteropleiding sterk gericht is op de noden binnen de Vlaamse beroepspraktijk. Op zich is een duidelijke aansluiting op de beroepspraktijk een goede zaak. De opleiding moet hierbij echter haar opdracht om vanuit wetenschappelijk onderzoek vernieuwend te zijn in het oog blijven houden, in plaats van zich te eenzijdig te enten op de Vlaamse beroepspraktijk.

Tijdens het laatste jaar van het modeltraject in de opleiding psychologie wordt een stage voorzien die 30 SP omvat. De stages worden geapprecieerd door het merendeel van de studenten. De opleiding tracht de stage zoveel mogelijk af te stemmen op de interesses van de student. De opleiding biedt tevens de mogelijkheid om stage te lopen in het buitenland of om een gedeeltelijke onderzoeksstage te doen. De huidige duur van de stage (zes maanden) wordt door alle betrokkenen als positief ervaren. Wel meent de commissie dat er tussen de stagementor ter plaatse en de stagebegeleider van de opleiding weinig contact is. Zowel de studenten als de stagebegeleiders wensen nauwere contacten tussen opleiding en stageplaats.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de samenhang van het programma van de bacheloropleiding als goed en van de masteropleiding als voldoende.

De commissie is tevreden over de gerealiseerde inhoudelijke samenhang van het bachelorprogramma. De opbouw van de nagestreefde competenties gebeurt op een logische en sequentiële wijze waardoor storende overlappingsen vermeden worden. De commissie apprecieert hierbij onder meer dat basisopleidingsonderdelen en de daarop aansluitende opleidingsonderdelen meestal door dezelfde docenten gedoceerd worden. Zoals in facet 2.1. werd benadrukt is de keuze om studenten in de derde bachelor van twee van de vijf mogelijke profielen te laten proeven volgens de commissie een zeer goede praktijk. Temeer daar de profielkeuzes in de bacheloropleiding geen belemmering vormen voor de keuze van afstudeerrichting en profiel in de masteropleiding.

Het masterprogramma is inhoudelijk samenhangend opgebouwd. Toch dient volgens de commissie meer werk gemaakt te worden van afstemming tussen gerelateerde opleidingsonderdelen met als doel onproductieve vormen van overlap tussen inhouden te vermijden. Er dient op regelmatige wijze overleg gepleegd te worden tussen de docenten over aansluiting van de verschillende opleidingsonderdelen op elkaar. De commissie beveelt een meer continu beleid in deze aan. De commissie gaat hier in facet 5.3. dieper op in. Met betrekking tot de afstemming tussen keuzeopleidingsonderdelen en verplichte opleidingsonderdelen, meent de commissie dat binnen de opleidingsraad per opleidingsonderdeel grondig moet bekeken worden wat verplicht of keuze is en wat hierbij de wetenschappelijke rationale is met betrekking tot het behalen van de eindcompetenties. In het bijzonder voor de masteropleiding beveelt de commissie aan om, gezien de geografische ligging in het hart van Brussel, een mogelijke samenwerking met de collega's van de Franstalige zusteruniversiteit verder te gaan onderzoeken.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding voldoet met 180 studiepunten aan de decretaal vastgelegde eisen inzake studieomvang. De masteropleiding voldoet met 120 studiepunten ook aan de decretaal vastgelegde eisen inzake studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet studietijd van de bacheloropleiding en de masteropleiding als voldoende.

De visitatiecommissie kon op basis van de in het zelfevaluatie-rapport aangerekte informatie en de gesprekken concluderen dat er een gedegen verhouding bestaat tussen de reële en begrote studietijd. De globale studiebelasting sluit volgens de commissie aan bij de norm van 60 studiepunten per jaar. De reële studietijd per opleidingsonderdeel is echter zeer wisselend; sommige opleidingsonderdelen zijn zwaarder dan begroot, anderen zijn lichter dan begroot. De commissie beveelt de bachelor- en masteropleiding daarom ook aan om op basis van de studietijdmetingen en in samenspraak met de studenten de opleidingsonderdelen waar storende discrepanties tussen reële en begrote studieduur worden vastgesteld bij te sturen of het aantal voorziene studiepunten aan te passen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt de afstemming tussen vormgeving en inhoud van het bachelorprogramma en van het masterprogramma als goed.

De visitatiecommissie meent dat zowel de bachelor- als de masteropleiding beschikken over een programma waarvan de werkvormen goed aansluiten bij de doelstellingen. Er is door de commissie een grote variatie aan activerende werkvormen vastgesteld bij de opleidingsonderdelen die op psychologie zijn toegespitst. Er wordt vooral in het eerste bachelorjaar gebruik gemaakt van hoorcolleges, maar deze nemen in het verdere verloop van de opleiding sterk af. Deze werkmethode wordt bevorderd door de relatieve kleinschaligheid van de opleiding. Toch meent de commissie dat de opleiding moet trachten om voor enkele opleidingsonderdelen die door studenten als belastend worden ervaren toch nog kleinere groepen te voorzien waardoor een meer geïndividualiseerde opvolging kan worden gegeven.

Vanaf eerste bachelor wordt gebruik gemaakt van Engelstalige handboeken. In de masteropleiding neemt het gebruik van Engelstalig materiaal toe. Dit stemt de commissie tevreden. Toch meent ze dat een nog grotere inzet van Engelstalige literatuur tot aanbeveling strekt.

Het gebruik van de elektronische leermiddelen kan nog meer worden uitgewerkt. Er is duidelijk nogal wat variatie op dat vlak, gaande van opleidingsonderdelen die sterk tot opleidingsonderdelen die zwakker worden ondersteund door het elektronisch leerplatform Pointcarré.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de beoordeling en toetsing bij de bacheloropleiding evenals bij de masteropleiding als voldoende.

De commissie heeft, voorafgaand aan haar bezoek, een reeks examenvragen uit zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding kunnen inkijken. Zij beschouwt deze van degelijke kwaliteit en op een adequate wijze naar inzicht, kennis, vaardigheden en attitudes peilend. De evaluatie is steeds duidelijk gericht op de realisatie van de leerdoelen van (onderdelen van) het programma. De bachelor- en masteropleiding maken gebruik van de mogelijkheid om variatie in examenvormen toe te passen. Dit stimuleert meerdere vaardigheden, zowel mondeling als schriftelijk. Deze vormen worden goed afgestemd op de college-inhouden. Niet enkel multiple choice examens worden georganiseerd, maar ook essay-type, open boek en combinaties van mondeling en schriftelijk. Reeds in het tweede bachelorjaar worden mondelinge examens voor enkele opleidingsonderdelen georganiseerd. De commissie meent wel dat het bijna uitsluitend examineren via meerkeuze-examens in het eerste bachelorjaar dient te worden aangepast om reeds vanaf het eerste jaar ook mondelinge en schriftelijke vaardigheden van de studenten te kunnen toetsen.

Het opmaken van examenroosters zodat ze passend zijn voor alle studenten wordt alsmaar moeilijker, gegeven de flexibiliteit van de studietrajecten waarvan studenten gebruik maken. Dit wordt zowel door studenten als door ATP-personeel als een probleem ervaren. Omdat de roosters op de modeltrajecten worden afgestemd, blijkt dit door de flexibilisering toch regelmatig tot overlapping van examenmomenten te leiden. Er wordt dan wel steeds een oplossing op maat gevonden.

De commissie kon vaststellen dat de examinering transparant verloopt: studenten kunnen hun examenvormen al in het begin van het academiejaar terugvinden in de online beschikbare opleidingsfiches; de examenverwachtingen worden door de studenten gekend en helder genoemd. De studenten komen daarnaast omzeggens nooit voor verrassingen te staan wanneer ze hun slaagcijfers onder ogen krijgen. Wanneer zich toch problemen zouden voordoen, kunnen studenten terecht bij de ombudspersoon. Omdat het examenreglement volgens de commissie bij de studenten nog te weinig bekend is, adviseert ze om het onderwijs- en examenreglement (OER) aan het elektronisch leerplatform Point Carré te linken. De commissie meent dat het vanaf tweede bachelorjaar gehanteerde ‘full credit-systeem’ de transparantie van de beoordeling ten goede komt.

De commissie meent dat de opleiding op termijn dient te voorzien in een verplichte mondelinge verdediging van de masterproef. Nu is het reeds mogelijk om op verzoek een mondelinge verdediging te doen. Hierdoor kunnen mondelinge communicatieve vaardigheden verworven en getoetst worden. Met betrekking tot de stagebeoordeling dienen de stagebegeleiders beter op de hoogte worden gebracht van de wijze waarop zij de stagiairs moeten evalueren en hoe hun collega-stagebegeleiders dit nu aanpakken. De begeleiders voelen de nood om meer feedback te krijgen met betrekking tot de manier waarop zij nu de stagiairs beoordelen.

Facet 2.8 Masterproef

Algemene beschrijving

De masterproef in de afstudeerrichting arbeids- en organisatiepsychologie omvat 24 studiepunten. Wat de master in de psychologie, klinische psychologie betreft omvat de masterproef 21 studiepunten. Aanvullend wordt in de Klinische psychologie een voorbereidend vak ‘Masterproef I’ voorzien in de eerste master dat drie studiepunten omvat.

Tijdens het eerste semester van het eerste masterjaar kiezen de studenten een onderwerp en promotor en dienen ze een eerste (voorlopig) voorstel in waar het onderwerp, de doelstellingen en methode geschetst worden. De uitwerking van de masterproef grijpt plaats vanaf het tweede semester van het eerste masterjaar en tijdens het tweede masterjaar. In praktijk stellen de vakgroepen onderwerpen (met soms vrij concreet uitgewerkte experimenten/onderzoeken) voor, en kan de student hieruit kiezen. Een thesisonderzoek kan ook ontstaan als gevolg van een vraag uit de praktijk. Hierbij wordt regelmatig samengewerkt met de Wetenschapswinkel, een

dienst van de Vrije Universiteit Brussel die wetenschappelijke ondersteuning aan de non-profitsector biedt.

De masterproef moet voldoen aan de formele richtlijnen voor publicaties opgesteld door de American Psychological Association (APA) of door andere internationale instellingen uit andere vakgebieden. De masterproef dient de vorm te hebben van een wetenschappelijk artikel. De masterproef in de psychologie wordt begeleid door een promotor, eventueel een co-promotor en een begeleider (die ook de promotor zelf kan zijn). Studenten zijn vrij in de keuze van onderwerp, promotor en eventuele co-promotor. De promotor is een lid van het zelfstandig academisch personeel, doctorassistent, post doc of onderwijsprofessor.

De commissarissen die de masterproef nalezen en beoordelen zijn de promotor en minstens één commissaris door de faculteit aangeduid. De commissarissen zijn in principe leden van het academisch personeel van de VUB. De faculteit kan beslissen één commissaris aan te duiden onder deskundigen extern aan de instelling. Het eindcijfer van de masterproef wordt samengesteld uit de onderscheiden deelcijfers en wel op volgende wijze: voor 80% gebaseerd op de door de commissarissen toegekende waardcijfers en voor 20% op de door de begeleider toegekende procesevaluatie. Er is geen openbare mondelinge verdediging voorzien. De examenjury kan echter beslissen dat een mondelinge verdediging zal worden gehouden in drie gevallen: op vraag van de student, op vraag van een commissielid, en indien het verschil tussen het hoogste en het laagste voorgestelde beoordelingscijfer, ook na een korte bespreking tussen de beoordelaars, méér is dan vier punten.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de masterproef als goed.

De masterproef voldoet met 24 studiepunten aan de decretaal opgelegde eisen. Voorafgaand aan het bezoek hebben de commissieleden elk een aantal recente masterproeven bestudeerd. De commissie meent dat de masterproeven duidelijk blijken te geven van een kritisch-reflecterende en onderzoeksingesteldheid van de student. De masterproeven zijn goed geconcipieerd en goed geconstrueerd. Het eindresultaat is een werkstuk van goede kwaliteit. De visitatiecommissie is van oordeel dat het leerproces dat zich voltrekt bij de masterproef een appel doet op alle competenties die bij academisch onderwijs vereist zijn. De onderwerpen leunen in het merendeel van de gevallen sterk aan bij het onderzoeksdomein van pro-

motor en begeleider, maar de studenten hebben wel de mogelijkheid eigen accenten te leggen in hun onderzoek op basis van hun eigen interessedomeinen.

De commissie meent dat de verplichte aanzet tot de masterproef in het eerste jaar van de afstudeerrichting klinische psychologie een goede keuze is van de opleiding. Dit geeft studenten meer tijd om te reflecteren over hun masterproef en geeft hen meer tijd vaardigheden en competenties in dit kader te ontwikkelen. De begeleiders komt de taak toe de studenten sterk te stimuleren tijdig aan de slag te gaan. De commissie meent dat de opdeling van de masterproef over de twee masterjaren in beide afstudeerrichtingen moet gehanteerd worden.

De commissie is zeer tevreden dat de masterproef in de vorm van een artikel en conform de APA-richtlijnen wordt gemaakt. De begeleiding in het proces om tot een masterproef te komen verloopt op een goede manier. Er zijn minimum drie gesprekken voorzien tussen de student en de promotor, in de praktijk gebeurt dit echter frequenter. Zoals in facet 2.7. wordt aangehaald, meent de commissie dat de masterproef een mondelinge verdediging zou moeten kennen. Daarnaast geeft de commissie de opleiding de suggestie mee om elke masterproef standaard aan een plagiaatcheck te onderwerpen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet toelatingsvoorwaarden van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

Als algemene toelatingsvoorwaarden voor een bacheloropleiding gelden: een diploma van het secundair onderwijs; een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan; een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie; een studiebewijs dat krachtens een wettelijke norm, een Europese richtlijn of een internationale overeenkomst als gelijkwaardig met één van de voorgaande diploma's wordt erkend. Als algemene toelatingsvoorwaarde voor de masteropleiding geldt het bezit van het diploma van de bacheloropleiding. Naast het modeltraject van de 3-jarige bachelor en 2-jarige master kunnen houders van de diploma's: bachelor in de toegepaste psychologie, bachelor in de gezinswetenschappen, bachelor in de orthopedagogie, bachelor in het onderwijs, bachelor in het sociaal werk, bachelor in de verpleegkunde, alle andere bachelors uit

het studiegebied 'gezondheidszorg' en alle academische bachelors die een verkort studietraject volgen: een 2-jarige verkorte bachelor of een schakelprogramma of voorbereidingsprogramma. De commissie vernam dat studenten uit de zij-instroom soms nog moeilijkheden hebben met het niveau van de masteropleiding. De commissie beveelt aan dat de opleiding dit aandachtspunt zou onderzoeken.

85% van de studenten komt uit het Algemeen Secundair Onderwijs, 6% komt uit het Technisch Secundair Onderwijs, 5% uit het Kunst Secundair onderwijs, 2% uit het Beroeps Secundair Onderwijs en 2% uit nog andere richtingen. Om de aansluiting op de opleiding te bevorderen, krijgen studenten de mogelijkheid aangeboden op het volgen van een voorbereidingscursus 'kwantitatieve technieken' in functie van het latere statistiekonderwijs. Deelname is gratis en gebeurt op vrijwillige basis. Het betreft een zeer praktijkgerichte brugcursus, met als doel essentiële zaken op het vlak van wiskundevoorkennis bij te brengen. Een handboek en een elektronische leeromgeving zijn beschikbaar. De commissie stelt vast dat hiermee de mogelijkheid wordt geboden achterstand van kennisniveau weg te werken. Toch vindt de commissie dat nog meer inspanningen kunnen worden geleverd om de abiturienten – bijvoorbeeld bij SID-ins en in brochures – een realistisch beeld te bezorgen van het verwachte kennisniveau. Deze abiturienten starten immers de bacheloropleiding nog te vaak met een verkeerd beeld omtrent de verwachte wiskundig-wetenschappelijke voorkennis. Daarnaast moeten abiturienten explicieter gestimuleerd worden deel te nemen aan de voorbereidingsactiviteiten. De commissie pleit in dit kader om bij uitstroom uit het secundair onderwijs een niet-bindende oriëntatieproef te organiseren.

De instroom in de masteropleiding bestaat voornamelijk uit studenten die hun bachelorprogramma in de psychologie aan de VUB voltooid hebben. De instroom verloopt meestal vlot.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Gegeven de positieve beoordelingen van alle facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Programma van beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet kwaliteit van het personeel van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

Te oordelen aan de door de commissie ingekeken cursussen, het lesmateriaal en de publicatielijsten van de docenten, is de vakinhoudelijke deskundigheid van de staf de commissie positief opgevallen. Ook de studenten lieten de commissie weten dat ze over het algemeen tevreden zijn over de didactische en vakinhoudelijke kwaliteiten van het personeel. De docenten zijn vlot bereikbaar en het persoonlijke contact wordt door de studenten positief beoordeeld. Ook de technische, administratieve en organisatorische deskundigheid is globaal bekeken positief te noemen. Daarnaast kreeg de commissie de indruk dat de opleidingen in de psychologie worden omringd door een enthousiaste personeelsgroep.

Er wordt op opleidingsniveau geen sterk stimulerend beleid gevoerd om deel te nemen aan onderwijsprofessionaliseringsactiviteiten. Beginnende docenten worden vanuit de universiteit wel verplicht aan een vorm van onderwijsprofessionalisering te doen. De commissie vernam tevreden dat de universiteit een beleid uitwerkt waarbij een basisbekwaamheid op onderwijzend vlak zal moeten behaald worden door de docenten.

Voor de niet 'in huis' aanwezige expertise doet de opleiding beroep op gastdocenten. Deze gastdocenten uit het beroepenveld worden door studenten interessant bevonden, maar het is voor de studenten niet altijd duidelijk hoe ze de door hen aangeboden leerstof moeten studeren.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet eisen van professionele en academische gerichtheid van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

De commissie beoordeelt onder meer op basis van de publicatielijsten en de lijst van gerealiseerde doctoraten die ze heeft ingekeken de academische gerichtheid van de staf voor de opleiding psychologie als voldoende. Aan de opleidingen is er een brede waaier aan expertisedomeinen aanwezig.

Verschillende docenten zijn ook internationaal actief in wetenschappelijke verenigingen of internationale netwerken. Dit zorgt voor een degelijke opvolging van de recentste ontwikkelingen in hun vakgebieden. Toch meent de commissie dat de internationale samenwerkingsverbanden verder dienen te worden gestimuleerd en versterkt. De commissie waardeert de inzet van mensen uit de praktijk maar pleit voor een continue aandacht voor de integratie van de praktijk en academische kwaliteiten.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet kwantiteit van het personeel van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

Het totaal aantal ZAP-leden betrokken bij de opleiding bedraagt 26.45 ZAP-leden (44 personeelsleden). Daarvan zijn 15.15 ZAP-leden (29 personeelsleden) aan de opleiding psychologie verbonden. Verder zijn er 13.35 AAP-leden (mandaatassistent, praktijkassistent of doctorassistent) en 23 BAP-leden. Van de gewoon hoogleraren die aan de opleiding meewerken (8.1 VTE) zijn er slechts 3.1 leden (38.3%) die een vaste aanstelling hebben aan de faculteit. De anderen zijn in hoofdorde aan andere opleidingen verbonden. Bij de hoogleraren is het aandeel aanstelling aan de faculteit 71.4%, bij de hoofddocenten is dit 64.9% en bij de docenten is dit 91.2%. De commissie stelde aldus vast dat de opleiding enerzijds bestaat uit een beperkte groep kernpersoneel met enerzijds een beperkte aanstelling maar anderzijds een zware werklast. De omringing door technische staf is bijzonder krap, minstens een extra technisch onderlegde ATP-medewerker zou al een stevige belastingsvermindering betekenen. Daarnaast stelde de commissie vast dat er weinig doorgroeimogelijkheden voor de docenten zijn. Er dienen betere perspectieven gecreëerd te worden om goed personeel te kunnen bevorderen. De commissie waardeert tevens de enthousiaste inzet van de stafleden.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

Gegeven de positieve beoordelingen van de respectieve facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Inzet van personeel voor beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de materiële voorzieningen waarover de bacheloropleiding evenals de masteropleiding kan beschikken als goed.

De commissie heeft meerdere seminarielokalen, onderwijs- en onderzoekslabo's kunnen bezoeken. Deze zijn allen gelegen op dezelfde campus in Etterbeek en derhalve goed bereikbaar. De infrastructuur oogt op sommige plaatsen enigszins verouderd. Andere labo's zijn dan weer recent vernieuwd. De commissie benoemt de labo's en de testotheek globaal als zeer degelijk. Studenten beschikken over goede voorzieningen met betrekking tot studieruimtes.

De VUB heeft geen aparte facultaire bibliotheken, maar beschikt over één centrale bibliotheek op de campus. De commissie vindt de bibliotheekvoorzieningen adequaat, en stelt vast dat de meeste studenten eerder gebruik maken van voor hen beschikbare elektronische bibliotheekvoorzieningen. Deze elektronische voorzieningen zijn degelijk bereikbaar en omvatten de voor studenten nodige elektronische tijdschriften. Ook de computerfaciliteiten zijn goed toegankelijk voor de studenten en omvatten de ge-update versies van de voor de studenten psychologie nodige software.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet studiebegeleiding van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding onder meer via de SID-ins aan abiturienten informatie verspreidt. De opleidingsverantwoordelijken dienen te bekijken hoe de studenten een nog realistischer beeld van de opleiding kan worden gegeven. Heel wat studenten starten met een foutief beeld waarbij vooral de wiskundige-wetenschappelijke component van de opleiding wordt onderschat.

De studiebegeleidingsmogelijkheden die op universitair of facultair vlak worden aangeboden zijn talrijk maar facultatief. De studenten zijn maar in beperkte mate op de hoogte van deze mogelijkheden. Dit kan volgens de commissie verklaard worden doordat problemen vaak rechtstreeks met

de betrokken docent worden uitgeklaard. Deze vorm van begeleiding door docenten bij problemen is natuurlijk een troef, die door de kleinschaligheid van de opleiding zeker verder dient worden uitgespeeld. Toch dienen de officiële studiebegeleidingsinitiatieven duidelijker aan de studenten te worden gecommuniceerd.

De studenten hebben de mogelijkheid om voor sommige opleidingsonderdelen deel te nemen aan proefexamens. De studenten die in eerste bachelor niet geslaagd zijn, krijgen een aanbod van de dienst studiebegeleiding om langs te komen. De commissie vindt dit een degelijk initiatief. Daarnaast wordt jaarlijks in de maand mei een infonamiddag georganiseerd voor de studenten die in hun studietraject voor een belangrijk keuzemoment staan: Studenten tweede bachelor worden geïnformeerd over de verschillende profielen in de derde bachelor en studenten derde bachelor krijgen nadere informatie over de afstudeerrichtingen en de profielen in de masteropleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Voorzieningen voor beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Algemene beschrijving

De VUB volgt volgens het zelfevaluatierapport de onderwijskwaliteit van de opleiding op de voet door de semestriële 'onderwijs-e-valuatie'. Na elk semester wordt een online bevraging georganiseerd voor elke opleiding, voor elk opleidingsonderdeel en voor elke docent, ook in geval van cotitulatuur bij eenzelfde opleidingsonderdeel. Registratie voor deze online enquête is verplicht, maar deelname facultatief. De bevraging beslaat alle belangrijke aspecten van de programma's en de onderwijskwaliteit. De resultaten worden centraal verwerkt. Persoonsgebonden resultaten komen terecht bij de docent en bij de decaan. In geval van een slechte of zeer slechte signaalbeoordeling, is er sprake van een probleemsignaal en wordt een opvolgingsprocedure opgestart. De gemiddelde beoordelingen maken verplicht deel uit van het academisch dossier van de docent en spelen een rol bij een eventuele bevordering indien zij voldoen aan twee deelnamecriteria: een procentuele deelname van minstens 50% en een absolute deelname van minstens drie studenten.

Daarnaast wordt op centraal niveau ook een alumni-enquête georganiseerd. Dit is een retrospectieve opleidingsevaluatie door afgestudeerden van academische opleidingen van de VUB, periodiek georganiseerd in functie van de sequentie van de visitatie/accreditatiecyclus.

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet evaluatie van de resultaten van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

De visitatiecommissie kon op basis van de in het zelfevaluatierapport aangeleverde informatie en de aanvullende gesprekken vaststellen dat de opleiding periodiek wordt geëvalueerd aan de hand van toetsbare streefdoelen. De commissie meent dat er een goede procedure bestaat voor de evaluatie van de opleidingen en hun docenten. De deelname van de studenten aan de evaluaties wordt sterk gestimuleerd en levert dan ook de gewenste resultaten op. De studenten hebben eveneens het gevoel dat er met de resultaten van de bevraging aan de slag wordt gegaan. De resultaten van de evaluatie worden meegenomen in het personeelsdossier van de docent. Het viel de commissie wel op dat de initiatieven tot evaluatie bijna enkel op het opleidingsoverstijgende niveau worden genomen. De commissie meent dat ook de opleiding een duidelijk beleid moet formuleren ten aanzien van de realisatie van de adviezen rond kwaliteitszorg.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet maatregelen tot verbetering voor de bacheloropleiding en de masteropleiding als voldoende.

De visitatiecommissie vindt dat de omzetting van kwaliteitsadviezen in beleid niet altijd even duidelijk is. Een meer structurele opvolging strekt tot de aanbeveling. De commissie ziet de oorzaak hiervan in het feit dat beslissingen op verschillende plaatsen worden genomen. De commissie gaat in facet 5.3. dieper in op de onduidelijkheid omtrent de vele commissies en organen die de opleiding omringen. Doordat de verhouding student-docent volgens alle betrokkenen laagdrempelig is, kunnen problemen vaak informeel aangekaart en opgelost worden. Dat is op zich een goede zaak, toch meent de commissie dat de opleiding moet blijven waarborgen dat ook de officiële kanalen bekend zijn en steeds kunnen aangewend worden in het kader van verbetermaatregelen wanneer informele procedures niet toereikend zijn.

Het zelfevaluatie-rapport is een degelijk document, waarvoor de opleiding duidelijk inspanningen heeft geleverd. De commissie kon ook vaststellen dat er rekening gehouden is met de adviezen van de vorige visitatiecommissie.

Facet 5.3 Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld voor de bachelor- en de masteropleiding als onvoldoende.

De commissie meent dat de structurele voorzieningen met betrekking tot kwaliteitszorg in orde zijn. Wat de commissie echter ernstige zorgen baart is het ontbreken van een duidelijke beleidsstructuur op basis waarvan de informatie die de interne kwaliteitszorgbevragingen oplevert, wordt gebruikt bij het bewerkstelligen van aanpassingen of veranderingen op lange termijn. De hervorming van de faculteit naar een netwerkstructuur waarbij bevoegdheden versnipperd worden over vele verschillende organen, zorgt hierbij voor een weinig transparante beleidsstructuur.

Formeel gezien hebben studenten en medewerkers hun stem in de opleidingsraad of andere organen. Maar de studentenvertegenwoordiging is in feite beperkt: de opleiding kent geen cultuur van studentenvertegenwoordiging en studenten worden niet gestimuleerd actief te participeren aan het beleid van de opleiding. Op dit ogenblik worden informeel heel wat afspraken gemaakt via de verschillende organen van de 'netwerkstructuur'. De commissie stelde een discrepantie vast tussen het aantal beoogde vergaderingen van de opleidingsraad en de vergaderingen waarvan notulen beschikbaar waren. Daarenboven constateerde de commissie vaak een groot aantal afwezigingen bij vergaderingen. Er is een duidelijk gebrek aan een door alle betrokkenen gedragen overlegstructuur. De commissie beveelt aan dat de opleidingsraad zelf vaker bij elkaar zou komen en dat er in de schoot van deze raad een permanente lange termijnvisie zou worden tot stand gebracht. Tot slot worden ook het beroepenveld en de alumni niet op een structurele manier bij de bachelor- en masteropleiding betrokken, hetgeen de commissie als een gemis beschouwt.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie heeft de facetten 'Evaluatie resultaten' en 'Maatregelen tot verbetering' positief beoordeeld. De commissie stelt immers vast dat er een systeem van interne kwaliteitszorg is en dat de bachelor- en masteropleiding actief met de kwaliteit van de opleiding bezig zijn waardoor de kwaliteit van de opleidingen thans gewaarborgd is. Het facet 'betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' wordt door de commissie als onvoldoende beoordeeld. Met deze beoordeling wenst de commissie de bachelor- en masteropleiding een duidelijk signaal te geven dat de formele betrokkenheid van de verschillende actoren op dit ogenblik een pijnpunt is. De betrokkenheid is er wel informeel, het is vooral een transparante beleidsstructuur die ontbreekt. Op basis van de positieve beoordelingen van de facetten 5.1. en 5.2. en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen meent de commissie dat de negatieve beoordeling op het facet 5.3. duidelijk wordt gecompenseerd. Daarom wordt het onderwerp Interne kwaliteitszorg voor beide opleidingen door de commissie positief beoordeeld.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het gerealiseerd niveau van de bacheloropleiding en de masteropleiding als goed.

Het bestuderen van de cursussen, de examens, de resultaten van de practica en de gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie er van overtuigd dat het goede niveau dat de bacheloropleiding in haar doelstelling nastreeft ook effectief gehaald wordt. Masterstudenten toonden zich tevreden over de genoten bacheloropleiding en gaven aan dat de overgang naar de masterfase logisch en zonder het vaststellen van noemenswaardige hiaten in competenties verliep. Voor de masteropleiding heeft de commissie kunnen vast stellen, onder meer op basis van de kwaliteit van de masterproef, de stage en examens dat de doelstellingen worden bereikt. Afgestudeerden vinden snel en aan hun niveau aangepast werk. De internationale uitwisseling binnen de bachelor- en masteropleiding is nog steeds beperkt.

De opleiding dient nog meer aandacht te besteden aan het aanleren en uitbouwen van professionele vaardigheden. Het werkveld geeft aan dat sommige studenten aan het begin van de masterstage nog erg weinig voeling hebben met reële professionele settings. Bij sommige studenten leeft ook nog twijfel inzake hun kwaliteiten als psycholoog. De afgestudeerden worden door het beroepenveld beschouwd als zeer mondig en goed gevormd. Ook de stagebegeleiders zijn zeer tevreden over de stagiairs.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het onderwijsrendement van de bacheloropleiding als voldoende en van de masteropleiding als goed.

De commissie kon vaststellen dat het onderwijsrendement in de bacheloropleiding aan de maat is. Onder meer door de diverse instroom (*zie facet 2.9*) is het onderwijsrendement in de eerste bachelor vrij laag: ongeveer 51% van de studenten slaagt in eerste bachelor. Het onderwijsrendement gaat vanaf tweede bachelor in stijgende lijn. Voor verscheidene studenten gebeurt de selectie pas tijdens het tweede bachelorjaar. Dit laat studenten nodeloos tijd verliezen in een opleiding die uiteindelijk niet voor hen geschikt blijkt te zijn. Zoals eerder aangehaald, pleit de commissie samen met de opleiding voor een niet-bindende oriëntatieproef. Eens studenten in de masteropleiding zitten, kan de commissie op basis van de in het zelfevaluatierapport aangehaalde cijfers en op basis van haar gesprekken vaststellen dat de masteropleiding een goed onderwijsrendement kent.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Resultaten voor alle opleidingen positief beoordeeld.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de bachelor in de psychologie aan de VUB voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over de opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de master in de psychologie aan de VUB voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over de opleiding.

OVERZICHT VAN DE GEFORMULEERDE VERBETERSUGGESTIES

Doelstellingen

- Maak studenten meer bewust van de opleidingsdoelstellingen.
- Speel de geografische ligging van de universiteit uit als troef.

Programma

- Spits de ondersteunende de opleidingsonderdelen meer toe op psychologie.
- Laat studenten in de eerste bachelorjaren reeds alle domeinen in de psychologie verkennen, zonder te focussen op klinische psychologie
- Werk het levensloopprofiel duidelijker uit.
- Leg de nadruk op evidence based behandelingen bij ontwikkelingsstoornissen.
- Stimuleer buitenlandervaring bij studenten.
- Breng studenten vroeger in het curriculum in contact met het werkveld.
- Maak het masterprogramma sterker evidence-based.
- Ent de masteropleiding minder sterk op het Vlaamse beroepenveld, maar sterker op de internationale ontwikkelingen.
- Zorg voor contacten 'op de werkplek' tussen stagebegeleiders en stage-mentoren.
- Evalueer de verplichte en de keuzeopleidingsonderdelen en bekijk bij elk van hen wat de meerwaarde is in het programma met betrekking tot het behalen van de eindcompetenties.
- Bewaak de studietijd van elk opleidingsonderdeel.
- Voorzie kleinere groepen studenten bij belastende werkvormen.
- Zet sterker in op internationale literatuur.
- Gebruik de elektronische leermiddelen intensiever.
- Gebruik in het eerste bachelorjaar een bredere variatie aan evaluatievormen.

- Bewaak overlapping van examenmomenten.
- Maak het examenreglement bekend via het elektronisch leerplatform.
- Voorzie een mondelinge verdediging van de masterproef.
- Breng stagebegeleiders beter op de hoogte van de beoordelingscriteria.
- Stimuleer de studenten tijdig met de masterproef aan de slag te gaan.
- Voer systematisch een plagiaatcheck uit bij masterproeven.
- Organiseer een niet-bindende oriëntatieproef.
- Bewaak de zij-instroom in de masteropleiding.
- Stimuleer voorbereidingsactiviteiten bij abiturienten.
- Maak voor studenten uit andere instellingen de instroom in de master zonder aangepast traject mogelijk.
- Breng abiturienten een realistisch beeld bij van het verwachte kennisniveau bij instroom in de bacheloropleiding.

Personeel

- Maak onderwijsprofessionalisering op maat van gastdocenten.
- Stimuleer en versterk internationale samenwerkingsverbanden.
- Waarborg de academische aansluiting van docenten met een beperkte aanstelling beter.
- Integreer praktijk en academische kwaliteiten sterker.
- Werf extra ATP aan.
- Bewaak de werkdruk van de staf.

Voorzieningen

- Breng studenten beter op de hoogte van de studiebegeleidingsmogelijkheden.

Interne Kwaliteitszorg

- Formuleer een duidelijk beleid hoe met adviezen rond kwaliteitszorg aan de slag wordt gegaan.
- Volg kwaliteitszorgadviezen beter op.
- Waarborg de bekendheid van de kwaliteitszorgkanalen bij alle betrokkenen bij de opleidingen.
- Teken een duidelijke beleidsstructuur uit.
- Stel een langetermijnvisie op omtrent kwaliteitszorg.
- Stimuleer een cultuur van studentenvertegenwoordiging.
- Laat de opleidingsraad vaker samen komen.
- Betrek alumni en beroepenveld bij de opleiding.

Resultaten

- Schenk aandacht aan professionele en communicatieve vaardigheden.
- Versterk het internationaliseringsaspect van de opleiding.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Bachelor en master in de psychologie

INLEIDING

Dit deelrapport behandelt de opleiding bachelor en master in de psychologie aan de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven). De visitatiecommissie bezocht de opleidingen van 22 tot 24 november 2011. Conform haar opdracht geeft de visitatiecommissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de visitatiecommissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, ondersteunend personeel, studenten, alumni en externe stagebegeleiders en met facultaire en opleidingsdocumentatie, een bezoek aan de faciliteiten zoals de leslokalen, de computer infrastructuur en de bibliotheek en met studiemateriaal, examenvragen en masterproeven.

Per facet geeft de commissie aan of de opleiding onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De beoordeling 'onvoldoende' wijst er op dat het facet beneden de gestelde verwachting ligt en dat beleidsaandacht op dit punt nodig is. De beoordeling 'voldoende' houdt in dat het facet beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor dit facet. De beoordeling 'goed' houdt in dat het niveau van het facet uitstijgt boven de basiskwaliteit. De beoordeling 'excellent' houdt in dat voor het facet een niveau wordt gerealiseerd waardoor de beoordeelde opleiding zowel in Vlaanderen, in België als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren. De commissie heeft daarbij inzichtelijk gemaakt hoe zij, rekening houdend met de bijbehorende criteria, tot een beoordeling per facet is gekomen, zodat duidelijk is waarop de beoordeling is gegrond. De oordelen zijn zo goed mogelijk onderbouwd met feiten en analyses en zijn mede gebaseerd op een vergelijking met internationaal gehanteerde normen in het betreffende domein. Op basis van de beoordelingen per facet geeft de commissie vervolgens een samenvattend oordeel op het niveau van de onderwerpen. Een positieve (+) onderwerpscore houdt in dat voldaan is aan de minimumeisen voor basiskwaliteit. Een negatieve (-) onderwerpscore houdt in dat niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit voldaan is. Ten slotte geeft de visitatiecommissie aan het eind van het rapport een eindoordeel over de basiskwaliteit van de opleidingen. De oordelen van de commissie hebben betrekking op de opleidingen met al hun opties en afstudeerrichtingen, tenzij anders vermeld.

De aanbevelingen om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, zijn opgenomen bij de respectieve facetten. Aan het eind van het rapport is ten behoeve van de opleidingen een overzicht opgenomen van verbeter-suggesties.

De opleiding tot bachelor in de psychologie omvat een verplicht, gemeenschappelijk deel van 150 studiepunten en een keuzedeel van 30 studiepunten. Het keuzedeel omvat enerzijds de keuze tussen twee opleidingsonderdelen uit aanverwante disciplines en anderzijds een keuze voor één optie: Arbeids- en organisatiepsychologie, Schoolpsychologie, Klinische en gezondheidspsychologie en Theorie en onderzoek.

In de masteropleiding kiezen de studenten een afstudeerrichting. Er kan gekozen worden voor Arbeids- en organisatiepsychologie, Schoolpsychologie, Klinische en gezondheidspsychologie Volwassenen, Klinische en gezondheidspsychologie Kinderen en adolescenten en Theorie en onderzoek.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Algemene beschrijving

De algemene doelstellingen van de opleiding bachelor in de psychologie zijn:

- 1 beheersen van de theorievorming en het onderzoek, en een aanzet tot integratie in de basisdisciplines van de psychologie;
- 2 het vertrouwd zijn met en kunnen gebruik maken van de methodologie van het wetenschappelijk gedragsonderzoek, en het zich eigen maken van de logica en het instrumentarium van psychodiagnostiek en interventie, met inbegrip van het verwerven van de daartoe noodzakelijke basisvaardigheden (zoals verbanden leggen tussen vraagstelling en methodologie en tussen persoonskenmerken, geschikte psychodiagnostische instrumenten en interventie);
- 3 het verwerven van een algemeen wetenschappelijke en professionele attitude, persoonlijke maturiteit en een gevoeligheid voor de deontologische aspecten verbonden aan het beroep van de psycholoog, en het beschikken over adequate mondelinge en schriftelijke communicatie- en rapporteringsvaardigheden;
- 4 kennismaking met aanverwante wetenschappen (zoals biologie, fysiologie, neurowetenschappen, sociologie...), die van belang zijn bij een opleiding psychologie of die het blikveld kunnen verbreden;
- 5 een systematische kennismaking met één van de grote toepassingsgebieden van de psychologie die aansluiten bij de vier opties (arbeid en organisatie; school en levensloopontwikkeling; psychopathologie en gezondheid; theorie en onderzoek) en hierin basiskennis en -vaardigheden ontwikkelen zodat men zich op masterniveau verder kan verdiepen in de psychologie als wetenschap en als werkveld.

De algemene doelstellingen van de opleiding master in de psychologie zijn:

- 1 een brede en algemene scholing bieden in de psychologie als wetenschapsdomein, en meer specifieke deskundigheid bijbrengen in een door de student gekozen subdomein;
- 2 het vertrouwd zijn met en kunnen gebruik maken van de methodologie van het wetenschappelijk gedragsonderzoek, zowel in termen van algemene principes als in termen van erbij aansluitende gevorderde data-analytische technieken, en het zich eigen gemaakt hebben van de logica en het instrumentarium van psychodiagnostiek en interventie, met inbegrip van het verwerven van de daartoe noodzakelijke vaardigheden;

- 3 het verwerven van een algemene wetenschappelijke ingesteldheid op een gevorderd niveau, persoonlijke maturiteit en een gevoeligheid voor de deontologische aspecten verbonden aan het beroep van psycholoog en het beschikken over adequate mondelinge en schriftelijke communicatie- en rapporteringsvaardigheden;
- 4 de studenten op een zelfstandige en wetenschappelijk verantwoorde wijze leren omgaan met vragen over het psychisch functioneren: vragen leren stellen, eigen en aangereikte vragen leren analyseren, vragen gericht leren aanpakken, inbegrepen passende interventies indien interventies aangewezen zijn. De vragen kunnen zowel theoretisch als praktijkgericht zijn;
- 5 de studenten voorbereiden om zich zelfstandig verder te bekwamen in de psychologie als wetenschap en als wetenschappelijk onderbouwde praktijk;
- 6 het verwerven van de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter en dit op het niveau van een beginnend onderzoeker.

Zowel de doelstellingen van de bachelor-als de masteropleiding worden in het zelfevaluatie rapport vertaald in eindcompetenties.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het niveau en de oriëntatie van zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding als goed.

Op basis van de in het zelfevaluatie rapport aangeleverde documenten en de gesprekken met de afgevaardigden van de faculteit en van de opleidingen, heeft de commissie vastgesteld dat de algemene en algemene wetenschappelijke doelstellingen die de bachelor- en masteropleiding in de psychologie nastreven, nauwgezet in overeenstemming zijn met artikel 58 van het Structuurdecreet. De commissie meent dat de doelstellingen getuigen van het streven naar het bijbrengen van wetenschappelijk-disciplinaire basis-kennis voor de bacheloropleiding en kennis van gevorderd niveau voor de masteropleiding, van kernelementen van de respectieve disciplines en van een begrip van (de structuur van) het vakgebied. De commissie stelde voor de masteropleiding daarenboven vast dat de doelstellingen van de opleiding er op gericht zijn de studenten de competenties te doen beheersen die nodig zijn voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek op het niveau van een beginnend onderzoeker. De doelstellin-

gen accorderen zonder meer met wat internationaal gebruikelijk is, en de over te dragen kennis en de gebruikte methodes zijn internationaal georiënteerd.

De commissie meent dat deze doordacht geconcipieerde doelstellingen voor beide opleidingen goed worden vertaald in concrete eindtermen die bovendien duidelijk naar de studenten worden gecommuniceerd. De commissie kon vaststellen dat de online beschikbare ECTS-fiches nauwkeurig de doelstellingen weergeven van elk opleidingsonderdeel. Wanneer een opleidingsonderdeel uit meerdere onderwijsleeractiviteiten (OLA) bestaat, worden ook de doelstellingen van deze OLA's weergegeven.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de domeinspecifieke eisen van zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding als goed.

De commissie heeft vastgesteld op basis van de aangeleverde documenten in het zelfevaluatie-rapport en de door haar gevoerde gesprekken dat de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen zowel voor de bachelor- als de masteropleiding in ruime mate tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het referentiekader. De doelstellingen geven in het bachelorprogramma blijk van een ruime aandacht voor het leggen van een grondige enerzijds algemene en anderzijds op psychologie toegespitste basiskennis. De commissie apprecieert het gebruik van het 'scientist-practitioner concept' zoals in de doelstellingen voor de masteropleiding wordt gehanteerd. Mede hierdoor bedt de opleiding haar doelstellingen in in de internationale wetenschapsbeoefening.

De door de bachelor- en masteropleiding geformuleerde doelstellingen sluiten goed aan bij de wensen van het beroepenveld. Een sterk punt hierbij is dat het beroepenveld sterk vertegenwoordigd is in de opleiding. Een afvaardiging van het werkveld maakt bijvoorbeeld expliciet deel uit van elk van de richtingscommissies (zie *facet 5.3.*) die per afstudeerrichting worden georganiseerd. Dit waarborgt de band met het werkveld op een directe manier aangezien de richtingscommissies de richtingsspecifieke invulling van de opleiding bewaken. Ook de stagedoelen worden door de commissie als helder en goed aansluitend bij de wensen van het beroepenveld beschouwd.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Doelstellingen van de opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Algemene beschrijving

De opleiding tot bachelor in de psychologie omvat een verplicht, gemeenschappelijk deel van 150 studiepunten en een keuzedeel van 30 studiepunten. Het keuzedeel omvat enerzijds de keuze tussen twee opleidingsonderdelen uit aanverwante disciplines (pedagogiek of antropologie) en anderzijds een keuze voor één optie. Deze opties zijn een weerspiegeling van de afstudeerrichtingen in de master opleiding: Arbeids- en organisatiepsychologie, Schoolpsychologie, Klinische en gezondheidspsychologie (in tegenstelling tot de master wordt er in de bachelor nog geen onderscheid gemaakt tussen enerzijds Kinderen en adolescenten en anderzijds Volwassenen) en Theorie en onderzoek. Binnen een optie liggen de opleidingsonderdelen wel vast.

Het studieprogramma voor de master in de psychologie omvat vier onderdelen: (1) een gemeenschappelijk pakket, (2) de masterproef, (3) opleidingsonderdelen uit de gekozen afstudeerrichting waaraan de masterstage gekoppeld is en (4) keuze-opleidingsonderdelen.

In de masteropleiding kiezen de studenten een afstudeerrichting. Er kan gekozen worden voor Arbeids- en organisatiepsychologie, Schoolpsychologie, Klinische en gezondheidspsychologie Volwassenen, Klinische en gezondheidspsychologie Kinderen en adolescenten en Theorie en onderzoek. Elke van deze vijf afstudeerrichtingen heeft een reeks van verplichte opleidingsonderdelen. Deze afstudeerrichtingen bevatten zowel theoretische opleidingsonderdelen als opleidingsonderdelen die meer praktijkgericht zijn. Deze opleidingsonderdelen vormen samen met de opleidingsonderdelen in het optiegedeelte van de derde fase van de bachelor de ruggengraat van de afstudeerrichting. Studenten kunnen zich in de master inschrijven voor elke afstudeerrichting, onafhankelijk van de gekozen optie in de bachelor. Studenten die vanuit een andere optie instromen worden sterk aanbevolen om in hun keuzepakket opleidingsonderdelen op te nemen uit het richtings specifieke bijscholingsvenster. De twee varianten van

de afstudeerrichting Klinische en gezondheidspsychologie opereren zelfstandig, maar er wordt volgens het zelfevaluatierapport wel gestreefd naar een zekere eenvormigheid.

Afhankelijk van de grootte van de richtingsstam van de afstudeerrichting kan de student nog voor 16 tot 24 studiepunten keuzeopleidingsonderdelen opnemen. De student kan hierbij kiezen uit opleidingsonderdelen die door de vijf afstudeerrichtingen worden voorgesteld of de richtingsspecifieke bijscholings-opleidingsonderdelen. Daarnaast zijn er een aantal algemene keuzeopleidingsonderdelen en kunnen opleidingsonderdelen uit andere masteropleidingen die door de KU Leuven worden ingericht worden gekozen.

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat zowel het programma van de bacheloropleiding in de psychologie als dat van de masteropleiding in de psychologie een adequate concretisering is van de eindkwalificaties van de opleidingen, zowel wat betreft hun niveau, hun oriëntatie als hun domeinspecifieke eisen. De commissie meent dat de algemene doelstellingen van de opleidingen ook in de praktijk terug te vinden zijn in de verschillende opleidingsonderdelen. De commissie noemt de sterke aandacht voor integratie en afstemming over de opleidingsonderdelen heen een sterke troef van de opleiding. Doorheen het bachelor- en masterprogramma besteedt de opleiding heel wat aandacht aan diagnostiek. Tevens stelt de commissie vast dat er tijdens de opleiding inspanningen worden gedaan om bewuste omgang met cultuurverschillen onder de aandacht te brengen waaronder aandacht voor verschillen in etnische en religieuze achtergrond bij bijvoorbeeld klinische interventie.

In de bacheloropleiding krijgen de studenten een zeer brede theoretische vorming alsook een gedegen statistische vorming. Dit wordt zowel door de studenten alsook door de commissie als een goede basis ervaren. In de derde bachelorfase dienen studenten een keuze te maken tussen vier opties. Deze opties komen grotendeels overeen met de afstudeerrichtingen in de masteropleiding. De commissie vraagt de opleiding om, mede in het kader van de Bolognagedachte, de mogelijkheid te onderzoeken om studenten in hun derde bachelorfase van twee opties te laten proeven opdat ze bewuster hun (verdiepende) afstudeerkeuze in de masteropleiding kunnen bepalen.

Vooral in de masteropleiding wordt sterk ingezet op competentiegericht leren waarbij 'evidence based' werken centraal staat. De invulling van de afstudeerrichting Klinische en gezondheidspsychologie Volwassenen kan volgens de commissie nog sterker evidence-based worden ingericht. Dit kan door zich in de keuze van de therapie-soorten die worden onderwezen sterker te laten leiden door het al dan niet beschikbare onderzoek naar de effectiviteit van de verschillende therapieën.

De internationale dimensie van zowel de bachelor- als de masteropleiding is duidelijk aanwezig in het programma, mede door het stijgend gebruik van internationale handboeken. Toch meent de commissie dat de internationale component van de opleiding nog versterkt kan worden door het nog uitgebreider gebruik van internationale handboeken en door in- en uitkomende studenten- en docentenmobiliteit nog te versterken. De recente oprichting van een 'internationale cel' binnen de opleiding waarin ook studenten participeren, vindt de commissie een belangrijke stap in de goede richting. De commissie noemt ook het aanbod aan internationale stagemogelijkheden een pluspunt. De commissie meent echter dat er op de internationale stades naar de toekomst toe nog sterker kan ingezet worden.

Zowel medewerkers, studenten als vertegenwoordigers van het werkveld hebben aan de commissie gemeld dat ze bij gesprekken rond curriculum-hervorming duidelijk gehoord worden.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de academische en professionele gerichtheid van het bachelorprogramma en het masterprogramma als goed.

De commissie toont zich tevreden met de academische en professionele gerichtheid van de programma's. De commissie merkte een duidelijke integratie van onderwijs en onderzoek: de docenten betrekken de eigen onderzoeksresultaten actief in het onderwijs. Daarenboven worden studenten actief betrokken bij het onderzoek binnen de opleiding.

Het opleidingsprogramma kent een gedegen theoretische basis alsook de uitbouw van een sterke methodologische en statistische expertise. Deze sterke theoretische vorming die de opleiding aanbiedt wordt zoals vermeld in facet 2.1. sterk geapprecieerd door studenten alsook door het beroepenveld. De commissie onderschrijft deze werkwijze maar meent anderzijds

dat de transfer van theorie naar praktijk met betrekking tot het zelfstandig kunnen functioneren van de afgestudeerde master in de psychologie relatief laat in het programma wordt ingebouwd. Ook de studenten geven aan dat ze reeds vroeger in contact wens te komen met het praktijkveld waar in sommige opties van de bacheloropleiding aan tegemoet wordt gekomen in de vorm van een kijkstage. De commissie meent dat de opleiding dit pijnpunt kan oplossen door nog sterker in te zetten op het 'evidence-based-principe' zodat bij psychologische interventies de studenten vanuit een parate kennis van internationale richtlijnen consequent handelen vanuit de reflex: welke interventie werkt bij welk probleem, geredeneerd vanuit empirische effectiviteitsstudies.

Naast het uitvoeren van een masterproef is de masterstage in het eerste en tweede semester van de tweede opleidingsfase van de masteropleiding het sluitstuk van de opleiding. In de afstudeerrichtingen Arbeids- en organisatiepsychologie en Schoolpsychologie omvat de stage 30 studiepunten; in de afstudeerrichtingen Klinische en gezondheidspsychologie omvat de stage 32 studiepunten. De commissie was verheugd om vast te stellen dat de opleiding de stage op een voortreffelijke manier faciliteert: de opleiding investeert sterk in de opvolging en begeleiding van studenten tijdens hun stage. De tussentijdse stage-evaluaties worden als zeer positief ervaren. Als er iets fout loopt, grijpt de stagebegeleider van de opleiding in. Zowel de studenten als de stagementoren op de stageplaatsen geven aan dat ze dit als een pluspunt van de masteropleiding beschouwen. Het aanbod aan internationale stageplaatsen kan volgens de commissie nog verhoogd worden. De commissie geeft de opleiding de suggestie mee om blijvend te reflecteren over de mogelijkheid studenten al vroeger in de opleiding te laten kennis maken met het werkveld door bijvoorbeeld voor alle opleidingen een kijkstage in te bouwen in de derde bachelorfase of een korte stage in te voeren in de eerste masterfase. Aansluitend op deze bemerking meent de commissie dat de 'gesprekstechnieken' nog meer in het curriculum moeten geïntegreerd worden waaronder 'onderhandelen' en het voeren van een 'slecht-nieuwsgesprek'.

De opleidingen psychologie hebben een nauwe band met het werkveld. Een afvaardiging van het werkveld maakt expliciet deel uit van elk van de richtingscommissies. Dit waarborgt de band met het werkveld op een directe manier. Deze richtingscommissies bewaken de richtingsspecifieke invulling van het programma. De afvaardigingen zijn volgens de commissie een ideale toetssteen voor veranderingen in het curriculum of invullingen van opleidingsonderdelen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de samenhang van het programma van de bacheloropleiding en de masteropleiding als goed.

De commissie is tevreden over de gerealiseerde inhoudelijke samenhang van zowel het bachelorprogramma als het masterprogramma. De opbouw van de nagestreefde competenties gebeurt op een logische en sequentiële wijze waardoor storende overlappingsen vermeden worden. De commissie is zeer te spreken over de aandacht die wordt besteed aan cursusintegratie over het opleidingsprogramma heen. De inhoudelijke samenhang van het programma wordt door de docenten bewaakt binnen de Permanente Onderwijscommissie (POC) bijvoorbeeld door basisinhoudelijke kennis van elkaars cursussen of doordat eenzelfde docent vervolgopleidingsonderdelen doceert.

De commissie meent dat de studenten een evenwichtig aanbod verplichte en keuzeopleidingsonderdelen aangeboden krijgen waarin hen de mogelijkheid wordt geboden om te verbreden en verdiepen. Door de programmaopbouw gaan deze keuzemogelijkheden geenszins ten koste van de samenhang van het programma. In het bachelorprogramma wordt geen strikte volgtijdelijkheid gehanteerd. De begintermen voor ieder opleidingsonderdeel worden echter duidelijk geformuleerd in de studiefiches op de website zodat door degelijke communicatie in de praktijk geen volgtijdelijkheidsproblemen ontstaan. Wel stelde de commissie vast dat binnen de keuzeopleidingsonderdelen van de master nog opleidingsonderdelen van de bachelor kunnen gevolgd worden. De commissie vindt dit formeel gesproken niet wenselijk.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding voldoet met 180 studiepunten aan de decretaal vastgelegde eisen inzake studieomvang. De masteropleiding voldoet met 120 studiepunten ook aan de decretaal vastgelegde eisen inzake studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet studietijd van de bacheloropleiding en de masteropleiding als goed.

De visitatiecommissie kon op basis van de in het zelfevaluatie-rapport aan-gereikte informatie en de gesprekken concluderen dat er een goede over-eenkomst bestaat tussen de begrote en de reële studieduur van zowel de bachelor- als de masteropleiding. Dit leidt ertoe dat de programma's goed studeerbaar zijn. De commissie kon vaststellen dat de opleiding studie-tijdmetingen uitvoert en dat met de resultaten van deze studietijdmetingen resultaatsgericht aan de slag wordt gegaan. Een grote troef waarop de opleiding daarnaast ook kan steunen is de sterk uitgebouwde studenten-vertegenwoordiging die mogelijke problemen adequaat opneemt met de docenten via de voorziene participatieorganen.

Globaal stelde de commissie vast dat de studiebelasting bij de studenten met een minder sterk wiskundige en wetenschappelijk voortraject groter is. De studiebelasting kent doorheen het curriculum enkele pieken en dalen, maar globaal kan gesteld worden dat de studielast progressief stijgt per studiefase. In de eerste twee studiefasen vinden vooral hoorcolleges plaats waardoor de studielast vooral in examenperiodes aanwezig is. Vanaf het tweede semester van de tweede studiefase, is er een meer evenre-dige studielastverdeling over het hele semester. In de tweede studiefase van de masteropleiding wordt de belasting van stage in combinatie met de masterproef soms zeer groot. Om hieraan tegemoet te komen wordt een deel van de masterproef reeds in het eerste masterjaar geprogrammeerd opdat studenten tijdig met hun masterproef kunnen starten zodat ze in combinatie met hun stage in het laatste jaar minder belast worden.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt de afstemming tussen vormgeving en inhoud van het bachelorprogramma en van het masterprogramma als voldoende.

De visitatiecommissie meent dat zowel de bachelor- als het masteropleiding beschikken over een degelijk programma waarvan de werkvormen aanslui-ten bij de doelstellingen. Door de grote studentenaantallen, is het vooral in de bacheloropleiding niet evident om in kleinere groepen te doceren. Mas-sacolleges komen er dan ook nog veelvuldig voor. De commissie meent dat de opleiding zo veel als mogelijk moet streven naar werkvormen die aan niet te grote groepen tegelijkertijd worden overgebracht. Studenten geven immers aan dat het niet vanzelfsprekend is om in grote groepen steeds aan-dachtig te blijven, de inspanningen van de docenten ten spijt. Ondanks de grote aantallen studenten slaagt de opleiding er in om voldoende variatie aan werkvormen te bewerkstelligen. Zo worden er in de bacheloropleiding

verschillende practica in grote groepen alsook werkcolleges in groepen van 20 tot 30 personen voorzien. Deze worden begeleid door de assistenten of specifiek voorziene onderwijsassistenten. De commissie zou graag nog meer activerende werkvormen in het programma zien.

Conform de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie is de opleiding stelselmatig meer aandacht gaan geven aan het gebruik van internationale literatuur. Reeds in eerste bachelor wordt gebruik gemaakt van enkele Engelstalige handboeken. Dit wordt nog verder aangevuld met een selectie van wetenschappelijke publicaties. In de masteropleiding neemt het gebruik van Engelstalige artikels toe. De commissie meent dat de opleiding op dit vlak al een grote verbetering heeft gemaakt, maar dat een nog meer uitgebreide inzet van Engelstalige literatuur tot aanbeveling strekt.

De commissie wenst haar appreciatie uit te drukken voor de kijkstage die in sommige opties van het derde bachelorjaar wordt ingelast alsook voor de verschillende onderwijsinnovatieve projecten die de opleiding de afgelopen jaren heeft uitgewerkt. De commissie stelde vast dat het elektronisch leerplatform Toledo degelijk gebruikt wordt als communicatiemiddel, en soms ook als platform voor tussentijdse toetsingen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de beoordeling en toetsing bij de bacheloropleiding evenals bij de masteropleiding als voldoende.

De commissie heeft, voorafgaand aan haar bezoek, een reeks examenvragen uit zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding kunnen inkijken. Zij beschouwt deze van degelijke kwaliteit en op een adequate wijze naar inzicht, kennis, vaardigheden en attitudes peilend. De evaluatie is steeds duidelijk gericht op de realisatie van de leerdoelen van (onderdelen van) het programma.

De commissie apprecieert dat de opleiding toeziet dat de normconstantie steeds wordt bewaakt. Daarenboven kon de commissie vaststellen dat er ook een goede toetsanalyse wordt gehanteerd. De studenten zelf hebben een goed inzicht op wat van hen verwacht wordt bij de examens en de transparantie van de evaluatie wordt door alle betrokkenen als positief ervaren.

Op het einde van de bachelor- en masteropleiding wordt een uitspraak gedaan over slagen of niet slagen van de studenten, tussentijds worden enkel

de examenresultaten vastgesteld en vrijgegeven. Bij deze vrijgave kan een bachelorstudent zelf nagaan of hij kleine onvoldoendes (enkel 8/20 of 9/20) kan 'tolereren'. Dit betekent dat de student voor deze opleidingsonderdelen geen examens meer dient af te leggen en de tekorten genegeerd worden. Het tolereren van de kleine onvoldoendes kan enkel als aan de volgende regels is voldaan: ten eerste moet een student een cumulatieve studie-efficiëntie van tenminste 50% behalen vooraleer hij recht heeft op toleranties. Daarnaast mag een student voor opleidingsonderdelen toleranties inzetten, maar het totaal van het aantal studiepunten van getolereerde opleidingsonderdelen mag maximaal 10% van het minimum aantal te verwerven studiepunten bedragen. Dit is het zogenaamde tolerantiekrediet, d.w.z. 18 studiepunten in te zetten over de gehele bacheloropleiding. Voor studenten in een bacheloropleiding die nog geen 60 studiepunten hebben behaald, blijft dit tolerantiekrediet beperkt tot 12 studiepunten. De commissie meent dat door dit systeem de mogelijkheid bestaat dat studenten die niet beschikken over bepaalde fundamentele kennis en competenties, toch kunnen slagen. De commissie spreekt dan ook de wens uit dat dit tolerantiesysteem uitdovend van aard is.

Tijdens de eerste twee bachelorjaren wordt veelal via meerkeuzevragen geëxamineerd. Ook in de masteropleiding wordt deze examenvorm nog gehanteerd voor één opleidingsonderdeel, vanuit een weloverwogen keuze van de opleiding. De commissie vindt deze toetsvorm niet de meest geschikte voor een masterniveau. De studenten, gesteund door de commissie, zijn vragende partij voor het inbrengen van meer examens met 'open vragen'. Positief is dat de studenten uit de eerste studiefase de mogelijkheid krijgen voor sommige opleidingsonderdelen voorbeeldexamens uit te voeren.

In het verleden werd de examenplanning soms laattijdig aan de studenten bezorgd. Dit euvel werd ondertussen verholpen door het invoeren van de 'vervroegde examenplanning' waarbij studenten reeds bij aanvang van het semester op de hoogte zijn van de modaliteiten en data van hun examens. Voor studenten die niet in het modeltraject zitten, duiken er soms nog planningsproblemen op die de opleiding dient te bewaken.

De commissie meent dat de opleiding op termijn moet proberen de mogelijkheid te voorzien dat studenten hun masterproef ook mondeling kunnen verdedigen. Dit zou voor de studenten een grote meerwaarde kunnen betekenen. Daarnaast zorgt een mondelinge verdediging voor een meer valide toetsing van de bij de masterproef te verwerven kennis, vaardigheden en competenties.

Facet 2.8 Masterproef

Algemene beschrijving

De masterproef heeft een omvang van 24 stp. Ze wordt geprogrammeerd in de eerste fase van de masteropleiding (masterproef deel 1, 10 stp) en in de tweede fase van de masteropleiding (masterproef deel 2, 14 stp). De student kiest zijn onderwerp aan het begin van de eerste opleidingsfase van de masteropleiding. Het doel van de opsplitsing van de masterproef in twee delen, die beide beoordeeld worden, is de studielast van de masterproef te bewaken. Op deze manier worden studenten immers gestimuleerd tijdig met de masterproef te starten en het werk goed te plannen. Het opmaken van een planning is een wezenlijk onderdeel van Masterproef deel 1.

De masterproef is een wetenschappelijk werk waarin de student aantoont vertrouwd te zijn met het opmaken van de status quaestionis van een onderzoeksthema in het vakgebied, de vakspecifieke methode van wetenschappelijk onderzoek leert toe te passen en relevante en onderzoeksbasede conclusies leert formuleren. Het onderwerp wordt in overleg met de promotor van de masterproef zodanig omschreven dat het zich tot een wetenschappelijke benadering leent. Het schrijven van de masterproef geldt als het sluit- en kroonstuk van de masteropleiding.

De student maakt (in overleg met de promotor, die de student geen vorm kan opleggen) een keuze tussen twee vormen van masterproef:

- **Rapportvorm:** De tekst telt minimaal 40 en maximaal 100 pagina's (exclusief bijlagen).
- **Artikelvorm:** De tekst van de masterproef omvat 5000 à 9000 woorden (exclusief referenties en bijlagen). Het bestaat uit een artikel aangevuld met bijlagen die noodzakelijk zijn om het artikel goed te kunnen beoordelen. De tekst is zo opgesteld dat deze zou kunnen worden aangeboden ter publicatie in een wetenschappelijk (i.e. peer-reviewed) tijdschrift. In de toelichting van aanpak en eigen inbreng van de masterproef moet duidelijk worden gemaakt dat voor een artikelvorm gekozen werd, waarom en met het oog op welk soort wetenschappelijk tijdschrift.

De keuze voor één van beide vormen brengt geen automatisch hogere of lagere waardering met zich mee. De masterproef wordt beoordeeld op intrinsieke kwaliteiten volgens vastgelegde criteria.

Een student wordt begeleid door een promotor en eventueel een dagelijkse begeleider. Elke student heeft één promotor die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de begeleiding (en niet voor het resultaat) en bij wie de

student steeds terecht kan. Een promotor heeft een doctoraat op proefschrift, is personeelslid van de KU Leuven en heeft een band met de Faculteit psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. In de meeste gevallen gaat het om ZAP-leden of postdocs. De masterproef zelf wordt beoordeeld door een evaluatiecommissie die bestaat uit de promotor, eventueel (een) copromotor(en) en twee aangewezen beoordelaars.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de masterproef als goed.

De masterproef voldoet met 24 studiepunten aan de decretaal opgelegde eisen. Voorafgaand aan het bezoek hebben de commissieleden elk een aantal recente masterproeven bestudeerd. De commissie meent dat de masterproeven duidelijk blijken te geven van een kritisch-reflecterende en onderzoeksingesteldheid van de student. De masterproeven getuigen van een gedegen theoretische basiskennis, alsook van een sterk ontwikkelde methodologische en statistische expertise. De masterproeven zijn goed geconcipieerd en goed geconstrueerd. De visitatiecommissie is van oordeel dat het leerproces dat zich voltrekt bij de masterproef een appel doet op de competenties die bij academisch onderwijs vereist zijn en dat de beoordeling van de masterproef gestoeld is op duidelijke criteria. De onderwerpen leunen in het merendeel van de gevallen sterk aan bij het onderzoeksdomein van promotor en begeleider, maar de studenten hebben wel de mogelijkheid eigen accenten te leggen in hun onderzoek op basis van hun eigen interessedomeinen. Het zelfstandig denken van de studenten kan volgens de commissie nog worden bevorderd door de studenten meer ruimte te geven voor eigen onderwerpkeuze en eigen invulling.

In een minderheid van de gevallen dienen studenten een masterproef te schrijven in een domein dat niet hun eerste keuze is. Dit doordat er in het domein van hun keuze niet voldoende begeleidingscapaciteit vanuit de staf aanwezig is. Het maken van masterproeven die niet de keuze zijn van de student, kan repercussies hebben bij de sollicitaties van de afgestudeerde.

De begeleiding van de masterproef verloopt in het merendeel van de gevallen gedegen en vlot, maar studenten kaarten wel aan dat de begeleiding sterk afhankelijk is van de tijd en energie die de begeleider in zijn taak wil steken. Zo dienen studenten die problemen hebben in het kader van begeleiding een andere promotor op te zoeken. De commissie pleit daarom voor een duidelijkere garantie voor gedegen begeleiding vanuit de POC.

De commissie meent dat de opdeling van de masterproef over de twee masterjaren een goede keuze is van de opleiding. Dit geeft studenten meer tijd om te reflecteren over hun masterproef en geeft hen meer tijd vaardigheden en competenties in dit kader te ontwikkelen. De begeleiders komt de taak toe de studenten sterk te stimuleren tijdens aan de slag te gaan.

De commissie geeft in het kader van de masterproef nog enkele overwegingen mee aan de opleiding. Ten eerste ziet de commissie er heil in om elke masterproef aan een plagiaatcheck te onderwerpen. Vervolgens meent de commissie dat de opleiding moet overwegen om alle masterproeven in artikelvorm te laten schrijven volgens de APA-richtlijnen¹. Tot slot verwijst de commissie naar haar suggestie om voor alle masterproeven een mondelinge verdediging in te lassen (zie *facet 2.7*).

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet toelatingsvoorwaarden van de bacheloropleiding als goed en van de masteropleiding als voldoende.

Als toelatingsvoorwaarden voor het bachelorprogramma past de opleiding de decretaal vastgelegde criteria toe die in Vlaanderen worden toegepast voor bijna alle opleidingen. Gemiddeld 93% van de eerstejaarsstudenten komt uit het Algemeen Secundair Onderwijs (ASO), 5% uit het Technisch Secundair Onderwijs (TSO) en 2% uit andere richtingen (waaronder buitenlandse diploma's). Ongeveer een derde van de eerstejaarsstudenten uit het ASO genoot een sterke wiskundige opleiding, maar de trend is dalende: nog 44% in 2004–2005, in 2009–2010 22%. Het aandeel van studenten uit de studierichting humane wetenschappen daarentegen neemt toe: van 17% in 2004–2005 tot 33% in 2009–2010. De commissie vernam dat deze trend de opleiding zorgen baart aangezien een goede voorkennis van wiskunde tot aanbeveling strekt om de slaagkansen in de bacheloropleiding te verhogen.

De opleidingsverantwoordelijken leveren volgens de commissie degelijke inspanningen om abiturienten een realistisch beeld te geven omtrent het verwachte voorkennis-niveau bij aanvang van de opleiding. Zo wordt een niet-verplichte zomercursus Wiskunde voor instromende studenten georganiseerd en worden er voor opleidingsonderdelen zoals statistiek intensieve begeleidings- en testmomenten voorzien. Naar de centra voor

---

1 APA: American Psychological Association

leerlingenbegeleiding geeft de opleiding ook gerichte informatie over het niveau en de verwachtingen van de opleiding. De commissie steunt de opleiding in haar vraag om een niet-bindende oriëntatieproef te organiseren bij uitstroom uit het secundair onderwijs.

De instroom in de masteropleiding bestaat voornamelijk uit studenten die hun bachelorprogramma in de psychologie aan de KU Leuven net voltooid hebben. De instroom verloopt gezwind voor hen die de afstudeerrichting hebben gekozen die aansluit bij hun optie die ze kozen in het derde bachelorjaar. De studenten die een andere keuze maken qua afstudeerrichting of die instromen uit een bachelor in de psychologie aan een andere instelling, dienen een aangepast traject te volgen. De commissie meent dat dit in het kader van de Bologna-gedachte geen wenselijke situatie is. Instroom in de masteropleiding vanuit een andere instelling moet zonder aangepast traject mogelijk gemaakt worden.

De beperkte hoeveelheid internationale studenten die instromen in de opleiding dienen volgens de commissie strenger opgevolgd te worden wat betreft hun niveau en hun taalkennis. De opleiding geeft aan in de toekomst met pakketten aan opleidingsonderdelen te willen werken in het kader van internationale in- en uitstroom.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Gegeven de positieve beoordelingen van alle facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Programma van beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet kwaliteit van het personeel van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

Te oordelen aan de door de commissie ingekeken cursussen, het lesmateriaal en de publicatielijsten van de docenten, is de vakinhoudelijke deskundigheid van de staf de commissie positief opgevallen. Ook de studenten lieten de commissie weten dat ze over het algemeen tevreden zijn over de didactische en vakinhoudelijke kwaliteiten van het personeel. Ook de

technische, administratieve en organisatorische deskundigheid is globaal bekeken positief te noemen. De commissie vindt het een goede praktijk dat voor die domeinen waarin de docenten minder expertise hebben, gebruik wordt gemaakt van externe docenten. Eveneens slaagt de opleiding er in degelijke buitenlandse gastdocenten aan te trekken.

Het door de faculteit gevoerde personeelsbeleid weet de commissie te appreciëren. Zo worden de assistenten voor het onderwijs flexibel ingezet voor opleidingsonderdelen die ondersteuning nodig hebben en hangen ze met betrekking tot het onderwijs niet af van het onderwijspakket van hun promotor. Het door de faculteit gevoerde 'tenure-trackbeleid' wordt door de opleiding goed begeleid. De onderzoekers worden aangenomen door een commissie die breder oordeelt dan louter over de onderzoekscapaciteiten. De visitatiecommissie begreep dat de opleiding bij tenure-trackmandaten bewaakt dat deze onderzoekers op termijn worden voorbereid op instroom in het reguliere kader. Wat het beleid naar het ZAP betreft apprecieert de commissie de functioneringsgesprekken van het ZAP die worden georganiseerd met de decaan. In het domein van gelijke kansen merkt de commissie ten positieve op dat ook heel wat vrouwelijke hoogleraren aan de opleiding verbonden zijn. De commissie is van mening dat voor de assistenten en docenten de onderwijsprofessionaliseringsmogelijkheden nog intensiever kunnen gebruiken.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet eisen van professionele en academische gerichtheid van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

De commissie beoordeelt onder meer op basis van de publicatielijsten en de lijst van gerealiseerde doctoraten die ze heeft ingekeken de academische gerichtheid van de staf voor de opleiding psychologie als zeer goed. De docenten zijn allen actieve onderzoekers met een grote onderzoekdeskundigheid. Aan de opleidingen is er een brede waaier aan expertise-domeinen aanwezig. De meeste docenten zijn ook internationaal actief in wetenschappelijke verenigingen of internationale netwerken waardoor er een nauwgezette opvolging mogelijk is van de recentste ontwikkelingen in het vakgebied. Uit de cursusinhouden blijkt dat de leerinhouden hieraan aangepast zijn. Daarenboven blijkt dat de meeste docenten zich veelvuldig inzetten in het kader van maatschappelijke dienstverlening en dat ze vaak ook publiceren voor hun beroepsgroep. Alles bij elkaar genomen zorgt dit voor een ideale mix van wetenschappelijke oriëntatie en praktijkoriëntatie.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet kwantiteit van het personeel van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

De onderzoekseenheid psychologie bestaat uit 48 ZAP-leden van wie 42 een voltijdse betrekking hebben. Verder is er 1 deeltijds hoofddocent (30%) en zijn er 4 deeltijds docenten. Ten slotte is er 1 ZAP-lid met een deeltijdse aanstelling als buitengewoon hoogleraar (10%). Voor de voltijdse ZAP-leden is de proportie vrouwen gelijk aan 13 op 42 (31%); voor de deeltijdsen is dat 2 op 6. Naast ZAP-leden verbonden aan de onderzoekseenheid psychologie, worden ZAP-leden uit de onderzoekseenheden Pedagogische wetenschappen en de faculteiten geneeskunde, sociale wetenschappen en wijsbegeerte ingezet in de bachelor- en masteropleidingen. De onderzoekseenheid psychologie telt verder 24 mandaatassistenten (AAP), 8 VTE praktijkassistenten, en 6 FLOF-bursalen. Daarnaast zijn er een 145-tal doctorandi in BAP-statuut, waarvan 10 als aspirant van het FWO en 55 postdoctoraal onderzoekers. Op basis van deze gegevens concludeert de commissie dat de opleiding beschikt over een uitgebreid personeelsbestand. Wel merkt de commissie op dat sommige afstudeerrichtingen qua personeelsbestand een grotere werkdruk hebben dan andere. Flexibiliteit van stafinzet op het niveau van de docenten ziet de commissie dan ook als een ontwikkelpunt.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

Gegeven de positieve beoordelingen van de respectieve facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Inzet van personeel voor beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de materiële voorzieningen waarover de bacheloropleiding evenals de masteropleiding kan beschikken als voldoende.

De commissie heeft meerdere seminarielokalen, onderwijs- en onderzoekslabo's kunnen bezoeken. Deze locaties waar hoorcolleges, practica en

oefenzittingen worden gegeven zijn vlot bereikbaar te voet, met de fiets, de auto en het openbaar vervoer.

De colleges in de eerste bachelorjaren gaan – gegeven de grote groepen studenten – vooral door in grote aula's. Door de nog steeds stijgende studentenaantallen dringt zich een sterke nood aan bijkomende grote aula's op in de binnenstad. Vooral de bacheloropleiding heeft te kampen met de nood aan bijkomende auditoria. Met de komst van de nieuwbouw voor de faculteit zal aan deze nood tegemoet worden gekomen. De grote leslokalen zijn zowel qua temperatuursregulatie en klimaatsbeheersing niet altijd even optimaal. Dit heeft negatief effect op de aandacht van studenten tijdens colleges. Ten opzichte van ruoer tijdens grote colleges heeft de opleiding een beleid uitgestippeld wat door de commissie wordt geapprecieerd. De sterke investeringen in de poollokalen en de aula's tijdens de afgelopen jaren resulteren volgens de commissie wel in up-to-date technische voorzieningen. De faculteit beschikt over verscheidene nieuwe of recent vernieuwde laboratoria en onderzoeksruidten, uitgerust met de moderne technologieën, waarin onderzoek kan worden uitgevoerd.

In de nabije toekomst zal de opleiding kunnen beschikken over een facultair praktijkcentrum. Het facultaire praktijkcentrum organiseert en biedt pedagogische en psychologische hulpverlening aan in functie van onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Dit praktijkcentrum zal een verrijking van het onderzoek betekenen, alsook een aanwinst voor het praktijkgericht onderwijs.

De commissie stelt vast dat de opleiding beschikt over uitgebreide collecties (elektronische) tijdschriften. De bibliotheek zelf is recentelijk geoptimaliseerd met een uitbreiding en modernisering van de groepsruimtes. Andere voorzieningen zoals de testtoothek zijn nog in verdere ontwikkeling. Ook het aanbod aan centrale computervoorzieningen en algemene studentenvoorzieningen voldoet aan de verwachtingen.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet studiebegeleiding van de bacheloropleiding als goed en van de masteropleiding als voldoende.

De commissie meent dat de opleiding onder meer via de SID-ins aan abiturienten voldoende en adequate informatie verspreidt opdat ze met een realistische blik aan de bacheloropleiding in de psychologie kunnen star-

ten. De commissie stelde vast dat in de bacheloropleiding de studiebegeleiding zowel op universitair als facultair niveau tot tevredenheid van de studenten proactief en probleemvoorkomend verloopt. Voor de meeste opleidingsonderdelen uit de eerste bachelorfase biedt de facultaire Dienst voor Onderwijsondersteuning en Studiebegeleiding (DOS) vakinhoudelijke begeleiding aan. De vakinhoudelijke begeleiding wordt via overleg met de didactische teams vormgegeven, waardoor aansluiting bij de colleges en practica wordt gegarandeerd. De vakinhoudelijke begeleiding krijgt vorm via collectieve oefensessies waarin via interactie de basiskennis wordt gestructureerd. Ook de aanpak van verschillende examenvormen wordt aan de hand van cursusmateriaal verhelderd. Naast de collectieve oefensessies is er de mogelijkheid voor individuele begeleiding op afspraak of via e-mail. Voor meerdere opleidingsonderdelen uit de eerste bachelorfase kunnen studenten tevens vrijblijvend kennis nemen van hun vorderingen via tussentijdse toetsen. Deze toetsen worden georganiseerd door de didactische teams en gekoppeld aan nabesprekingen met de studiebegeleider. In het eerste semester verlopen minstens twee tussentijdse toetsen in een examensetting. Andere opleidingsonderdelen maken gebruik van online evaluatie en/of van voorbeeldexamenvragen.

Via de DOS worden – voornamelijk in de bacheloropleiding – ook initiatieven genomen zoals Studievorderingsgesprekken en nabespreking van de examens. In de masteropleiding kunnen studenten beroep doen op data-coaches bij de statistische verwerking van gegevens voor hun masterproef, stage, of andere onderwijsgerelateerde activiteiten. Wekelijks wordt een ‘walk-in consult’ georganiseerd waarbij studenten hulp kunnen vragen aan de aanwezige data-coaches. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid om een individuele afspraak te maken bij de data-coach of deze te contacteren via het elektronisch leerplatform.

De ombudsdienst is bij de studenten minder bekend. Deze wordt voornamelijk in de masteropleiding gebruikt bij problemen met de stage (zie *facet 2.2.*) en de masterproef (zie *facet 2.8.*). Ook de initiatieven rond internationalisering zouden nog ruimer moeten bekend zijn. Daarbij aansluitend kan de begeleiding van inkomende- en uitgaande studenten in de masteropleiding nog geïntensiveerd worden: studenten voelen zich nog te vaak aan hun lot overgelaten.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Voorzieningen voor beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Algemene beschrijving

De kwaliteitszorg van de opleidingen psychologie doorloopt vier fasen: de definiëring van de onderwijsvisie, de implementatie van het onderwijs, de evaluatie van het onderwijs en de opvolging ervan. De periodieke curriculumevaluatie vormt het scharnierpunt tussen de interne kwaliteitszorg en de externe kwaliteitszorg. De interne curriculumevaluatie wordt volgens het zelfevaluatie rapport ruim ingevuld: het is niet enkel een voorbereiding op het voor de externe evaluatie vereiste zelfevaluatie rapport, maar eerst en vooral ook bedoeld als reflectie op recente veranderingen in het curriculum, het detecteren van mogelijke knelpunten, etc. Hoewel het evaluatieproces voor alle curriculumevaluaties aan de KU Leuven eenzelfde patroon kent, beslist de POC – of soms een subcommissie ervan – over de concrete aanpak en invulling. Deze evaluatie biedt de POC en alle onderwijsbetrokkenen de gelegenheid om de eigen opleiding vanuit het opleidings-specifieke referentiekader grondig te bekijken. Zij resulteert in tal van bevindingen die de opleiding kunnen wijzen op opleidingsaspecten die vatbaar zijn voor verbetering.

Iedere opleiding heeft een verantwoordelijke Permanente Onderwijscommissie (POC), geleid door een programmadirecteur en bestaande uit docenten, ABAP-vertegenwoordigers en studentenvertegenwoordigers (ten minste 1/3 van het aantal stemgerechtigde leden) en soms ook alumni en/of mensen uit het werkveld. De POC Bachelor wordt voorgezeten door de programmadirecteur van de bacheloropleiding, de POC Master door de programmadirecteur van de masteropleiding. Beide POC's vergaderen gemiddeld vijfmaal per academiejaar.

De richtingscommissies (RICO) werken adviserend ten aanzien van de bevoegde POC's die (tot op zekere hoogte) beslissingsbevoegdheid hebben inzake onderwijsaangelegenheden binnen de onderzoekseenheid psychologie. De onderzoekseenheid psychologie telt vier RICO's, namelijk Arbeids- en organisatiepsychologie, Schoolpsychologie, Klinische psychologie en Theorie en onderzoek. Deze zijn elk verbonden aan een afstudeerrichting. De RICO-

voorzitter fungeert als eerste aanspreekpunt voor de programmadirecteurs en de coördinator van de onderzoekseenheid betreffende richtingsspecifieke aangelegenheden. Elke RICO is samengesteld uit docenten die de verplichte richtingsstamvakken van een betreffende afstudeerrichting doceren, ABAP-leden betrokken bij de afstudeerrichting, gediplomeerden uit het werkveld en studentenafgevaardigden. De vier RICO's vergaderen gemiddeld drie à vier keer per academiejaar waarbij de gang van zaken binnen de specifieke afstudeerrichting wordt bediscussieerd. Concreet komen volgende agendapunten aan bod: voorbereiding van adviezen over het profiel en de toekomst van de opleiding verbonden aan de afstudeerrichting, programmawijzigingen, aanpassing of ontwerpen van ECTS-fiches, overlap en afstemming van vakinhouden, de informatie over en de beeldvorming van de afstudeerrichting en de beroepsmogelijkheden (voor nieuwe studenten, voor studenten die een afstudeerrichting moeten kiezen, voor studenten die overstappen naar de arbeidsmarkt), spreiding van de studiebelasting, internationalisering (ERASMUS), voorbereiding van de onderwijsvisitatie en optimalisering van de stagebegeleiding. De RICO's hebben het statuut van een permanente werkgroep waarbij nauw overleg kan worden gepleegd met alle stakeholders binnen een bepaalde afstudeerrichting.

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet evaluatie van de resultaten van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

De visitatiecommissie kon op basis van de in het zelfevaluatierapport aangeleverde informatie en de gesprekken vaststellen dat de opleidingsprogramma's periodiek worden geëvalueerd aan de hand van toetsbare streefdoelen. De commissie meent dat er een klare procedure bestaat voor de evaluatie van de opleidingen en hun docenten waarin de studenten een duidelijke inbreng hebben. De universiteitsbrede initiatieven borgen zeker de basiskwaliteit.

Het is vooral de manier waarop de opleiding dit kwaliteitszorgsysteem aanvult met eigen initiatieven die de commissie ten zeerste weet te waarderen. Daar waar de opleiding toegeeft dat ze in het verleden te weinig planmatig te werk is gegaan, neemt de opleiding nu het heft stevig in handen door het voeren van een sterk proactief kwaliteitszorgbeleid met onder meer hearings en studietijdmetingen. De opleiding heeft natuurlijk de vakspecialisten in huis die rond onderwijs onderzoek kunnen doen, en maakt daar dan

ook degelijk gebruik van. De commissie kon tot grote tevredenheid vaststellen dat de opleiding zich dankzij de inzet van deze verschillende kwaliteitszorgmechanismen goed bewust is van haar werkpunten.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet maatregelen tot verbetering voor de bacheloropleiding en de masteropleiding als excellent.

Voortbouwend op de bestaande kwaliteitszorgmechanismen van de universiteit en de aanwezige expertise binnen de opleiding, wordt volgens de commissie op een tot voorbeeld strekkende manier omgegaan met verbetermaatregelen. De aanpak van problemen gebeurt op een grondige manier: zo nodig worden onderzoeken in het kader van de optimalisatie van de onderwijskwaliteit in de onderzoeksgroep uitgevoerd of worden er werkgroepen opgericht. Op dit ogenblik is er onder meer een werkgroep die nadenkt over de nood aan een bachelorproef opdat schrijfvaardigheden bij de studenten zouden aangescherpt worden. De commissie wil allen die bij de opleiding betrokken zijn stimuleren deze weg van permanente aandacht voor de kwaliteitsverbetering van de opleiding verder in te slaan.

Ook met betrekking tot de vorige visitatie is de opleiding de laatste jaren stevig aan de slag gegaan met het aanpakken van haar zwaktepunten. Het in het kader van de visitatie aangeleverde zelfevaluatierapport toont aan dat de opleiding zich heel sterk bewust is van haar sterke en zwakke punten. De opleiding gaat beleidsmatig ook in op het aanpakken van de zwakke punten. Ze slaagt er tevens ook in om pro-actief beleid te voeren en kort op de bal te spelen wanneer de opleidingsverantwoordelijken problemen opmerken of deze aan hen worden gesignaleerd door de studenten of andere partners (zie *facet 5.3*).

Facet 5.3 Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld voor de bachelor- en de masteropleiding als excellent.

De commissie kon vaststellen dat de opleiding optimaal gebruik maakt van de participatie van medewerkers, studenten en beroepenveld bij in-

terne kwaliteitszorg. De medewerkers van de opleiding waaronder de assistenten in de opleiding zijn goed betrokken bij veranderingen in het programma. Het gevoel van betrokkenheid zorgt ervoor dat ze zich ook sterk willen engageren in het belang van de opleiding.

De commissie heeft daarnaast een bijzondere appreciatie voor de studentenvertegenwoordigers van de psychologische kring. Zij slagen er in om zelf een actief beleid te voeren waarbij de studenten van de opleiding een actief geïnformeerde en bevraagde achterban vormen. De studentenvertegenwoordigers maken hiervoor onder meer gebruik van sociale media. Deze vertegenwoordigers zelf zijn net als de andere geledingen actief betrokken in de POC's en de RICO's.

Het werkveld is eveneens sterk betrokken bij de opleiding. Door de informele contacten bij stagebegeleiding en het feit dat docenten zoals geëxpliciteerd in facet 3.1. sterk betrokken zijn bij het werkveld, wordt de band met het werkveld bewaard. Belangrijker is evenwel dat met betrekking tot de kwaliteitszorg van de opleiding de alumni en het werkveld formeel betrokken worden en een actieve stem hebben in de RICO's. De opleidingsverantwoordelijken gaan aan de slag met hun aanbevelingen.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Gegeven de positieve beoordelingen van de respectieve facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Interne kwaliteitszorg voor beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het gerealiseerd niveau van de bacheloropleiding en de masteropleiding als goed.

Het bestuderen van de cursussen en de examens en de gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie er van overtuigd dat het goede niveau dat de bachelor- en masteropleidingen in hun doelstellingen nastreven ook effectief behaald wordt. Zo is de commissie onder meer zeer tevreden over de kwaliteit van zowel de masterproeven als de stages. Af-

gestudeerden vinden snel en aan hun niveau aangepast werk: gemiddeld gezien werkt één jaar na afstuderen 70% van afgestudeerden op masterniveau en overwegend binnen een functie die specifiek het diploma van master in de psychologie vereist. Bijna vier op vijf alumni psychologie werken binnen een voltijds statuut. Ze zijn overwegend tewerkgesteld binnen de overheidssector en de gezondheids-, welzijns- en sociaal-culturele sector.

De opleiding dient wel nog meer aandacht te besteden aan het aanleren en uitbouwen van professionele en communicatieve vaardigheden. Het werkveld geeft aan dat sommige studenten aan het begin van de masterstage beperkte voeling hebben met reële professionele settings. Bij sommige studenten leeft ook nog twijfel inzake hun kwaliteiten als psycholoog. Ook het internationaliseringsaspect van de opleiding kan nog versterkt worden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het onderwijsrendement van de bacheloropleiding als voldoende en van de masteropleiding als goed.

De commissie kon vaststellen dat het onderwijsrendement in de bacheloropleiding aan de maat is. Onder meer door de diverse instroom (zie facet 2.9) is het onderwijsrendement in de eerste studiefase van de bacheloropleiding vrij laag met bijna de helft van de studenten die slagen. Het onderwijsrendement van de tweede studiefase in de bacheloropleiding is eveneens niet optimaal met een slaagpercentage van ongeveer 80%. Voor verscheidene studenten gebeurt de selectie pas tijdens deze tweede studiefase. Dit laat studenten nodeloos tijd verliezen in een opleiding die uiteindelijk niet voor hen geschikt blijkt te zijn. Zoals eerder aangehaald, pleit de commissie samen met de opleiding voor een niet-bindende oriëntatieproef. Eens studenten in de masteropleiding zitten, kan de commissie op basis van de in het zelfevaluatie rapport aangehaalde cijfers en op basis van haar gesprekken vaststellen dat de masteropleiding een goed onderwijsrendement kent.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Resultaten voor alle opleidingen positief beoordeeld.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de bachelor in de psychologie aan de KU Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over de opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de master in de psychologie aan de KU Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over de opleiding.

OVERZICHT VAN DE GEFORMULEERDE VERBETERSUGGESTIES

Programma

- Laat studenten in de derde bachelorfase twee opties kiezen.
- Vul de afstudeerrichting Klinische en Gezondheidspsychologie Volwassenen sterker evidence-based in.
- Breid het gebruik van internationale handboeken uit.
- Zet sterker in op internationale stages.
- Breng studenten vroeger in het curriculum in contact met het werkveld.
- Verhoog het aanbod aan internationale stageplaatsen.
- Geef meer aandacht aan 'gesprekstechnieken' in het curriculum.
- Vermijd dat opleidingsonderdelen uit het bachelorprogramma in het masterprogramma worden gevolgd.
- Vermijd massacolleges.
- Breng meer activerende werkvormen in het programma.
- Vervang het tolerantiesysteem door een full credit-systeem.
- Maak bij meer evaluaties gebruik van een systeem met 'open vragen'.
- Voorzie een mondelinge verdediging van de masterproef.
- Laat studenten een masterproef schrijven in het domein dat hun keuze is.
- Garandeer elke student een degelijke masterproefbegeleiding.
- Stimuleer de studenten tijdig met de masterproef aan de slag te gaan.
- Schrijf alle masterproeven in artikelvorm.
- Voer systematisch een plagiaatcheck uit bij masterproeven.
- Organiseer een niet-bindende oriëntatieproef.
- Bewaak de internationale instroom.
- Maak voor studenten uit andere instellingen de instroom in de master zonder aangepast traject mogelijk.

Personeel

- Maak meer gebruik van onderwijsprofessionaliseringsinitiatieven.
- Zorg dat de docenten flexibeler kunnen ingezet worden ten behoeve van de opleidingen.

Voorzieningen

- Voorzie bijkomende auditoria.
- Zorg voor een betere temperatuursregulatie en klimaatbeheersing in de auditoria.
- Maak de ombudspersoon beter bekend.
- Begeleid inkomende en uitgaande studenten intensiever.

Resultaten

- Schenk aandacht aan professionele en communicatieve vaardigheden.
- Versterk het internationaliseringsaspect van de opleiding.

UNIVERSITEIT GENT

Bachelor en master in de psychologie

INLEIDING

Dit deelrapport behandelt de opleiding bachelor en master in de psychologie aan de Universiteit Gent (UGent). De visitatiecommissie bezocht de opleiding van 21 tot en met 23 december 2011. Conform haar opdracht geeft de visitatiecommissie in dit rapport een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader en een integraal oordeel over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie. Tevens doet de visitatiecommissie in het kader van de verbeterfunctie van de kwaliteitszorg aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

De beoordeling van de onderwerpen is, conform de vereisten, gebeurd aan de hand van de facetten en bijbehorende beoordelingscriteria uit het VLIR/VLHORA beoordelingskader dat is afgestemd op de accreditatievereisten. De commissie heeft zich bij haar oordelen gebaseerd op de in het zelfevaluatierapport ter beschikking gestelde informatie. Deze informatie werd tijdens het bezoek aan de opleidingen aangevuld door gesprekken met het faculteitsbestuur, de opleidingsverantwoordelijken, docenten, ondersteunend personeel, studenten, alumni en externe stagebegeleiders en met facultaire en opleidingsdocumentatie, een bezoek aan de faciliteiten zoals de leslokalen, de computer infrastructuur en de bibliotheek en met studiemateriaal, examenvragen en masterproeven.

Per facet geeft de commissie aan of de opleiding onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De beoordeling 'onvoldoende' wijst er op dat het facet beneden de gestelde verwachting ligt en dat beleidsaandacht op dit punt nodig is. De beoordeling 'voldoende' houdt in dat het facet beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor dit facet. De beoordeling 'goed' houdt in dat het niveau van het facet uitstijgt boven de basiskwaliteit. De beoordeling 'excellent' houdt in dat voor het facet een niveau wordt gerealiseerd waardoor de beoordeelde opleiding zowel in Vlaanderen, in België als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren. De commissie heeft daarbij inzichtelijk gemaakt hoe zij, rekening houdend met de bijbehorende criteria, tot een beoordeling per facet is gekomen, zodat duidelijk is waarop de beoordeling is gegrond. De oordelen zijn zo goed mogelijk onderbouwd met feiten en analyses en zijn mede gebaseerd op een vergelijking met internationaal gehanteerde normen in het betreffende domein. Op basis van de beoordelingen per facet geeft de commissie vervolgens een samenvattend oordeel op het niveau van de onderwerpen. Een positieve (+) onderwerpscore houdt in dat voldaan is aan de minimumeisen voor basiskwaliteit. Een negatieve (-) onderwerpscore houdt in dat niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit voldaan is. Ten slotte geeft de visitatiecommissie aan het eind van het rapport een eindoordeel over de basiskwaliteit van de opleidingen. De oordelen van de commissie hebben betrekking op de opleidingen met al hun afstudeerrichtingen, tenzij anders vermeld.

De aanbevelingen om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, zijn opgenomen bij de respectieve facetten. Aan het eind van het rapport is ten behoeve van de opleidingen een overzicht opgenomen van verbeter-suggesties.

De bacheloropleiding kent vanaf het derde bachelorjaar drie afstudeerrichtingen:

- 1 Klinische psychologie,
- 2 Theoretische en Experimentele psychologie,
- 3 Bedrijfspsychologie en Personeelsbeleid.

De masteropleiding kent vier afstudeerrichtingen:

- 1 de afstudeerrichting Klinische psychologie,
- 2 de afstudeerrichting Bedrijfspsychologie en Personeelsbeleid,
- 3 de afstudeerrichting Theoretische en Experimentele psychologie,
- 4 de afstudeerrichting Onderwijs.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Algemene beschrijving

De bachelor- en de masteropleiding hebben gemeenschappelijke doelstellingen. Deze worden geformuleerd als opleidingscompetenties. Voor een academische bachelor moet een competentie tot uiting komen op basis van inleidend en uitdiepend georiënteerde leerresultaten en in een duidelijk afgelijnde situatie met duidelijk omschreven randvoorwaarden en gedeelde verantwoordelijkheid. Voor een academische master moet een competentie tot uiting komen op basis van gespecialiseerde en geïntegreerde leerresultaten, in een onbekende en onzekere situatie zonder duidelijk vastgelegde randvoorwaarden en met een expliciete eindverantwoordelijkheid:

- OC1. Zich een veelheid aan theoretische modellen en onderzoeksbenaderingen eigen maken.
  - EC1.1. Theoretische concepten relateren, kaderen, en de implicaties ervan duiden.
  - EC1.2. Op de hoogte zijn van de recente ontwikkelingen in het vakgebied.

- OC2. Op basis van een psychologische probleemstelling aan wetenschappelijk onderzoek doen.
  - EC2.1. Een onderzoeksvraag definiëren, voorbereiden en uitwerken.
  - EC2.2. Kiezen uit een veelheid aan onderzoeksmethoden en -technieken.
  - EC2.3. Een onderzoek ontwerpen en evalueren.
  - EC2.4. Een onderzoeksplan operationaliseren of uitvoeren.
  - EC2.5. Onderzoeksresultaten analyseren, interpreteren en terugkoppelen naar de oorspronkelijke onderzoeksvraag.
  - EC2.6. Onderzoek en onderzoeksresultaten rapporteren en presenteren.

- OC3. Een eigen en creatieve bijdrage leveren aan het domein van de psychologie.
  - EC3.1. Literatuur selecteren en integreren in functie van kenniscreatie.
  - EC3.2. Een visie ontwikkelen en beargumenteren.

- OC4. Sociaal functioneren in een professionele context.
  - EC4.1. Participeren aan multidisciplinair overleg.
  - EC4.2. Samenwerken met collega's, opdrachtgevers, externen en personeel.
  - EC4.3. Omgaan met cliënten.
  - EC4.4. psychologiegerelateerde kennis en inzichten communiceren.
  - EC4.5. Een team coördineren.

- OC5. Vanuit een psychologische invalshoek de maatschappij mee vormgeven.
  - EC5.1. Reflecteren over de interactie tussen de psychologie en het maatschappelijk debat.
  - EC5.2. Reflecteren over de interactie tussen de psychologie en beleidsvraagstukken.

- OC6. Psychologische diagnostiek uitvoeren en aanwenden voor psychologisch advies en interventie.
  - EC6.1. Een beginsituatie inschatten en op basis daarvan een diagnose als werkhypothese stellen.
  - EC6.2. Kiezen uit een veelheid aan interventiemethoden- en technieken.
  - EC6.3. Diagnose- en interventiemethoden ontwerpen en ontwikkelen.
  - EC6.4. Een interventieplan operationaliseren of uitvoeren.
  - EC6.5. Een interventie evalueren met het oog op bijsturing en remediëring.
  - EC6.6. Actieve deelname van de cliënt in diagnostiek en interventie bevorderen.

- OC7. Ethisch en deontologisch verantwoord psychologisch handelen.
  - EC7.1. De geijkte deontologische codes naleven.
  - EC7.2. Respectvol omgaan met de eigenheid van en verschillen tussen cliënten.
  - EC7.3. Eigen besluitvorming ethisch verantwoorden.

De afstudeerrichting Klinische psychologie richt zich op wetenschappelijk onderzoek en psychologische interventie met betrekking tot zowel de mentale gezondheid respectievelijk mentale stoornissen, als de psychosociale aspecten van de somatische ziekten.

Specifieke doelstellingen zijn:

- inzicht verwerven in de etiologie van mentale stoornissen en in de psychologische theorievorming hieromtrent, in de geëigende diagnostische methoden, protocollen en instrumenten, in de theoretische grondslagen van de psychologische interventiemethoden en in de empirische ondersteuning van deze psychologische interventiemethoden;
- inzichten en vaardigheden verwerven inzake klinische besluitvorming en interventies: problemen en hulpvragen op een systematische en wetenschappelijk verantwoorde wijze analyseren, en tot verantwoorde besluitvorming komen bij diagnose en indicatiestelling voor interventie;
- klinischpsychologische vaardigheden verwerven: gespreksvaardigheden, vaardigheden in psychodiagnostisch onderzoek ten aanzien van specifieke disfuncties en klachten en in het indiceren en toepassen van psychologische interventiemethoden;
- leren oog hebben voor de ethische aspecten van het klinisch psychologisch handelen en zich de ethische regels van de discipline eigen maken.
- De afstudeerrichting Klinische psychologie bestrijkt de verschillende leeftijdsgroepen, klinische settings en belangrijke psychotherapeutische modellen: relatie en gezinstherapie, psychoanalytische therapie, gedragstherapie en ontwikkelingsgerichte therapie.

De afstudeerrichting Bedrijfspsychologie en Personeelsbeleid legt accenten op de theorie en de praktijk van vier domeinen: de arbeidspsychologie, de organisatiepsychologie, het personeelsbeleid, en de consumentenpsychologie.

Specifieke doelstellingen zijn:

- zich eigen maken van de wetenschappelijke theoretische basis op individueel, groeps-, organisatie-, en maatschappelijk niveau omtrent: de relatie gedrag en arbeid, het gedrag binnen organisaties, het beheer van het menselijk potentieel, en het gedrag van de consument;
- leren toepassen van de wetenschappelijke inzichten in een diversiteit van praktijksituaties. Bijvoorbeeld, mens-machine-interactie (arbeidspsychologie), jobsatisfactie (organisatiepsychologie), selectieprocedures (personeelsbeleid), en aankoopmotieven (consumentenpsychologie);
- vaardigheden verwerven voor de uitoefening van het beroep. Bijvoorbeeld, observatie van taakuitoefening (arbeidspsychologie), analyse van organisatiecultuur (organisatiepsychologie), evaluatiegesprekken (personeelsbeleid), en diepte-interviews (consumentenpsychologie);
- leren kennen en hanteren van de ethische gedragscodes ten overstaan van het individu, de groep, de organisatie, en de maatschappij. Dit zowel in functie van het wetenschappelijk onderzoek als van de praktijk.

De afstudeerrichting Theoretische en Experimentele psychologie streeft ernaar psychologen te vormen die inzetbaar zijn voor taken die een beroep doen op probleemoplossingsvaardigheden in onderzoek, onderwijs, en interdisciplinair werk met betrekking tot menselijk gedrag. Daartoe biedt de afstudeerrichting een onderzoeksgerichte oriëntering, waarin methodologie, data-analyse, en experimenteel-psychologische onderzoekstechnieken een centrale plaats innemen.

Specifieke doelstellingen zijn:

- het verwerven van een brede theoretische achtergrond (met een sterke nadruk op de cognitieve psychologie);
- een gedegen kennis van en ervaring met onderzoeksmethodologie, met inbegrip van planning en uitwerking van onderzoeksideeën, opzetten en uitwerken van onderzoeksplannen, uitvoering, dataverwerking en rapportering;
- beschikken over een voldoende basis om zich snel in te werken in de literatuur van elke psychologische deeldiscipline;
- beschikken over goede mondelinge en schriftelijke communicatievaardigheden.

De afstudeerrichting Onderwijs streeft er naar om psychologen te vormen die inzetbaar zijn om het brede domein van de psychologie te onderwijzen in diverse formele en informele onderwijs- en vormingsinitiatieven, afgestemd op diverse doelgroepen. Hiertoe biedt deze afstudeerrichting een brede achtergrondsvorming in de psychologie, met de mogelijkheid om te differentiëren via de keuze van een minor waarin verdiepende opleidingsonderdelen in de psychologie aangeboden worden, aangevuld met een aantal pedagogisch-didactische opleidingsonderdelen.

Specifieke doelstellingen zijn:

- het verwerven van een brede achtergrond in de psychologie;
- het verwerven van kennis over de pedagogische en didactische principes noodzakelijk voor het verstrekken van onderwijs in de psychologie;
- leren toepassen van de wetenschappelijke inzichten in een diversiteit van onderwijs- en vormingssituaties;
- leren basisprincipes uit de psychologie te vertalen naar een onderwijscontext;
- leren kennen en hanteren van de ethische gedragscodes ten overstaan van het individu, de groep, de organisatie, de school, en de maatschappij;
- beschikken over goede mondelinge en schriftelijke communicatie- en didactische vaardigheden.

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het niveau en de oriëntatie van zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding als goed.

Op basis van de in het zelfevaluatie-rapport aangeleverde documenten en de gesprekken met de afgevaardigden van de faculteit en van de opleidingen, heeft de commissie vastgesteld dat de algemene en algemene wetenschappelijke doelstellingen die de bachelor- en masteropleiding in de psychologie nastreven, nauwgezet in overeenstemming zijn met artikel 58 van het Structuurdecreet. De commissie meent dat deze doelstellingen getuigen van het streven naar het bijbrengen van wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis voor de bacheloropleiding en kennis van gevorderd niveau voor de masteropleiding, van kernelementen van de respectieve disciplines en van een begrip van (de structuur van) het vakgebied. Daarenboven stelt de commissie voor de masteropleiding vast dat de doelstellingen van de opleiding er op gericht zijn de studenten de competenties te doen beheersen die nodig zijn voor het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek op het niveau van een beginnend onderzoeker. De doelstellingen accorderen zonder meer met wat internationaal gebruikelijk is, en de over te dragen kennis en de gebruikte methodes zijn internationaal georiënteerd.

De commissie meent dat er bij de ontwikkeling van de doelstellingen dege-lijjk en goed werd nagedacht over de te verwerven eindcompetenties en dat ze daarna ook goed werden uitgewerkt. De opleidingsverantwoordelijken gebruiken het ontwikkelde competentie-model als een werkinstrument. De doelstellingen van de bachelor- en masteropleiding zijn duidelijk weergegeven in de studiefiches die via de website beschikbaar zijn. Toch geven studenten aan dat de doelstellingen per opleidingsonderdeel hen niet altijd bekend zijn. Studenten dienen daarom bewuster worden gemaakt van de doelstellingen per opleidingsonderdeel.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de domeinspecifieke eisen van zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding als goed.

De commissie heeft op basis van de aangeleverde documenten in het zelf-evaluatierapport en de gevoerde gesprekken vastgesteld dat de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen zowel voor de bachelor- als de masteropleiding tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het referentiekader. Hierbij raadt de commissie de opleidingsverantwoordelijken aan om in de toekomst de opleidingsdoelstellingen van de bachelor- en de masteropleiding steeds te blijven toetsen aan nieuwe internationale ontwikkelingen in het wetenschapsdomein. De afstemming van de opleidingsdoelstellingen op de behoefte van de arbeidsmarkt is aanwezig.

De doelstellingen geven in het bachelorprogramma blijk van aandacht voor het leggen van een enerzijds algemene en anderzijds op psychologie toegespitste basiskennis. In de masteropleiding wordt meer aandacht gegeven aan het ontwikkelen van vaardigheden en attitudes. De doelstellingen per afstudeerrichting zijn volgens de commissie nog vrij algemeen geformuleerd en zouden meer richtinggevend moeten zijn ten behoeve van een inhoudelijke operationalisering van de doelstellingen in het programma.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: doelstellingen van de opleiding

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Doelstellingen van de opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Algemene beschrijving

Het bachelorprogramma is opgebouwd uit een gemeenschappelijke stam en drie afstudeerrichtingen. Het gemeenschappelijke programma bevat onder meer basisopleidingsonderdelen met leerinhouden uit de sociale psychologie, de ontwikkelingspsychologie, de differentiële psychologie en

de cognitieve psychologie. Het programma omvat tevens een opleidingsonderdeel dat erop gericht is een bredere, inleidende visie op al deze subdomeinen te verschaffen en een basisopleidingsonderdeel met historische situering. In het gemeenschappelijke programma zitten leerinhouden vervat omtrent onderzoeksmethoden en –technieken die gericht zijn op de ontwikkeling van wetenschappelijke competenties. Voor 35 studiepunten kunnen de studenten een afstudeerrichting volgen:

- 1 Klinische psychologie,
- 2 Theoretische en Experimentele psychologie,
- 3 Bedrijfspsychologie en Personeelsbeleid.

Alle opleidingsonderdelen in de masteropleiding zijn nagenoeg afstudeerrichtingsspecifiek. Elke afstudeerrichting heeft een opleidingsonderdeel in het eerste en tweede masterjaar waarin de masterproef wordt behandeld en elke afstudeerrichting heeft een stage van 30 studiepunten. De masteropleiding kent vier afstudeerrichtingen:

- 1 de afstudeerrichting Klinische psychologie,
- 2 de afstudeerrichting Bedrijfspsychologie en Personeelsbeleid,
- 3 de afstudeerrichting Theoretische en Experimentele psychologie,
- 4 de afstudeerrichting Onderwijs.

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat het programma van de bachelor- en masteropleiding in de psychologie een concretisering is van de einkwalificaties van de opleidingen, zowel wat betreft hun niveau, hun oriëntatie als hun domeinspecifieke eisen. De commissie meent dat de algemene doelstellingen van de opleidingen zichtbaar terug te vinden zijn in de verschillende opleidingsonderdelen, maar dat de concrete uitwerking van de doelstellingen naar het programma blijvende aandacht verdient. Eén van de doelstellingen van de bachelor- en masteropleiding is het bijdragen tot ‘maatschappijvormgeving’. Op basis van het ingekeken studiemateriaal en de gesprekken van de visitatiecommissie blijken deze en andere doelstellingen slechts beperkt in het programma geoperationaliseerd, hoewel deze wel in de competentiematrix worden aangeduid. Eveneens meent de commissie dat ook de doelstellingen die gericht zijn op ‘creativiteit’ slechts beperkt aan bod komen in het programma.

De commissie heeft de indruk dat de omzetting van de doelstellingen naar het programma enigszins is blijven steken in een grondige papieren exercitie zonder evenwel een doorgedreven gedragsmatige vertaling te krijgen in het programma. De commissie beveelt de bachelor-en masteropleiding daarom aan bij de vertaling van de doelstellingen naar het programma te redeneren vanuit de premisse: 'welke concrete inhoudelijke aspecten zijn in welk opleidingsonderdeel nodig om van de studenten een hedendaagse psycholoog te maken'.

De bacheloropleiding wordt volgens de commissie sterk klinisch ingericht. De commissie pleit ervoor dat ook de andere stromingen en domeinen in de psychologie sterker aan bod zouden komen in het eerste en tweede bachelorjaar. Studenten ervaren de bacheloropleiding in die zin toch als vrij eenzijdig klinisch gericht en voelen zich nu na de bacheloropleiding immers minder voorbereid om met voldoende voorkennis een keuze te maken voor de masteropleiding met afstudeerrichting Bedrijfspsychologie en Personeelsbeleid of met afstudeerrichting Theoretische en Experimentele psychologie.

In het derde bachelorjaar dienen studenten voor 35 studiepunten een afstudeerrichting te kiezen. De studenten geven aan dat ze zich op dat ogenblik nog niet klaar voelen om dan reeds een afstudeerkeuze te maken. De commissie vraagt de opleiding om de studenten de mogelijkheid te geven om bijvoorbeeld twee domeinen in de psychologie uit een breder aanbod te kiezen zodat studenten wat intensiever kunnen proeven van verschillende domeinen in de psychologie. Dit opdat ze bewuster hun (verdiepende) afstudeerkeuze in de masteropleiding kunnen bepalen.

De masteropleiding is volledig afstudeerrichtingsspecifiek ingericht. Toch is ook in de masteropleiding meer aandacht voor disciplineoverschrijdende elementen in de verschillende opleidingsonderdelen aangewezen, waarbij nog sterker kan worden ingezet op het realiseren van de doelstellingen met betrekking tot 'de kritische attitude van de student'.

De internationale dimensie van zowel de bachelor- als de masteropleiding is duidelijk aanwezig in het programma, mede door het stijgend gebruik van internationale handboeken. Daarnaast werd een pakket Engelstalige opleidingsonderdelen in het domein van de 'Cognitive Science' gecreëerd, wat de nodige omkadering moet bieden om in de toekomst actiever te kunnen participeren in internationale studentenmobiliteitsprogramma's. Toch meent de commissie dat de internationale component van de opleiding

nog versterkt kan worden door het uitgebreider gebruik van internationale handboeken en door in- en uitkomende studenten- en docentenmobiliteit nog te versterken.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de academische en professionele gerichtheid van het bachelorprogramma en van het masterprogramma als voldoende.

De commissie toont zich tevreden met de academische en professionele gerichtheid van de programma's. De commissie merkt een duidelijke integratie van onderwijs en onderzoek: de docenten betrekken reeds in de bacheloropleiding de eigen onderzoeksresultaten actief in het onderwijs. De commissie meent dat ook in het masterprogramma de onderzoeksvaardigheden voldoende sterk aanwezig zijn. De commissie heeft de indruk dat de sterke nadruk in het bachelorprogramma op opleidingsonderdelen uit de klinische psychologie en de diversiteit van deze opleidingsonderdelen in de afstudeerrichting klinische psychologie, minder gebaseerd is op recente internationale ontwikkelingen in het vakgebied dan op de traditie binnen de opleiding. De commissie meent dat zowel in de bachelor- als de masteropleiding sterker moet ingezet worden op het 'evidence-based-principe' in alle opleidingsonderdelen zodat de studenten bij psychologische interventies vanuit een parate kennis van internationale richtlijnen consequent handelen vanuit de reflex: welke interventie werkt bij welk probleem, geredeneerd vanuit empirische effectiviteitsstudies. Hierbij is volgens de commissie een grotere integratie nodig van enerzijds diagnostiek en anderzijds een behandelingsgerichte benadering.

In de masteropleiding volgen de studenten een stage. Deze stage omvat in alle afstudeerrichtingen 30 studiepunten. De opbouw, begeleiding en beoordeling van de stage verloopt geheel afstudeerrichtingsspecifiek. Afhankelijk van afstudeerkeuze vindt de stage gedeeltelijk plaats in het eerste masterjaar of volledig in het tweede masterjaar. De commissie beveelt de opleiding aan na te gaan of uniformisering van de termijn wenselijk is. De begeleiding van de studenten bij de stage kan evenwel nog versterkt worden vanuit de opleiding, dit zowel op vraag van de studenten als van de stagebegeleiders. Beiden zijn ook vragende partij voor het systematisch organiseren van 'terugkomssessies' waar de stages in een bredere context kunnen geëvalueerd worden. De commissie vindt het opmerkelijk dat er

nu immers geen rechtstreekse contacten ter plaatse zijn tussen de stagebegeleiders en de docenten van de opleiding. Dit vindt de commissie een hiaat in de kwaliteitsborging van de stageplaatsen en de stagebegeleiding. Doordat de stages georganiseerd worden binnen verschillende vakgroepen, hebben de kleinere vakgroepen het qua personeelsinzet moeilijker om de stages adequaat te begeleiden. De commissie pleit daarom ook voor een herziening van deze structuur (zie *facet 5.3*).

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de samenhang van het programma van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

De commissie is op zich tevreden over de gerealiseerde inhoudelijke samenhang van zowel het bachelor- als het masterprogramma. De opleiding bewaakt hierbij strikt de volgtijdelijkheid van het programma. De commissie stelt vast dat zowel voor de bachelor als de master geldt dat de individuele docenten niet altijd even goed op de hoogte zijn van de concrete inhoud van de andere opleidingsonderdelen. Hierdoor ontstaat er soms overlap die de studenten als storend wordt ervaren of blijken er soms hiaten aanwezig te zijn die dan ad hoc worden weggewerkt. Zo stelde de commissie vast dat de verschillende opleidingsonderdelen in het domein van de klinische psychologie bijna niet met elkaar geïntegreerd zijn en dat interdisciplinaire elementen beperkt in het programma aanwezig zijn. Overleg met alle betrokken docenten, in de schoot van de opleidingscommissie, moet bewerkstelligd worden.

De commissie vermeldt de doorgedreven rationalisatie van het aantal keuzeopleidingsonderdelen tegenover de situatie in het verleden als een sterk punt. De commissie meent echter dat de keuzevrijheid ondertussen te sterk ingeperkt is en niet de trend van toenemende flexibilisering volgt. Nu hebben studenten een zeer beperkte keuzevrijheid behalve de keuze voor een afstudeerrichting in het derde bachelorjaar en de keuze voor een afstudeerrichtingsspecifiek programma in de masteropleiding. Dit zorgt volgens de commissie voor een te strak programma in het licht van de doelstelling om studenten op te leiden tot kritische academici die ook in staat zijn hun eigen keuze te maken en te onderbouwen. De commissie ondersteunt de vraag van de studenten om opnieuw enkele keuzeopleidingsonderdelen in het programma in te bouwen opdat studenten de mogelijkheid hebben zich in een bepaalde discipline wat meer te verbreden of te verdiepen.

Facet 2.4 Studieomvang

De bacheloropleiding voldoet met 180 studiepunten aan de decretaal vastgelegde eisen inzake studieomvang. De masteropleiding voldoet met 120 studiepunten ook aan de decretaal vastgelegde eisen inzake studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet studietijd van de bacheloropleiding en de masteropleiding als voldoende.

De visitatiecommissie kon op basis van de in het zelfevaluatie-rapport aangereikte informatie en de aanvullende gesprekken concluderen dat er een goede verhouding bestaat tussen de reële en begrote studietijd. Om zicht te krijgen op de studietijd heeft de opleiding studietijdmetingen laten uitvoeren. De commissie ondersteunt deze kwantitatieve werkmethode die de opleiding hanteert, maar meent dat meer kwalitatieve bevragingen zoals hearings een interessante aanvulling kunnen vormen op de resultaten van de huidige bevragingen. De globale studiebelasting sluit volgens de commissie wel aan bij de norm van 60 studiepunten per jaar.

De commissie stelt in de bacheloropleiding vast dat de studiebelasting bij de studenten met een minder sterk wiskundig en wetenschappelijk voortraject groter is dan bij studenten met een sterke wiskundige en wetenschappelijke voorkennis. De studiebelasting kent doorheen het curriculum enkele pieken en dalen, maar globaal kan gesteld worden dat de studielast progressief stijgt doorheen het curriculum. In de eerste twee bachelorjaren ligt een grote klemtoon op hoorcolleges als werkvorm waardoor de studielast vooral in examenperiodes aanwezig is. Vanaf het derde bachelorjaar is er een meer evenredige studielastverdeling over het hele semester. De commissie beveelt de docenten van de bacheloropleiding wel aan dat ze er in het derde bachelorjaar op toezien dat meer belastende werkvormen zoals practica en papers niet allen in eenzelfde periode vallen om te hoge pieken van werkbelasting bij studenten te vermijden. In de masteropleiding is de studietijd meer in evenwicht. De combinatie van stage en masterproef zorgt op sommige momenten voor een hogere belasting, maar bij een goede planning van de studenten kan een te hoge belasting vermeden worden. De docenten dienen studenten hiertoe aan te sporen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt de afstemming tussen vormgeving en inhoud van het bachelorprogramma en van het masterprogramma als voldoende.

De visitatiecommissie meent dat zowel de bachelor- als de masteropleiding beschikken over een degelijk programma waarvan de onderwijs- en werkvormen aansluiten bij de doelstellingen. Door de grote studentenaantallen is het vooral in de bacheloropleiding niet evident om in kleinere groepen te doceren. Massacolleges komen er dan ook nog veelvuldig voor. De commissie constateert dat ook in de masteropleiding nog opleidingsonderdelen bestaan waarbij enkel hoorcolleges voor grote groepen studenten plaatsvinden. De commissie meent dat de opleiding zo veel als mogelijk moet streven naar werkvormen die aan niet te grote groepen tegelijkertijd worden overgebracht. Studenten geven immers aan dat het niet evident is om in grote groepen steeds aandachtig te blijven, de inspanningen van de docenten ten spijt. Ondanks de grote aantallen studenten slaagt de opleiding er in om voldoende variatie aan werkvormen te bewerkstelligen. In de practica in de bacheloropleiding bestaan de studentengroepen uit telkens 35 personen. De commissie pleit er voor dat de practica in kleinere groepen zouden verlopen.

De commissie meent dat de bachelor- en masteropleiding een sterke nadruk leggen op de kenniscomponent binnen het curriculum. De handlings- en vaardighedencomponent verdienen nog meer aandacht. Dit kan onder meer bereikt worden door de werkvormen nog sterker interactief te maken. De commissie geeft onder meer op basis van gesprekken met studenten en stagebegeleiders mee dat ze vindt dat ook gesprekstechnieken meer aandacht verdienen binnen de opleiding.

De bachelor- en masteropleiding schenken reeds heel wat aandacht aan het gebruik van internationale literatuur. De commissie is voorstander van een nog uitgebreider inzet van Engelstalige literatuur. Het valt de commissie op dat bij een aantal opleidingsonderdelen sterk geleund wordt op 'eigen werken' in plaats van op meer internationaal gerenommeerde literatuur. De commissie stelde vast dat het elektronisch leerplatform Minerva degelijk gebruikt wordt als informatie- en communicatiemiddel.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de beoordeling en toetsing bij de bacheloropleiding evenals bij de masteropleiding als voldoende.

De commissie heeft, voorafgaand aan haar bezoek, een reeks examenvragen uit zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding kunnen inkijken. Zij beschouwt deze van degelijke kwaliteit en op een adequate wijze naar inzicht, kennis, attitudes en vaardigheden peilend. De evaluatie is steeds duidelijk gericht op de realisatie van de leerdoelen van (onderdelen van) het programma. De bachelor- en masteropleiding gebruiken een variatie aan examenvormen en de evaluatie van de opleidingsonderdelen verloopt transparant.

In de bacheloropleiding wordt weinig gebruik gemaakt van de mogelijkheid mondelinge vaardigheden te ontwikkelen en te toetsen. Ook studenten zijn vragende partij om het inbrengen van een mondelinge component bij examinering. Tijdens de eerste twee bachelorjaren wordt vooral via meerkeuzevragen geëxamineerd. De commissie beveelt aan om ook in de eerste twee bachelorjaren een bredere variatie aan evaluatievormen te gebruiken. Ook in de masteropleiding worden meerkeuzevragen als examenvorm gehanteerd. De commissie vindt deze toetsvorm niet de meest geschikte voor een masterniveau. De studenten, gesteund door de commissie, zijn vragende partij voor het inbrengen van meer examens met 'open vragen' waardoor een grotere variatie aan competenties kan getoetst worden. De commissie meent ook dat aan de studenten explicieter moet bijgebracht worden hoe ze moeten leren omgaan met meerkeuze-examinering. Positief is wel dat de studenten in het eerste bachelorjaar de mogelijkheid krijgen om voor sommige opleidingsonderdelen voorbeeld-examens of proefexamens uit te voeren.

De commissie meent dat de opleiding op termijn moet proberen in de mogelijkheid te voorzien dat studenten hun masterproef ook mondeling kunnen verdedigen. Dit zou voor de studenten een grote meerwaarde kunnen betekenen. Daarnaast zorgt een mondelinge verdediging voor een grondiger toetsing van de bij de masterproef te verwerven kennis, vaardigheden en competenties.

Facet 2.8 Masterproef

Algemene beschrijving

De masterproef bestaat in alle afstudeerrichtingen uit twee opleidingsonderdelen: masterproef I (4 studiepunten, eerste master) en masterproef II (20 studiepunten, tweede master). De masterproef kan drie basisvormen aannemen: een empirische, een methodologische of een literatuurstudie. De keuze voor een bepaalde basisvorm wordt gemaakt in overleg met de promotor. De masterproef is een wetenschappelijk rapport of een essay dat de vorm aanneemt van een tijdschriftartikel. De tekst wordt geschreven in het Nederlands.

In de verschillende afstudeerrichtingen worden infosessies georganiseerd waar de masterproeven van de afstudeerrichting toegelicht worden. De verschillende onderwerpen, samen met een samenvatting, worden bij het begin van de eerste master aangeboden op het elektronisch leerplatform Minerva. Deze lijst omvat de onderwerpen die aansluiten bij lopend onderzoek van de vakgroepen en promotoren, naast mogelijkheden tot vrije keuze door de student. Na een periode waarbinnen de vakgroepen individueel of groepsgewijs aanvullende informatie kunnen geven, maken de studenten drie keuzes bekend. Deze keuze mag zich situeren bij een promotor uit een andere afstudeerrichting. Op basis van overleg tussen student en promotor worden onderwerpen vastgelegd. Er zijn drie ronden voorzien om de studenten toe te laten een geïnformeerde keuze te maken. De promotor van een scriptie wordt gekozen uit de ZAP- of postdoctorale AAP-leden die in de opleiding actief zijn.

Van de student wordt een grote mate van zelfstandigheid verwacht: hij is verantwoordelijk voor het opstellen en aanhouden van een strikte timing en neemt zelf initiatief voor contacten met de promotor(en) en/of de begeleider. Van de promotor (en de medewerkende begeleider) wordt verwacht dat hij de student begeleidt, ondersteunt en aanmoedigt bij het realiseren van de scriptie. De promotor/begeleider draagt er ook zorg voor ontwerpen en teksten die de student inlevert op een redelijke termijn van commentaar te voorzien en deze met de student te bespreken.

De uiteindelijke masterproef wordt steeds beoordeeld door drie onafhankelijke beoordelaars: de promotor en twee commissarissen. In het geval er een copromotor is wordt zijn beoordeling samen met die van de promotor gemiddeld tot één enkele score. De commissarissen worden door de Verenigde Examencommissies aangeduid. Kunnen als commissaris van een scriptie

optreden: de ZAP-leden van de faculteit of van een andere faculteit, evenals de AAP- en de WP-leden met een minimale wetenschappelijke anciënniteit van vier jaar. Binnen de opleiding wordt getracht de commissarissen zoveel mogelijk buiten de vakgroep van de promotor te kiezen. De beoordelingen worden geïntegreerd tot één enkele score. Bij aanzienlijke discrepantie tussen de scores wordt een voorafgaand gesprek tussen de beoordelaars vereist.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de masterproef als voldoende.

De masterproef voldoet met 24 studiepunten aan de decretaal opgelegde eisen. Voorafgaand aan het bezoek hebben de commissieleden elk een aantal recente masterproeven bestudeerd. De commissie meent dat de masterproeven duidelijk blijken te geven van een kritisch-reflecterende en onderzoeksingesteldheid van de student. De masterproeven zijn degelijk geconcipieerd en geconstrueerd. Het eindresultaat is meestal een werkstuk van goede kwaliteit. De commissie heeft wel bedenkingen bij een literatuurstudie als masterproef. Deze vorm vindt ze in vergelijking met de andere twee masterproefvormen minder geschikt als proeve van de kennis en competenties die bij het academisch onderwijs vereist zijn. Globaal genomen is de visitatiecommissie wel van oordeel dat het leerproces dat zich voltrekt bij alle masterproeven een appel doet op de competenties die bij academisch onderwijs vereist zijn. De onderwerpen leunen in het merendeel van de gevallen sterk aan bij het onderzoeksdomein van promotor en begeleider.

De commissie meent dat de opdeling van de masterproef over de twee masterjaren een goede keuze is van de opleiding. Dit geeft studenten meer tijd om te reflecteren over hun masterproef en geeft hen meer tijd vaardigheden en competenties in dit kader te ontwikkelen. De begeleiders komt de taak toe de studenten sterk te stimuleren tijdig aan de slag te gaan.

De kwaliteit van de begeleiding van de masterproef is sterk vakgroep- en promotorafhankelijk. De docenten van de opleiding dienen samen, en niet als vakgroepen, na te denken over opzet, begeleiding, beoordeling en operationalisering van de masterproef. De commissie meent dat goede praktijkvoorbeelden die nu al in sommige vakgroepen gehanteerd worden, in de hele opleiding toegepast kunnen worden. Zo organiseren sommige vakgroepen seminars omtrent de masterproef. Deze seminars kunnen voor de hele opleiding worden georganiseerd en kunnen meer gericht worden op wat van de student en docent wordt verwacht op het vlak van onderzoek, begeleiding en evaluatie. Daarnaast moeten de richtlijnen om-

trent begeleiding duidelijker en strikter worden omschreven en zijn ook de plichten van de promotor ten opzichte van de student nog te vaag geformuleerd en dienen in de toekomst explicieter te worden beschreven.

De beoordeling van de masterproef gebeurt, omwille van de objectiviteit, steeds mede door een docent uit een andere vakgroep. De commissie ondersteunt de opleiding in haar streven naar een zo onafhankelijk mogelijke beoordeling, maar wijst de opleiding er op dat uit de gesprekken van de commissie met docenten is gebleken dat sommige docenten uit andere vakgroepen niet altijd de juiste expertise hebben om de masterproef grondig te beoordelen.

De commissie geeft in het kader van de masterproef nog enkele overwegingen mee aan de opleiding. Ten eerste ziet de commissie er heil in om elke masterproef aan een plagiaatcheck te onderwerpen. Vervolgens meent de commissie dat de opleiding moet overwegen om alle masterproeven in artikelvorm te laten schrijven volgens de APA-richtlijnen¹. Tot slot verwijst de commissie naar haar suggestie om voor alle masterproeven een mondelinge verdediging in te lassen (*zie facet 2.7*).

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet toelatingsvoorwaarden van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

Als toelatingsvoorwaarden voor het bachelorprogramma past de opleiding de decretaal vastgelegde criteria toe die in Vlaanderen worden toegepast voor bijna alle opleidingen. De vooropleiding van de generatiestudenten psychologie is voor 90,8% het Algemeen Secundair Onderwijs (ASO), voor 7% het Technisch onderwijs, voor 1,1% het Kunstonderwijs en voor 0,6% het Beroepsonderwijs. Opvallend is dat het aandeel van studenten met een vooropleiding in het ASO in 2000–2001 en 2002–2003 nog respectievelijk 94% en 95% bedroeg. Sinds 2003–2004 daarentegen heeft het aandeel nog slechts sporadisch de 90% bereikt. De commissie stelde een grote diversiteit aan diploma's bij instroom in de bacheloropleiding vast. Over de gehele periode bekeken stromen het meeste studenten uit de humane wetenschappen in (23,8%).

---

1 APA: American Psychological Association

De commissie vernam van de opleidingsverantwoordelijken dat de wiskunde-voorkennis van een grote groep studenten vrij beperkt is. Hier wordt al ten dele op ingespeeld door de organisatie van een zomercursus wiskunde. De commissie denkt dat de opleiding ook in het eerste bachelorjaar meer aandacht kan schenken aan het bijspijkeren van de wiskundekennis door het organiseren van monitoraten en oefensessies. In de toekomst moeten volgens de commissie de competenties op dit vlak nauwkeurig in kaart gebracht worden, teneinde evoluties in slaagpercentages te kunnen evalueren, en waar nodig te remediëren. Hiertoe dient de opleiding een meer gestroomlijnd beleid te ontwikkelen. Dit begint bij het expliciet communiceren via SID-ins en brochures van de verwachte voorkennis van wiskunde. De commissie steunt het idee van de opleidingsverantwoordelijken om heroriëntering na het eerste semester van het eerste bachelorjaar te stimuleren bij studenten met problematische slaagcijfers.

De instroom in de masteropleiding bestaat voornamelijk uit studenten die hun bachelorprogramma in de psychologie aan de UGent net voltooid hebben. De instroom verloopt vlot voor hen die de afstudeerrichting hebben gekozen die aansluit bij hun afstudeerrichting van de bacheloropleiding. De studenten die een andere keuze maken qua afstudeerrichting of die instromen uit een bachelor in de psychologie aan een andere instelling, dienen een aangepast traject te volgen. De commissie meent dat dit in het kader van de Bologna-gedachte geen wenselijke situatie is. Instroom in de masteropleiding vanuit een andere instelling moet zonder aangepast traject mogelijk gemaakt worden.

Het organiseren van een programma voor werkstudenten vereist extra inspanningen. Deze worden door de opleiding geleverd. Zo wordt het programma voor werkstudenten sinds kort ondersteund door onder meer video-opnames van colleges en door het intensiever gebruik van het leerplatform Minerva.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Gegeven de positieve beoordelingen van alle facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Programma van beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet kwaliteit van het personeel van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

Te oordelen aan de door de commissie ingekeken cursussen, het lesmateriaal en de publicatielijsten van de docenten, is de vakinhoudelijke deskundigheid van de staf de commissie positief opgevallen. Ook de studenten lieten de commissie weten dat ze over het algemeen tevreden zijn over de didactische en vakinhoudelijke kwaliteiten van het personeel. Ook de technische, administratieve en organisatorische deskundigheid is globaal bekeken positief te noemen. De commissie is positief over het door de faculteit gevoerde personeelsbeleid. Elk van de ZAP'ers die via tenure-track wordt aangesteld krijgt bij aanstellingen duidelijk te behalen doelstellingen toegewezen. Beginnende docenten krijgen in de regel niet meer dan twee opleidingsonderdelen toegewezen. Daarnaast hebben alle docenten ook de mogelijkheid om een vijfde van de werktijd te besteden aan bijvoorbeeld een eigen praktijk. Een te remediëren aandachtspunt volgens de commissie is het feit dat de vakgroepen verantwoordelijk worden gesteld voor het aanleveren van de opleidingsonderdelen voor de opleiding, daar waar dit volgens de commissie de taak van de opleidingscommissie dient te zijn. Daarnaast strekt ook een actievere participatie van de docenten aan onderwijsprofessionaliseringsinitiatieven tot de aanbeveling.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet eisen van professionele en academische gerichtheid van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

De commissie beoordeelt onder meer op basis van de publicatielijsten en de lijst van gerealiseerde doctoraten die ze heeft ingekeken de academische gerichtheid van de staf voor de opleiding psychologie als goed. De docenten zijn allen actieve onderzoekers met een grote onderzoeksdeskundigheid. Aan de opleidingen is er een brede waaier aan expertisedomeinen aanwezig. De meeste docenten zijn ook internationaal actief in wetenschappelijke verenigingen of internationale netwerken waardoor er een nauwgezette opvolging mogelijk is van de recentste ontwikkelingen in het vakgebied. Uit de cursusinhouden blijkt dat de leerinhouden hieraan

aangepast zijn. Daarenboven blijkt dat de meeste docenten zich veelvuldig inzetten in het kader van maatschappelijke dienstverlening en dat sommige docenten ook nog actief zijn in een eigen praktijk.

Facet 3.3 Kwantiteit van het personeel

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet kwantiteit van het personeel van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als goed.

De commissie stelt vast de opleiding kan beschikken over een ruime personeelsondersteuning. De opleiding kan beroep doen op 36 ZAP, 46 mandaat-assistenten, 19 doctor-assistenten en 19 praktijkassistenten. Daarnaast zijn 139 personen als wetenschappelijk personeel aan de opleiding verbonden en kan de opleiding nog beroep doen op 12 personen ondersteunend personeel. Door de huidige structuur waar de vakgroep de taak krijgt om personeel aan te leveren voor de verschillende opleidingsonderdelen, kan het personeel weinig flexibel worden ingezet. De commissie pleit daarom voor het overstijgen van de verschillende vakgroepen met betrekking tot de inzet van het personeel gebaseerd op de behoeften in het onderwijsprogramma van de bachelor- en masteropleiding. Dit zou onder meer de huidige krapte die de kleine vakgroep Personeelsbeleid, Arbeids- en Organisationspsychologie ondervindt bij het inzetten van personeel voor stage- en masterproefbegeleiding kunnen oplossen.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van personeel

Gegeven de positieve beoordelingen van de respectieve facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Inzet van personeel voor beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de materiële voorzieningen waarover de bacheloropleiding evenals de masteropleiding kan beschikken als goed.

De commissie heeft meerdere seminarielokalen, onderwijs- en onderzoekslabo's kunnen bezoeken. Ze kon vaststellen dat de bachelor- en master-

opleiding kunnen beschikken over uitstekende materiele voorzieningen waaronder een skills lab, een testpracticum en collegezalen. In de nabije toekomst zal de faculteit nog verder investeren in nieuwe infrastructuur. Het viel de commissie op dat onder meer in de collegezalen aandacht wordt geschonken aan de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers.

De commissie stelt vast dat studenten een gebrek hebben aan rustige en stille studieruimtes met laptopaansluitingen. Ze dienen nu vaak uit te wijken naar de cafetaria voor hun groepswerken. De bibliotheek heeft qua ligging en oppervlakte het potentieel een studieruimte voor studenten te zijn. De bibliotheek dient dan ook ruimere openingsuren te hanteren ten behoeve van de studenten. De bibliotheek beschikt over de nodige basiswerken, maar wordt vooral digitaal geconsulteerd aangezien de nodige literatuur vooral online beschikbaar wordt gesteld. De pc-infrastructuur sluit eveneens aan op de behoeften van de studenten.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet studiebegeleiding van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding onder meer via de SID-ins aan abiturienten informatie verspreidt. De opleidingsverantwoordelijken dienen te bekijken hoe de studenten een nog realistischer beeld van de opleiding kan worden gegeven. De studiebegeleidingsmogelijkheden die op universitair of facultair vlak worden aangeboden zijn talrijk maar vaak facultatief. De commissie apprecieert dat met betrekking tot het opleidingsonderdeel statistiek gerichte sessies worden georganiseerd die de studenten helpen aan een gerichte studiemethode voor dit opleidingsonderdeel. Gezien de eerder lage slaagcijfers voor het opleidingsonderdeel statistiek wordt door de opleidingsverantwoordelijken nagedacht over een tool voor de monitoring van de wiskunde-voorkennis bij de instroom van studenten. Hiertoe werd reeds een projectvoorstel geformuleerd dat echter nog niet gehonoreerd werd. De commissie steunt dit voorstel.

Uit gesprekken blijkt dat niet alle studenten de ombudspersoon kennen. De studenten die reeds beroep hebben gedaan op de ombudsman menen dat deze goed en effectief optreedt bij problemen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Voorzieningen voor beide opleidingen positief beoordeeld.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Algemene beschrijving

De UGent hanteert een gedecentraliseerd systeem van onderwijskwaliteitszorg. De faculteiten staan in voor de uitbouw van een interne kwaliteitsborging en –verbetering van de onderwijsleerprocessen en van de curricula. Ze worden hierbij ondersteund door een aantal centraal aangestuurde initiatieven.

In het beleid van de faculteit vormen de onderwijsevaluaties door studenten een belangrijk aspect van de kwaliteitszorg. Daarnaast gebeuren er regelmatig verschillende evaluaties binnen de opleidingscommissie en kent de faculteit een gedifferentieerde evaluatie van het onderwijsdossier van elke docent. De KwaliteitsCel Onderwijs (KCO), onder leiding van de facultaire onderwijsdirecteur, draagt actief bij tot de borging en verbetering van de onderwijskwaliteit. De KCO waakt over de kwaliteit van de opleidingsprogramma's, de gehanteerde onderwijsvormen, de verzorging en de begeleiding van het onderwijs en de infrastructuur van het onderwijs. Dit gebeurt in overleg met de voorzitters van de opleidingscommissies, de decaan en de faculteitsraad.

De gestructureerde en systematische evaluatie van de lesgevers door studenten is één van de kernelementen van de interne kwaliteitszorg van de UGent. Aan studenten wordt na elk semester gevraagd om bepaalde aspecten van de onderwijsorganisatie en de onderwijs-processen te beoordelen op efficiëntie en effectiviteit.

De studenten van de bachelor- en masteropleiding evalueren alle verantwoordelijke lesgevers en medelesgevers jaarlijks voor één opleidingsonderdeel. Per docent wordt ervoor gezorgd dat er over de jaren heen variatie is in de verschillende opleidingsonderdelen en opleidingen waarin de docent lesgeeft.

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet evaluatie van de resultaten van de bacheloropleiding en van de masteropleiding als voldoende.

De visitatiecommissie kon op basis van de in het zelfevaluatie-rapport aangeleverde informatie en de aanvullende gesprekken vaststellen dat de opleiding periodiek wordt geëvalueerd aan de hand van toetsbare streefdoelen. De commissie meent dat er een duidelijke procedure bestaat voor de evaluatie van de opleidingen en haar docenten. De opleiding dient studenten sterker aan te sporen deel te nemen aan deze evaluaties. De studenten zijn vertegenwoordigd in de opleidingscommissie waar de resultaten van deze evaluatie worden besproken. Aanvullend op de centraal gestuurde evaluatie wordt door de faculteit ten behoeve van de opleiding een meer op de opleidingen toegespitste bevraging georganiseerd. Daarnaast worden rond specifieke topics soms ad hoc-evaluaties georganiseerd. Ook hier zou een grotere participatie van alle betrokkenen bij de opleiding gewenst zijn.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het facet maatregelen tot verbetering voor de bacheloropleiding en de masteropleiding als voldoende.

De commissie meent op basis van de gesprekken en de verslagen van de beleidsorganen dat de bachelor- en masteropleiding wanneer er problemen gedetecteerd worden deze problemen ook aanpakken. Ook op basis van de gevoerde evaluaties gaat de opleiding aan de slag. Wel meent de commissie dat de opleiding meer kan inzetten op een meer pro-actieve aanpak van de kwaliteitszorg. Dit kan gestimuleerd worden door breder overleg tussen alle bij de opleiding betrokken lesgevers en de studenten-vertegenwoordigers, bij voorkeur binnen een opleidingscommissie.

Het zelfevaluatie-rapport legt sterk de nadruk op de sterke punten van de opleiding. De commissie meent dat een meer kritische houding tegenover de eigen opleiding een grotere meerwaarde had kunnen opleveren voor de opstellers van het zelfevaluatie-rapport en voor de bachelor- en masteropleiding in het algemeen. De commissie meent dat de opleiding op dit ogenblik meer moet durven inzetten op het bekijken van haar eigen zwaktes. De commissies meent dat dit gedeeltelijk belemmerd wordt door de huidige samenstellingsvorm (zie facet 5.3.) van de opleidingscommissie.

Facet 5.3 Betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt de betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld voor de bachelor- en de masteropleiding als onvoldoende.

Elk van de zeven historisch gegroeide vakgroepen uit het domein van de psychologie wordt door één verantwoordelijke vertegenwoordigd in de opleidingscommissie. De opleidingscommissie, die de verantwoordelijkheid draagt over de opleiding, delegeert opleidingsonderdelen, waarvan de competenties door de opleidingscommissie worden bepaald, aan de vakgroepen. Deze vakgroepen beslissen dan wie zij aanstellen als verantwoordelijke voor de aan de vakgroep toegewezen opleidingsonderdelen. Dit heeft tot gevolg dat er binnen de opleiding per vakgroep slechts één persoon, als lid van de opleidingscommissie, zicht heeft op de opleiding als geheel. Over de vakgroepen heen hebben de individuele docenten geen formeel overleg met elkaar in het kader van het onderwijs waardoor de betrokkenheid bij het bachelor- en masterprogramma als geheel te beperkt is.

In de opleidingscommissie zijn vier studenten actief. Er wordt wel geluisterd naar de studenten binnen de opleidingscommissie maar de visitatiecommissie kreeg op basis van de gesprekken met studenten en docenten de indruk dat er een weinig actief beleid gevoerd wordt om studenten als een volwaardige partner binnen de opleiding te betrekken. De commissie meent dat het de taak van de opleiding is om de studenten aan te sporen tot het met een kritische ingesteldheid actief participeren aan het (kwaliteitszorg)beleid van de opleiding. Ook de studenten zelf dienen zich actiever te laten gelden ten bate van de opleiding: zo geraken op dit ogenblik de studentenzitjes in de faculteitsraad niet opgevuld. Daarnaast dienen de studentenvertegenwoordigers actiever te communiceren naar hun studentenachterban.

Twee jaar geleden werd het initiatief genomen om alumni opnieuw te betrekken bij de opleidingen in de psychologie. Op dit moment heeft dat nog niet geleid tot een verhoogde deelname van de alumni aan het onderwijsproces. De commissie hoopt dat deze alumniwerking in de toekomst verder zal uitgebouwd worden en dat dan zowel alumni als beroepenveld ook meer formeel bij de kwaliteitszorg van de opleiding zullen betrokken worden.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

De commissie heeft de facetten 'Evaluatie resultaten' en 'Maatregelen tot verbetering' positief beoordeeld waarmee de commissie aangeeft dat er wel een systeem van interne kwaliteitszorg is en dat het zo is dat de bachelor- en masteropleiding actief met de kwaliteit van de opleiding bezig zijn waardoor de kwaliteit van de opleidingen thans gewaarborgd is. Het facet 'betrokkenheid van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' wordt door de commissie als onvoldoende beoordeeld. Met deze beoordeling wenst de commissie de bachelor- en masteropleiding een duidelijk signaal te geven dat de betrokkenheid van de verschillende actoren op dit ogenblik een pijnpunt is. Op basis van de positieve beoordelingen van de facetten 5.1. en 5.2. en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen meent de commissie dat de negatieve beoordeling op het facet 5.3. duidelijk wordt gecompenseerd. Daarom wordt het onderwerp Interne kwaliteitszorg voor beide opleidingen door de commissie positief beoordeeld.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het gerealiseerd niveau van de bacheloropleiding en de masteropleiding als goed.

Het bestuderen van de cursussen, de examens en de gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie er van overtuigd dat het niveau dat de bacheloropleiding in haar doelstelling nastreeft ook effectief gehaald wordt. Een breder keuzepakket aan opleidingsonderdelen zodat de studenten zich zouden kunnen verdiepen of verbreden, acht de commissie wel wenselijk. Masterstudenten toonden zich doorgaans tevreden over de genoten bacheloropleiding en gaven aan dat de overgang naar de masterfase logisch en zonder het vaststellen van noemenswaardige hiaten in competenties verliep. Voor de masteropleiding heeft de commissie kunnen vast stellen, onder meer op basis van de kwaliteit van de masterproef, de stage en examens dat de doelstellingen worden bereikt. Afgestudeerden vinden snel en aan hun niveau aangepast werk. De internationale uitwisseling binnen de bachelor- en masteropleiding is nog steeds beperkt.

De opleiding dient nog meer aandacht te besteden aan het aanleren en uitbouwen van professionele vaardigheden. Het werkveld geeft aan dat sommige studenten bij het begin van de masterstage weinig voeling hebben met reële professionele settings. Bij sommige studenten leeft ook nog twijfel inzake hun kwaliteiten als psycholoog. De commissie meent dat de opleiding hieraan deels kan verhelpen door de studenten in opleidingsonderdelen meer creativiteit en zelfstandigheid bij te brengen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Oordeel visitatiecommissie

De commissie beoordeelt het onderwijsrendement van de bacheloropleiding als voldoende en van de masteropleiding als goed.

De commissie kon vaststellen dat het onderwijsrendement in de bacheloropleiding aan de maat is. Onder meer door de diverse instroom (zie facet 2.9.) is het onderwijsrendement in de eerste bachelor vrij laag. Ongeveer de helft van de generatiestudenten behaalt in de eerste bachelor minstens 75% van de credits. Het onderwijsrendement van de tweede bachelor is eveneens niet optimaal. Voor verscheidene studenten gebeurt de selectie pas tijdens de tweede bachelor. Dit laat studenten nodeloos tijd verliezen in een opleiding die uiteindelijk niet voor hen geschikt blijkt te zijn. Zoals eerder aangehaald, pleit de commissie voor een niet-bindende oriëntatieproef. Eens studenten in de masteropleiding zitten, kan de commissie op basis van de in het zelfevaluatierapport aangehaalde cijfers en op basis van haar gesprekken vaststellen dat de masteropleiding een goed onderwijsrendement kent.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Gegeven de positieve beoordelingen van beide facetten en de daar aangehaalde motiveringen en bedenkingen, wordt het onderwerp Resultaten voor alle opleidingen positief beoordeeld.

INTEGRAAL OORDEEL VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de bachelor in de psychologie aan de UGent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over de opleiding.

Gezien de positieve beoordeling bij de zes onderwerpen, is de visitatiecommissie van oordeel dat er binnen de master in de psychologie aan de UGent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, en heeft zij aldus een positief eindoordeel over de opleiding.

OVERZICHT VAN DE GEFORMULEERDE VERBETERSUGGESTIES

Doelstellingen

- Maak studenten meer bewust van de opleidingsdoelstellingen per opleidingsonderdeel.
- specificeer het streven naar de 'best-available-evidence' in de doelstellingen.
- blijf opleidingsdoelstellingen afstemmen op de internationale ontwikkelingen in het wetenschapsdomein.
- maak de doelstellingen meer richtinggevend ten behoeve van een inhoudelijke operationalisering in het programma.

Programma

- Schenk meer aandacht aan de concrete vertaling van de doelstellingen in het programma.
- Laat studenten in de eerste bachelorjaren verschillende domeinen in de psychologie verkennen en verminder de huidige de sterke nadruk op de klinische psychologie.
- Laat studenten in het derde bachelorjaar twee opties kiezen.
- Vertaal de doelstelling 'kritische attitude' sterker in het masterprogramma.
- Stimuleer in- en uitgaande studenten- en docentenmobiliteit.
- Gebruik meer internationale handboeken.
- Maak het masterprogramma sterker evidence-based.
- Uniformiseer de vorm van de stage.
- Versterk de begeleiding in de stage.
- Organiseer systematisch terugkomsessies voor studenten en externe stagebegeleiders.

- Zorg voor contacten ‘op de werkplek’ tussen stagebegeleiders en de externe stagebegeleiders.
- Organiseer dat docenten onderling overleggen om storende overlap te vermijden.
- Breng verdiepende of verbredende keuzeopleidingsonderdelen in het programma.
- Organiseer ook kwalitatieve studietijdmetingen.
- Voorzie kleinere groepen studenten bij belastende werkvormen.
- Geef de handelings- en vaardighedencomponent meer aandacht in het curriculum.
- Geef meer aandacht aan ‘gesprekstechnieken’ in het curriculum.
- Zet sterker in op internationale literatuur.
- Breng studenten meer in contact met boeken van ‘basisauteurs’.
- Bewaak de pieken in werkbelasting in het derde bachelorjaar.
- Vermijd meerkeuze-examens in de masteropleiding.
- Leer studenten omgaan met meerkeuze-examinering.
- Maak bij meer evaluaties gebruik van een systeem met ‘open vragen’.
- Voorzie een mondelinge verdediging van de masterproef.
- Gebruik in de eerste twee bachelorjaren een bredere variatie aan evaluatievormen.
- Vermijd een literatuurstudie als masterproef.
- Zorg dat alle studenten een degelijke masterproefbegeleiding krijgen.
- Implementeer met betrekking tot de masterproef goed praktijkvoorbeelden uit de verschillende vakgroepen.
- Stimuleer de studenten tijdig met de masterproef aan de slag te gaan.
- Voer systematisch een plagiaatcheck uit bij masterproeven.
- Expliciteer de plichten van de promotoren van masterproeven.
- Organiseer een niet-bindende oriëntatieproef.
- Stimuleer voorbereidingsactiviteiten bij abituriënten.
- Breng abituriënten een realistisch beeld bij van het verwachte kennisniveau bij instroom in de bacheloropleiding.
- Maak voor studenten uit andere instellingen de instroom in de master zonder aangepast traject mogelijk.

Personeel

- Maak onderwijsprofessionalisering op maat van gastdocenten.
- Maak de opleidingscommissie verantwoordelijk voor het aanleveren van docenten voor opleidingsonderdelen.

Voorzieningen

- Breng studenten beter op de hoogte van de studiebegeleidingsmogelijkheden.

Interne Kwaliteitszorg

- Stimuleer een cultuur van studentenvertegenwoordiging.
- Ga meer pro-actief aan de slag met kwaliteitszorg.
- Zorg voor overleg tussen alle betrokken lesgevers.
- Durf kritisch naar eigen zwaktes te kijken.
- Stel de opleidingscommissie samen met alle docenten van de opleiding
- Betrek alumni en beroepenveld bij de opleiding.

Resultaten

- Schenk aandacht aan professionele en communicatieve vaardigheden.
- Zorg voor een bredere keuzemogelijkheid in het programma zodat studenten zich kunnen verbreden of verdiepen.
- Versterk het internationaliseringsaspect van de opleiding.

BIJLAGE 1

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Paul van Geert (1950) is sinds 1985 hoogleraar Ontwikkelingspsychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij studeerde didactiek en ontwikkelingspsychologie aan de Universiteit Gent waar hij in 1975 promoveerde op een onderzoek naar de taalontwikkeling. Sinds 1976 werkt hij in Groningen. Paul van Geert doet onderzoek naar de toepassing van dynamische systeemtheorie en theorie van complexe systemen op ontwikkelingspsychologische processen, variërend van ontwikkeling tijdens de baby-leeftijd, taalontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, onderwijsleerprocessen in regulier en speciaal onderwijs, identiteit en zelfbeeld tijdens de adolescentie en seksuele ontwikkeling. In zijn onderzoek richt hij zich niet alleen op fundamentele theorievorming, maar ook op toepassing van de theorie van complexe dynamische systemen in het onderwijs en de klinische praktijk. Hij is Fellow geweest aan het Netherlands Institute for Advanced Studies te Wassenaar en het Center for Advanced Studies in the Behavioral Sciences aan de Stanford University. Hij levert een actieve bijdrage aan het Mind, Brain and Education programma van de Harvard Universiteit, waar hij regelmatig doceert. Hij is coördinator van het Nederlandse onderzoeksprogramma Talentenkracht waarin 7 universiteiten participeren en dat tot doel heeft de talenten van jonge kinderen, ouders en leerkrachten op het gebied van wetenschap en techniek te stimuleren.

Paul Emmelkamp (1949) is klinisch psycholoog/psychotherapeut en sinds 1996 als hoogleraar klinische psychologie verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast is hij senior consultant behandeling en onderzoek bij de forensische polikliniek De Waag. Hij promoveerde in 1975 op *The Behavioural Treatment of Agoraphobia* aan de RijksUniversiteit Utrecht en was van 1986 tot 1998 hoogleraar Klinische Psychologie en Psychotherapie aan de RijksUniversiteit Groningen. Hij is sinds 2001 lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen (KNAW) en werd in 2007 door de KNAW benoemd tot Akademiehogleraar. Hij is Fellow geweest aan het Netherlands Institute for Advanced Studies te Wassenaar (2004–2005) en participeerde in visitatiecommissies in Italië (2005, 2007), Nederland (1987, 2007), en Zwitserland (2010). Zijn onderzoekinteresses liggen op het gebied van angststoornissen, depressie, persoonlijkheidsstoornissen, verslaving en de forensische psychologie. Hij is sinds 1993 Editor in Chief van *Clinical Psychology & Psychotherapy* en sinds 2011 Editor van *BMC-Psychiatry*. Hij bekleedt diverse bestuursfuncties in wetenschappelijke en maatschappelijke organen.

Beate van der Heijden (1967) is hoogleraar Business Administration, in het bijzonder Strategic Human Resource Management bij de Faculteit der Managementwetenschappen, Institute of Management Research, aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Ze is Vakgroepvoorzitter van het Departement Strategic HRM en Directeur van het Onderzoeksprogramma ResOrg (Responsible Organizations). Daarnaast is ze hoogleraar Strategisch HRM aan de Open Universiteit Nederland en ook verbonden aan de Universiteit Twente. Beate van der Heijden studeerde Psychologie van Arbeid en Organisatie aan de Radboud Universiteit Nijmegen en voltooide de opleiding in 1990. In 1998 promoveerde ze aan de Universiteit Twente op een onderzoek naar het meten en de ontwikkeling van professionele expertise gedurende de loopbaan. Een retrospectieve studie onder hoger opgeleide Nederlandse werknemers. De dissertatie werd bekroond met de NITPB-prijs 1998 (Noordelijk Instituut voor Toegepaste Psychologie en Bedrijfspsychologie). Momenteel coördineert zij twee Europese cross-culturele onderzoeken op het gebied van loopbaansucces. Haar expertise concentreert zich met name rond loopbaanontwikkeling, employability en ouder worden in het werk. Beate is Associate Editor van het European Journal of Work and Organizational Psychology en heeft gepubliceerd in, onder andere, Journal of Vocational Behavior, HRM, Journal of Occupational and Organizational Psychology, and Career Development International. Zij bekleedt diverse bestuursfuncties in wetenschappelijke en maatschappelijke organen.

Elke Struyf (1970) studeerde Pedagogische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. In 1998 behaalde zij haar doctoraat in de Pedagogische wetenschappen met een onderzoek over de evaluatiepraktijk in het secundair onderwijs. Ze startte haar academische carrière aan de Katholieke Universiteit Leuven, eerst aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen en later aan de Faculteit Geneeskunde. Van 2001 tot 2006 leidde ze de Dienst Onderwijs Geneeskunde die de implementatie van curriculum- en onderwijsvernieuwingen ondersteunde via onder meer het opzetten van professionaleringsinitiatieven voor docenten. Het medisch onderwijskundig onderzoek onder haar leiding situeerde zich op het vlak van het bevorderen van het klinisch redeneren bij geneeskundestudenten. Sinds 2006 is ze als hoofddocent in de onderwijskunde verbonden aan het Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen (IOIW) van de Universiteit Antwerpen. Haar lesopdracht situeert zich in de Specifieke Lerarenopleiding en in de masteropleiding Opleidings- en Onderwijswetenschappen. Binnen de onderzoeksgroep REPRO (Research in Education and Professional Development) bouwt ze een onderzoekslijn uit over de professionele ontwikkeling van (aspirant) leraren en de relatie met respectievelijk kenmerken uit de leeromgeving dan wel klas- en schoolkenmerken.

Naomi Beke (1980) is in 2002 afgestudeerd als graduaat in de interieurvormgeving aan de Sint-Lukas Hogeschool te Brussel. In 2003-2004 heeft zij bij de VDAB de opleiding Webdesign met succes gevolgd. Vanaf 2004 tot 2009 was Naomi grafisch ontwerpster bij Ramdesign, een 'multimedia and graphic design agency'. Zij was daar verantwoordelijk voor projectbeheer en administratie, layout en printdesign, website-ontwerp en -productie. In 2006 hervatte zij, in combinatie met werken, haar hogere studies. Ze schreef zich in aan de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. In 2010 behaalde zij het diploma 'Bachelor in de Psychologie', om vervolgens in juni 2012 af te studeren als 'Master in de Psychologie, afstudeerrichting schoolpsychologie'. Momenteel loopt zij stage op de Dienst Studieadvies van de KU Leuven en is zij bezig met het schrijven van haar masterproef, met als onderwerp 'Het effect van waargenomen ondersteuning door leerkrachten en ouders op de motivatie en betrokkenheid van leerlingen in het gewoon secundair onderwijs in Vlaanderen'.

Anton Van Kerckhove (1987) is een masterstudent psychologie, afstudeerrichting bedrijfspsychologie en personeelsbeleid aan de Universiteit Gent. Momenteel werkt hij aan zijn masterproef over het verband tussen de motivaties van onderzoekers en hun citeergedrag. Als student-lid is hij betrokken in een paar onderwijsgerelateerde commissies.

BIJLAGE 2

Bezoekschema's

VUB

Dag 1

15:00 – 17:00	intern beraad visitatiecommissie
17:00 – 18:00	bestuur van de faculteit en facultair coördinator
18:00	avondmaaltijd visitatiecommissie

Dag 2

09:00 – 9:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatierapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
9:45 – 10:15	studenten betrokken bij het onderwijskundig overleg
10:15 – 10:45	docenten betrokken bij het onderwijskundig overleg
10:45 – 11:15	pauze
11:15 – 12:15	studenten bachelor, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg
12:15 – 13:45	middagmaal + inzage cursussen, nota's en examenopgaven
13:45 – 14:45	studenten master, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg
14:45 – 15:30	assisterend academisch personeel, inclusief AAP betrokken bij onderwijskundig overleg + ATP
15:30 – 15:45	pauze
15:45 – 16:30	zelfstandig academisch personeel bachelor, inclusief ZAP betrokken bij onderwijskundig overleg
16:30 – 17:15	zelfstandig academisch personeel master, inclusief ZAP betrokken bij het onderwijskundig overleg
17:15 – 18:00	nabespreking, extra gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
18:00 – 18:30	gesprek met de afgestudeerden
18:30 – 19:30	informele ontmoeting
19:30	avondmaaltijd commissie

Dag 3

09:00 – 10:30	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30 – 11:30	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding (facultair en centraal), ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering (facultair), verantwoordelijke interne kwaliteitszorg (facultair en centraal)
11:30 – 12:30	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:30 – 13:30	middagmaal
13:30 – 14:30	gesprek met het bestuur van de faculteit, facultair coördinator, opleidingsverantwoordelijken
14:30 – 16:30	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
16:30	mondelinge rapportering

KU Leuven

Dag 1

13:30 – 15:30	intern beraad visitatiecommissie
15:30 – 16:30	bestuur van de faculteit en facultair coördinator
16:30 – 16:45	pauze
16:45 – 17:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatierapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
17:30 – 17:45	pauze
17:45 – 18:15	studenten betrokken bij het onderwijskundig overleg
18:15 – 18:45	docenten betrokken bij het onderwijskundig overleg
18:45	avondmaaltijd visitatiecommissie

Dag 2

9:00 – 10:00	studenten bachelor, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg
10:00 – 10:15	pauze
10:15 – 11:15	studenten master, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg

11:15 – 12:00	assisterend academisch personeel, inclusief AAP betrokken bij onderwijskundig overleg + ATP
12:00 – 13:30	middagmaal + inzage cursussen, nota's en examenopgaven
13:30 – 14:15	zelfstandig academisch personeel bachelor, inclusief ZAP betrokken bij onderwijskundig overleg
14:15 – 14:30	pauze
14:30 – 15:15	zelfstandig academisch personeel master, inclusief ZAP betrokken bij het onderwijskundig overleg
15:15 – 16:15	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding (facultair en centraal), ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering (facultair), verantwoordelijke interne kwaliteitszorg (facultair en centraal)
16:15 – 17:00	nabespreking, extra gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
17:00 – 18:00	gesprek met de afgestudeerden + externe stagebegeleiders
18:00 – 19:00	informele ontmoeting
19:00	avondmaaltijd commissie

Dag 3

09:30 – 11:00	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
11:00 – 12:00	sprekuren en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:00 – 13:00	middagmaal
13:00 – 14:00	gesprek met het bestuur van de faculteit, facultair coördinator, opleidingsverantwoordelijken
14:00 – 16:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
16:00	mondelinge rapportering

UGent

Dag 1

10:00 – 12:00	intern beraad visitatiecommissie
12:00 – 13:00	bestuur van de faculteit en facultair coördinator
13:00 – 14:00	middagmaal
14:00 – 14:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatierapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
14:45 – 15:15	studenten betrokken bij het onderwijskundig overleg
15:15 – 15:45	docenten betrokken bij het onderwijskundig overleg
15:45 – 16:15	intern werkoverleg en gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
16:15 – 17:15	studenten bachelor, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg
17:15 – 17:45	intern werkoverleg en gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
17:45 – 18:45	studenten master, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg
18:45	avondmaaltijd visitatiecommissie

Dag 2

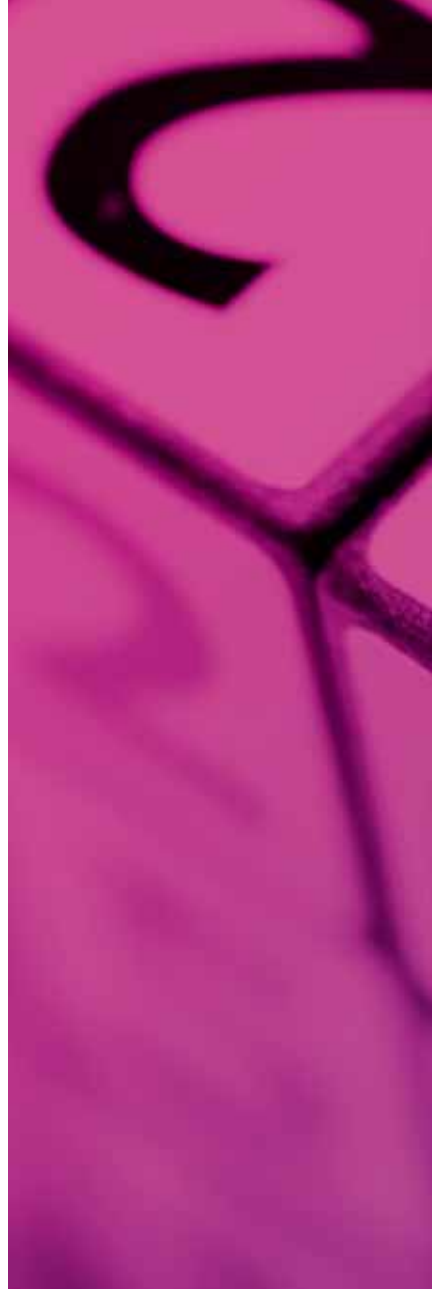
09:30 – 10:15	assisterend academisch personeel, inclusief AAP betrokken bij onderwijskundig overleg + ATP
10:15 – 10:30	pauze
10:30 – 11:15	zelfstandig academisch personeel bachelor, inclusief ZAP betrokken bij onderwijskundig overleg
11:15 – 11:30	pauze
11:30 – 12:15	zelfstandig academisch personeel master, inclusief ZAP betrokken bij het onderwijskundig overleg
12:15 – 13:45	middagmaal + gelegenheid inzage cursussen, nota's en examenopgaven
13:45 – 14:45	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding (facultair en centraal), ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering (facultair), verantwoordelijke interne kwaliteitszorg (facultair en centraal)

14:45 – 16:15	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
16:15 – 17:00	nabespreking, extra gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
17:00 – 17:30	verplaatsing
17:30 – 18:30	gesprek met de afgestudeerden + externe stagebegeleiders
18:30 – 19:30	informele ontmoeting
19:30	avondmaaltijd visitatiecommissie

Dag 3

09:00 – 10:00	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
10:00 – 11:00	gesprek met het bestuur van de faculteit, facultair coördinator, opleidingsverantwoordelijken
11:00 – 13:30	middagmaal + intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
13:30	mondelinge rapportering

Ravensteingalerij 27 bus 3 & 6
B-1000 Brussel

T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

www.vluhr.be
info@vluhr.be